

У2
М20

Хр.

АНДРІЙ
МАЛИШКО

4

Видавництво художньої літератури

«Д н і п р о»

Київ — 1973

АНДРІЙ
МАЛИШКО

ТВОРИ
В ДЕСЯТИ ТОМАХ

АНДРІЙ
МАЛИШКО

ТОМ 4
ПОЕЗІЇ

Редакційна колегія:

О. І. БАНДУРА, П. М. ВОРОНЬКО,
Л. В. ЗАБАШТА, В. С. КОСТЕНКО,
П. І. МАЙБОРОДА,
М. Л. НАГНИБІДА (голова),
Б. І. ОЛІЙНИК, Д. В. ПАВЛИЧКО,
О. К. РОМАНОВСЬКИЙ

Редактор тому
Б. І. ОЛІЙНИК

ΠΟΕΣΙΪ

1956-1960

ІЗ ЗБІРКИ
«ЩО ЗАПИСАНО МНОЮ», 1956 р.

* *
*

Я не жив ці літа за глухою важкою стіною,
Буду те говорить, що у серці записано мною.
Чув я голос лугів на дніпровськiм привіллi широкiм,
Чув я прорiст отав, що палитi медвянистим соком,
Бачив птицi полiт у веснянiй розгонистiй хмарi,
З нею мислю летiв, з нею жив, наче з другом у парi.
Слухав гiлля дубiв, що стояло вночi проти бурi,
Бачив жар блискавок, що свiтили у ночi похмурi.
А тепер же скажiть, чи я жив за глухою стiною?
Буду те говорить, що у серцi записано мною.

Знав я друзiв своїх, що не мали хвальби а чи зради,
Бо хвальба — то є тлiнь, а вiд зради немає поради.
Я їх думами жив, i вони мої думи любили,
Я в них сили набравсь, i вiд мене взяли вони сили.
Я приходив до них, як до свого, до рiдного дому,
I вони в мою хату топтали дорiжку вiдому.
I була в нас гостиннiсть i хлiбом, i сiллю багата,
I стояли ми в дружбi, як брат бiля рiдного брата.
А тепер же скажiть, чи я жив за глухою стiною?
Буду те говорить, що у серцi записано мною.

На зарошеній стежці любив я коханої очі,
І вони мені шлях освіщали, як зорі ясні опівночі,
І її поцілунок, і вірне і щире кохання —
То як рідна земля, то України гаряче дихання.
Може, в літа оці, дорогії мої побратими,
Я комусь допоміг і душею, й піснями малими,
Хай вони відгукнулись, можливо, малою луною,—
Та не все ж, мої друзі, не все ще записано мною!

ЛЕНІНУ

Славтесь в нашім житті, і дерева, і сонце, і віти,
Славтесь в нашім житті, Ілліча дорогі заповіти,
Слався, день наш світання,
Револуцій повстання,
Хай це знають і внуки, і діти.

Слався, земле моя, що квітує рясними садами,
Славтесь ви, городи, що Ілліч вас підносив із нами,
Слався, ниво пожата,
Молода і багата
Під ясними дощами й громами.

Слався, шлях Ілліча, бойові і хоробрі повстанці,
Що всю кров пролили і життя віддали наостанці.
Славтесь Леніна стяги,
Повні сили й звитяги,
Що в боях пламеніли уранці.

Слався, нашого Леніна вольна велика держава,
Для панів як вогонь, а для бідних хороша і права.
Він своїми руками
Всю підніс над віками,
Хай живе її вічність і слава!

Будем жити, як він, його правнуки, діти і внуки,
У походах, в труді, пам'ятаючи радості й муки.
І з його заповітом
Ми йдемо понад світом,
Підійнявши натружені руки!

* *
*

І його лиш бачив на портреті,
Як до школи бігав школярцем.
Він стояв в простенькому кашкеті
З молодим освітленим лицем.

І мабуть, і в радості і в муці,
Як завжди в житті тоді було,
Залп «Авроры», шторми революцій
Осявали ленінське чоло.

І в його людським і добрим зорі
Кожен бачив іскорку надій,

Дні свої па вольному прасторі,
На землі новій і молодій.

Не забуду заграви пророчі,
Той портрет у школі на стіні.
Ленінські живі і мудрі очі
Вічно в душу дивляться мені.

* *
*

То не ніч весела новорічна,
Де ідуть до клубу юнаки.
Пам'ятаю двадцять перше січня
У двадцятім віці — на віки.

Як гудки тривожились в жалобі,
З матір'ю ми плакали, малі.
Снігові замети білолобі
Поклонялись жалібній землі.

І вітри холодні не в салюті
Нам гули в морозну довгу ніч.
Говорили люди в лютій скруті:
— Вмер Ілліч. Пішов од нас Ілліч.

А здавалось, очі його зрячі,
Що в житті не тьмянились ніде,

Розгадають сни мої дитячі,
Й він мене за руку поведе.

У життя і в далі неозорі,
До людей і до широких нив,
Так, як він у радості і в горі
Все життя у совісті ходив.

Не забуду тих гудків зимою,
Тих доріг, що слалися, як дим,
Прапора із чорною каймою
Над моїм світанком молодим.

ДИТИНСТВО

Так, я тут жив, отут я походив,
Де із віконця промінь б'ється в очі,
Де вік новий встає у темні ночі
Поміж доріг і обважнілих нив.

У двадцять першим пухнув не з розкбші,
І глевтячок жував не із весіль,
І якщо зараз маю хліб і сіль,
То я згадаю всі житейські ноші.

А що їх згадувать? Була пора,
В тифу лежала бідна дітвора,
У тихій днині, у дідівській хаті,

Де вікна — в землю, а на дверях — клап.
Ганчірки мокрі в мисочки картаті
Все точать краплю — крап, і крап, і крап.

І крап, і крап... А батько їв конину,
Збирав у лісі бубку горобину,
А потім верес і ходив на днину
Не раз до тих багатих — без кінця,
Щоб хліба взичить, а хоч би пшонця.

Вони ж казали, що нема запасу:
— Не маєш грошей? Так придбай же
касу! —

І йшли дощі поміж осінніх нив.
Так, я тут жив, отут я походив.

І якщо вижив я, і став під зорі,
І знов ходжу поміж крутих доріг,
То лиш тому, що в тії дні суворі
Сам Ленін, видно, бачив наш поріг.

У дні гіркі і в ранки того року,
Як ми страждали у голодну ніч,
Про мене десь, дитину одиноку,
Все думав заклопотаний Ілліч.

І якщо вижив я в сувору днину,
То лиш тому, що, видно, чесно ріс,
А для життя мені тоді хлібину
Від Леніна будьоннівець приніс.

* *
*

Не забуду я бійців одвагу,
Де служити випало мені,
Як приймали воїнську присягу
При гвардійським ріднім знамені.

Це було у нас в четвертій роті
При важкім ворожім артвальноті,
При бомбощках,— нам те все одно,—
Де, в снігу обнявши крутосхили,
Навіть мертві встали б із могилли
Цілувать гвардійське знамено.

А на тім знамені у поході, в огні,
Де задонські степи, і сніги, й кураї,
Зорні Леніна очі
У зав'южені ночі
Проводжали синів у бої.

Ми ходили у ранах, повзли по болотах,
У розвідці, в саперах, в полках а чи в ротах.
Знали ми у бою, де чужі, де свої.
Зорні Леніна очі
У зав'южені ночі
Проводжали синів у бої.

Не забудь мені бійців одвагу
В інші дні, як кажуть, по війні.
Все життя ношу оту присягу
При гвардійським ріднім знамені.

Де б не був, ніде не похилюся
На землі ясній і трудовій.
Тільки у задумі поклонюся
Вірній клятві ленінській моїй.

Вже ж при тім знамені інші ночі і дні,
Знов на рідній землі врожаї й солов'ї,
Там, де Леніна очі
У зав'южені ночі
Проводжали синів у бої.

ВІТЧИЗНІ

Ти така незвичайна, багряна,
Осіянна огнями — чому?
Може, кличеш на свято Бояна,
Розтинаючи блисками тьму.

Може, крицю гартуєш у горні,
Щоб для миру гримить, як громи,
Де лежать твої недруги чорні
Черепами, грудьми і кістями.

Не шукав я другої на світі,
Бо другої такої нема,
Ти — як сонце, одна у зеніті,
Ти — як птиця на рідному вітті,
Як любові хвилина німа.

Не питав я за компасом — де ти?
Де за горами мрійна лежиш,
Як ішов на Карпати й Судети,
На моравську і одерську тиш,

Як ходив я на прю із фашистом,
Захищавши тебе у бою,
Зором ніжним, ласкавим і чистим
Ти дивилася в душу мою.

І підводився на бойовиці
Мідний колос, тугий, як горіх,
Крізь замети, і ночі, і хвищі
Все горять твої заграви віщі
На земних полустанках моїх.

Через ночі важкі і чавунні,
Через рани і дикий осот
Голосів твоїх сурми і луни
Підіймали мене до висот.

І тому крізь вогні і навали
На далекій чужій стороні

Все твої ж солов'ї щебетали,
Розриваючи серце мені!

І тепер, у новітнє світання,
Від твоїх солов'їних садів
Пізнаю твоє віще дихання,
Припадаю до рідних слідів.

Я люблю твоє майво зелене,
І Донбас, і Каховку ясну,
Світить зірка Жовтпева для мене
У мою сорок третю весну.

Ти — як райдуга в добрій прикметі,
Що народові щастя дає.
Ти, Вітчизно, ідеш по планеті,
Підіймаючи серце мое!

* *
*

Де здіймаються гори Карпати,
Де степів неозорий наш край,
Рідна земле, любима, як мати,
В добрім щасті цвіти-зацвітай.

Наливайся красою-весною
І співуча, і дужа, як грім.

Будь веселкою в небі ясному,
Будь орлицею в леті своїм.

Як підводиться раннє світання
І в Дніпров'ї завітнуть сади,
Поїздів твоїх чую дихання
І людей твоїх бачу труди.

Де здіймаються гори Карпати,
Де степів неозорий наш край,
Україно Радянська, як мати,
В добрім щасті цвіти-зацвітай.

* *
*

Не вітер підводить світання,
Не буря розкрильями б'є —
То серця твого дихання
Ввіходить у серце моє

Вогнем чи блакитним потоком,
Лісами і стрілами гір,
І полем, як морем, широким,
Що колосом плече до зір.

Лугами коханих Задесень
І щебетом птиць на лету,

Хустинами білих черешень
У юність мою золоту.

Не зорі із ранньої рапї
Освітлюють дальні краї —
То очі твої полум'яні
Вдивляються в очі мої.

Я бачу в них мудрість велику
І спалахи бою круті,
Дороги майбутнього віку
Й двадцятого віку путі.

Я бачу в них мрію і віру,
Світанки, якими живем.
Високі сосонки Сибіру
Зеленим палають вогнем.

І ширшають мудрі зіниці,
І в них без туманної мли
Виблискують заграви криці,
Шумлять чорноморські вали.

Не грози й розжевлені тучі
Гудуть, як далекі бої,—
Гудуть твої кроки могучі,
І в них заплелися й мої.

Яких ми доріг не сходили,
Якої не знаєм тропи?
Заволзькі високі могили,
Угорські широкі степи.

Якого не знаємо краю,
І слави, і честі, й хвали?
Кричать лебеді по Дунаю,
Клекочуть в Карпатах орли...

Які б не лунали гармати,
Яких не зустріти б пожеж,
Я знаю: то ти, моя мати,
На крилах всю землю несеш!

* *
*

Пізнаю тебе знов, як дихання,
Як минулі походи й бої.
Знов приходить високе світання
У розкриті простори мої.

Крізь дороги, і гори, і пущі,
Де старому нема вороття,
Уставайте, мої невмирущі,
Через смерть — на велике життя.

Буде всесвіт над нами летіти,
День шумітиме в темі верховіть,
Будуть наші схвильовані діти
Все, що скажем, навик розуміть.

Про немеркнучу мрію безсонну,
Що несе її день грозивий,
Про підпілля в ночах Краснодону,
Де борвся Олег Кошовий.

Про гарячі літа в неспокої,
В цвіті, в заграві, в синій імлі,
Де зросли наші гордії Зої
На широкій роздольній землі.

Зрозуміють все діти і внуки,
Все минуле, що в серці цвіте.
І візьмуть нашу славу на руки,
Як народу добро золоте.

І підуть у всесвітньому полі
Для Вітчизни вивершувать дім,
Отакі ж, як і ми в комсомолі
Під червоним знаменом своїм.

* *
*

Ти пролягла дорогами,
Цвітеш містами й селами,
Із ріками й порогами,
Із далями веселими.

Ти віттями наливана,
Немов картина писана,
Ще й грозами умивана,
Колоссям заколисана.

Між тучами не хмурена,
Немов з заліза кована,
Журбою не зажурена,
Ще й сонцем обцілована.

Ще й ріками-потоками
Поміж містами й горами,
З кремлівськими високими
Немеркнучими зорями.

Ти осіянна славою,
Могутньою відвагою,
Здружилася з Варшавою,
Збраталася із Прагою.

З мартенами і домнами,
Із голубою крицею
Шляхами йдеш невтомними,
Хлюпочеш яр-пшеницею.

І молодю дниною
Ідеш літами й веснами,
Заквітчана людиною,
Її руками чесними.

Вся віттями наливана,
Немов картина писана,
Земля моя, красо моя,
Колоссям заколисана.

Між тучами не хмурена,
Немов з заліза кована,
Журбою не зажурена,
Вся сонцем обцілована!

ПІСНЯ ПРО РІДНУ ЗЕМЛЮ

Там, де зорі сяють з-за гори,
Над водою гнуться явори,
В'ється між полями
Стежечка крута,
Моя Україно
Рідна, золота!

Посилаєш літаки до хмар,
Розливаєш домен буйний жар,
 Дівчина, мов колос,
 Косу запліта,
 Моя Україно
 Рідна, золота.

У дніпровську світанкову тиш
Горами і водами шумиш,
 Мов гарячі зорі,
 Зацвіли літа,
 Моя Україно
 Рідна, золота.

Де б не йшов я, у які світи,
Завжди в серці пайдорожча ти,
 Бо кленовий гомін
 Шлях мій обгорта,
 Моя Україно
 Рідна, золота.

Де б не був я, у яким краю,
А тебе, як матір, пізнаю:
 Дня твого краплина —
 То мої літа,
 Радянська земле
 Рідна, золота!

* *

*

Від Карпат, де стеляться лужечки,
Де орли злітають ув імлі,
Розливайтесь, круті бережечки,
По українській молодій землі.

Чорномор'я підіймає хвилі,
І степи колишуть урожай.
Рідна земле, у красі і в силі,
У своєму щасті зацвітай.

Мов калина, квіттями багата,
У радянськiм славному краю
Ти стоїш за друга і за брата,
За республік вольною сім'ю.

На Дніпрі, на тихому Дунаю
І в Донбасі, що в огнях сія,
Я тебе повсюди розпізнаю,
Земле рідна, молодість моя.

Зеленійте, доли і лужечки,
І, орли, здіймайтесь ув імлі,
Розливайтесь, круті бережечки,
По українській молодій землі!

* *
*

На Красній площі відблиски зорі,
Її проміння видно всьому світу,
І для шаноби доброї й привіту
Її несуть у серці трударі;

Її теплом леліє мати сина,
Її вогнем палає цвіт-калина,
Над нею в'ються мирні голуби
В долині тихій, де шумлять дуби.

Багрець її живе в зерні пшениць,
Що виростили руки неумомні.
Її вогонь палає в буйній домні,
Горить в мартенах для напругих криць.

І де б не йшов, і де б ти не бував,
Вона завжди в дорозі над тобою,
Над піснею твоєю, над судьбою,
Над мирним долом між зелених трав.

О зоре світла, зоре світова!
Пливи, палай над рідною землею,
Відсвітлюючи образ Мавзолею,
Де Ленін наш в безсмерті спочива.

О зоре рідна, як вогонь меча,
Ніхто й віде не зітре твого цвіту,
То ж Партія дала тебе для світу,
Засвічену від серця Ілліча!

* *
*

Там, де шлях лежить і гнеться колос,
Де світанки, де отецький дім,
Скільки днів його великий голос
Вів мене в житті моїм малім.

В революцію під рокіт грому,
Де в пожарах билися поля,
Голос той сказав мені малому:
— Це для тебе буде вся земля.

Ріки ці під зорями в півнеба,
Дерева, як юність, голубі,
Чорноземне поле теж для тебе,
Хліб, і домни, й шахти теж тобі;

Дихай цвітом, росами в цім краї,
Все земне бери — воно твое
Під червоним стягом Первوماю,
Що весну для тебе розів'є.

Лиш рости та набирайся сили,
Чесним будь в роботі та в бою.
Ой, які вітри в житті носили
Юнь мою і молодість мою;

На мостах, над водами високо,
На шляхах курних і вогняних,
Між людей, що полюбив глибоко,
Що віддав би все життя для них,

Вів мене у битві серед ночі,
Де життя палало, як свіча,
Той же голос, віщий і пророчий,
Вів мене — той голос Ілліча.

Був я в ранах, пив болотну воду,
Знав я смуток бою й переправ.
Голос той, як вся любов народу,
Для життя від смерті рятував,

Щоб не знав я горя і напасті,
Знав кохання, чув дитячий сміх,
Щоб прожив я в радості і в щасті
Із народом у трудах своїх,

Поділявся з другом хлібом-сіллю,
Думою сердечною в труді,
Піснею своєю по дозвіллю
У травневі ранки молоді.

І ввібрав я в серце всі долини,
Шум дубів і клекоти орла,
І земля родинна і єдина
Знов мене, як сипа, повела

У веснянім у високім гromі,
У шаблях барвистих блискавиць,
У братерстві, при батьківськiм домі,
Від якого ворог пада ниць.

Землю цю квітчає добрий колос
І веде мене, як сурмача,
Партії великий віщий голос
І безсмертний голос Ілліча.

* *
*

Над лугами ворон кружить,
За життям своїм не тужить,
Пазури здіймає хижі,
Вижидає крові-іжі:

Де б хатину, де б дитину,
Де б кровини на хвилину,
Де б пожару без покару,
Де б то сліз глибоку чару?

Де б то взяти?
Чорні крила
Розкласталися в п'ятьму,
Але взять того несила,
Що не суджено йому.

Він летить і злісно криче
Над морями, в шумі нив,
Бо новітній світ гарячий
Шлях йому загородив;

І гудуть вітри супрутні,
Вік двадцятий — буревій,
І рече мій край могутній:
— Чорний ворон, я не твій!

* *
*

Ворожила мені індіанка
Там, де в скелю гримлять ручаї,
І дивилися тьмяно і п'янку
Сизо-білі зіниці її.

Брала в руки долоню смугляву,
Де доріжок узірка густа,
Про кохання, розлуку і славу
Шепотіли старечі уста:

— Ця доріжка послалась крутою,
Ночі сиві і дні в пожарі;
Ця — кохання твоє з гіркотою
На вечірній зеленій зорі,

А на цій — твої радощі й болі,
Давня юність конем виграс,
А на цій — і долини, й тополі,
Де родилося серце твоє.

І згадав я усе, що наснилось,
Що цвіло і брело в буревій,
Що так тісно по-братськи вмістилось
На малепській долоні моїй:

Обгорілі мости й переправи,
Города із тривожної мли,
І полтавські задимлені трави
На долоні, як сон, зацвіли,

І любов, і горішня, і скрута,
Давні друзі, привітні з лиця,
І розлука, як мачуха люта,
На доріжках отих без кінця.

Ти ж одного не можеш вгадати,
Бо стара вже, осліпла, без віч,
Як рука ця шпурляла гранати
І фашиста вбивала уніч.

Не віщуй мені більш, індіанко,
Я життя своє вивірив сам!

Бубни б'ють, і хитається в танку
Індіанський убогий вігвам.

* *
*

Вже шумлять дубочки-нелині
В вечорах полум'яних,
Над барвистим цвітом зелені
Ходить місяць, як жених.

Здавна звик бродити ночами
І світити хоч вві сні,
З голосами із дівочими
Подружився навесні!

Рястом, проліском, калиною
Ув артіль а чи в сади,
Де весняною годиною
Спіють в золоті меди.

А мені з людьми хорошими
Думать, жити поміж них.
...Над травневою порошею
Ходить місяць, як жених.

* *
*

Я почі не знав отакої,
Коли зоревіють поля,
Коли у важкім неспокої
Круг сонця кружляє земля;

Така вона мила й тривожна,
Така її мирна блакить,
Хіба ж таки жити не можна,
Щоб тіло землі не палить!

Щоб тільки цвітінням і зерном
Обсіять ласкаво з руки,
І подихом тихим, озерним,
І зором людським на віки,

Не чорним, не сивим туманом,
Не атомним пилом уніч,
Щоб люди за тим океаном
Мені виходжали навстріч.

І я б їх просив за кленові
За наші широкі столи,
І в добрій, і в мирній розмові
Ми б жити братами могли.

* *
*

Ізнову над лугом прозорим
Ясніє беріз біли́на,
Ізнову за шляхом суворим,
Як вірна любов,— далина.

Я ще її всю не протопав
І всю не об'їздив її,
Під лісом в старенькі окопи
Пливуть весняні ручаї.

Пливуть і дзвенять малиново,
І що їм лугівка мала?
Мов тепле народжене слово,
Що з серця шука джерела.

Шукає, дзвенить і радіє,
Бринить в вечори голубі.
Мов ті молодії надії
В моїй і у нашій судьбі.

А луг підіймає зелене
І синє шатро верховіть,
І тепла земля біля мене
Як мати із сином стоїть.

* *

*

Три тополі в орнім полі —
Як мечі у далині.
І дорога в стерні голі
Пробивається мені.

Пробивається і в'ється,
З емтеес веде в полях,
Все, що снилось, що здається,
Все ляга на дальній шлях.

Для розмов піде починок,
І на цій, моїй землі
Буде ніч і відпочинок
У Шевченковім селі.

Ті розмови і зустріччя,
Наче в рідному дому,
І його ясне обличчя
Вічне в серці моїмому.

Інший сад, і школа, й хати,
Інший берег, сіножать.
Три брати мої, солдати,
Біля нього тут лежать.

Знаю, впали мимоволі
В надвечір'я на зорі.
Три тополі в орнім полі
Посадили школярі.

І в якій такій прикметі,
І в якій шукать весні?
Три бійці у плащ-наметі,
У могилі, як вві сні.

Видно, йшли не в криках диких,
Видно, впали край села,
Біля мрій його великих,
Біля думного чола.

А дзвінки дзвенять у школі,
І ввижаються мені
Три тополі в орнім полі,
Як мечі у далині.

І вбачаю раннім часом
Луг, і поле, й сіножать.
Три бійці біля Тараса
Як сини його лежать.

* *
*

У тиші вечора тривожній
Затихнуть журавлів ключі.
Ти входиш, вічний подорожній,
Узяти серце уночі.

Залишив ти пісні, й пустині,
І часу давнього межу,
І я тебе в своїй хатині
На краснім місці посаджу.

І зашумлять пожовклі маки
Над плесом древньої ріки,
На Умань підуть гайдамаки,
Застогнуть бідні варнаки.

Я знаю те: біда кричала
На Йвасика, мою рідню.
І підійду, й торкнусь начала
Твого безсмертного вогню.

І встане слово, буде слово
Рости у силі віковій,
О, зацвітай, шуми, діброво
Моїх бажань, моїх надій!

Я в помислах своїх не одинок
І почуття свої не крав до хати,
Я не навчився цілувать жінок,
Зате ж братів умію зустрічати.

Так випало в малім моім житті —
Дороги, й сни, і урвища круті,
Цілунок інший був мені розрадою,
І напуттям, і щастям, і порадою.

Коли війна гула, неначе в кратері,
Я пам'ятаю лиш цілунок матері.

Я знав цілунок мами на прощання,
Коли морозне дихало світання,
Коли при автоматах, в кожушках,
Із материнським словом на розлуці
Ми йшли у бій, у радості і в муці,
По лісових засніжених стежках,

Щоб взять траншею чи важкий редут,
І в поцілунку не було отрут.
Були брати, були звичайні люди,
Без лестоців, без підлості іуди.

Коли змарнілі, схудлі на лиці
Ми втрюх жили на чорнім сухарці
І не в цілунку — з ворогом в двобою
Судьбу ділили рівно між собою.

Я повернусь на отчий свій поріг,
Що я зробив, що доробить не зміг,

Я дороблю, бо я не одинок
І чую днів і років переказати.
Якщо ж не вмю цілувать жінок,
Зате братів умю зустрічати.

ПРО СИНА

1

Він народився погожої осені,
Тоді, як на обрії серпень пливе
І хмар човенці, переповнені просині,
Вкривають землі колихання живе;

Тоді, як зоря вилітає над хатами
І світлом рожевим палає вгорі,
І син мій рожевими рученятами
Тягнувся також до проміння зорі.

А йому ще знатися з подушкою,
Спать на материнському плечі,
Прикривати ніженьки пелюшкою,
Підіймати ручепьки вночі.

3

Сину мій, сину, моя дитино,
Моя зорино з вечірніх піль,
Стала над ліжком твоїм Україна,
Мабуть, постеле тобі постіль.

Ти ж научайсь не в подушці лежати,
Не в гамаках, не на дачах, малий,
Так, як навчить чорноокая мати,
Так, як твій батько, що, кажуть, злий.

Я ж покладу тобі трави під ліжко,
Сонце дніпрове із краю мого,
І сам я приляжу, малий Малишко,
До березневого серця твого.

І, може, моя невелика сила
Тобі допоможе легенько заснуть,
Щоб мати тебе на руках носила,
А потім з тобою шукатиме путь

По днях грозових, як твій батько мріє,
По ночах, де жити ще нам з сухарцем,

Де стала твоя і моя надія,
Мов дівчина мила з ясним лицем.

І ти посміхнувся, простяг рученята,
І наче мені продзвенів голосок...

А сина немає, лиш мрія почата,
Мій сину далекий, мій рідний синок!

ПТИЦЯ

А. Шиянові

В хату до мене жовтневої днини
Птиця влетіла і сіла на лаві.
Очі допитливі, як у дитини,
Крила, мов райдуга, — дивно ласкаві.

Де ти взялася? І звідки знялася?
Що за натуру мають ті птиці?
Якщо з поетом уже повелася —
Я тобі дам і пшениці, й водиці.

Що ж ти хотіла в моїй кімнаті?
Цвіту не маю, що пахне шишшинно,
Білий папір, і рядки кострубаті,
Й думи мої не про тебе, пташино.

Я не народжую райдуги в хмарі,
Вітру дніпровського я не здіймаю,
Тільки рядочки, як іскри в пожарі,
Совість і чесність отецького краю.

Може, ти звістку принесла з В'єтнаму,
Може, від друзів з Канади, з Цейлону?
Птиця злетіла високо на раму, —
Щоб ти, — у мене не буде полону!

Звісно, для мене ти гарна і мила.
Де ж твоє гніздя? А ти його мала?
Птиця почистила синії крила,
Слухала, слухала — і заспівала.

Я схвилювався — доросла дитина —
В добрій, у світлій, у щасній надії, —
А над столом зацвіла яворина,
А по кімнаті — черемуха віє.

Поля колгоспного вруна багаті
В хату ввійшли, а над ними зірниця.

Так ми й сиділи у тихій кімнаті,
В мирній розмові — людина і птиця.

* *

*

Хороший дню пішов почин —
До матері приїхав син;

А матері за сімдесят,
А синові за п'ятдесят.

Вона ж йому і пиріжечки,
Вона і хліба напекла,
Поклала серце і лужечки
До материнського стола.

Вела і мову, і розмову,
Штанці десь витягла старі
І говорила знову й знову,
Як він родився на зорі.

Воно ж було мале, кирпате,
Сказать, ні в чому не багате,
Таке хороше маленя,
Як світле сонечко щодня.

Тепер же їй за сімдесят,
А синові за п'ятдесят.
І він увесь у сивизині,

Минули дні отій війні.
І знову ходить по хатині,
Де народивсь в далекі дні.

На ньому кітель, ордени,—
Бувають в матері сини.

Буває, дні й роки минають,
Синам славетна вслалась путь,
Одні вже матір забувають,
А іншим матір не забудь.

Він бачить мами кожну риску,
І сволюка низеньку вись,
І все пригадує колиску,
Що мати гойдала колись.

Вже наче й скінчено розмову,
А він співа їй колискову,
Так, як вона йому колись.

* *
*

Мамо, я хочу поговорити з вами
У вашім житті і у вашій смерті,
Як ви колись перейшли полями,
Нас беручи на долонечки вперті.

Ось я бачу ті очі синії,
Пальці відчую завжди вузлуваті.
Б'ється мороз в посивілому інєї,
Мерзнуть шибки у Малишковій хаті.

Он він сидить — не хитрюга мій батько,
Пару чобіт все гачає в базарики.
Тихий і чесний, звичайно — багатько,
Крапля олії, сухар до сухарика.

Крапля олії та ложка кулешуку,
Хліба крихтина — й за неї турбота.
— Їж, мій Андрійку, та їж, мій Олешику,
Їжте, дитята, бо завтра робота.

Може, він чобіт продасть для почину,
Сонце над ним стане радістю прбшите,
Мати ж останню продасть спідничину
Нам на штани, на букварики й зошити.

І поведе нас до саду доріжкою,
І подарує глевтяник на подив,
І посміхнеться такою посмішкою,
Що я в житті вже ніде не знаходив.

Ту, що в житті, наче ластівка з громом,
Хлопця в дорогу проводила з хати:
— Чому ти, сину, не став агрономом,
Нащо ті вірші почав ти писати?

І задивлялась у зморшках тривожна:
— Де той малий, що пішов без тривоги?

Я б тобі хліба приніс, якщо можна,
Я б тобі пісню приніс, якщо можна.
Мамо, до тебе немає дороги.

Пісню б оту, де ті очі дівочі
Сяють і ріки шепочуть з гаями
(В'ється в Ревуцького аж до півночі,
В Майбороди виліта солов'ями).
Пісню б оту...

А я пісню не рушу,
Тільки вклонюся дорогам і нивам,
Тільки візьму вашу ласку і душу,
Може, від того я стану щасливим.

Там, де синь Дунай,
Там, де зелен гай,
А вже серця мого трудного,
Мамо, не займай.

В'ються пташки крила,
Де твоя могила,
Тільки слідочок
З-під білих ніжбчок,
А де мати походила.

* *
*

Хиляться колосом вибалки русі,
Сяє вогнями твій край чудесний.
Тут проспівав соловей Білорусі,
Тут пролітав орел піднебесний.

Клекотом орлім в війні і в негоді,
Піснею щирою повниться днина.
Хай же наш Янка живе у народі —
Зорний орел і душа солов'їна.

Йдуть білоруси, сини твої милі,
В добрім труді їм робота чимала.
Хай проживають у щасті і в силі,
Хай же їм буде Янка Купала.

Місту і полю, вусатому житу,
Всій Білорусі, що в сонці засяла,
Щиро бажаю і щастя, і квіту,
Хай з ними буде Янка Купала.

* *
*

Я не написав того, що є найкраще,
Щоб воно у слові прозвеніло.
Пробивався крізь бої, мов хащі,
За велике, за народне діло.

І слова були мов кулі в леті,
Може, грізні і важкі, як тучі.
Але я хотів на цій планеті
Ними захистить поля родючі.

В них замало про любов єдину,
Про кохання вірне на світанку.
Але я хотів, щоб мати сину
Словом тим співала колисанку.

В них не билась степова криниця.
Не синіли хмари-веснограї,
Але я хотів, щоб дружба-птиця
В них вела у простори безкраї;

Щоб яснився промінь п'ятикутній
Так, як серце в щирого поета,
Щоб мій день великий, день майбутній
Був як грань солдатського багнета.

Іншим легко риму підшукати,
Сни свої оспівувать безкровні,
А мені не легко залп гармати
Перелити в посвисти любовні.

Іншим легко на поля журналів
Вірші лить, як воду із баклажки,

А мені — із гомоном кварталів —
В римочки вміщатись дуже важко.

Бо землі зав'южені широти
В серце б'ють вітрами, як руками,
Бо товаришів мільйонні роти
Підіймають землю над віками,

Тешуть камінь, голубі граніти,
В них поля цвітуть, щебечуть діти.
Я той щебет заберу в долоні,
Цвіт полів візьму в веселі очі,
Засвічу їх в заграви червоні
Та додам ще посмішки дівочі.

Поділю я серце на частини,
Щоб любові і трудам віддати,
І нехай любов своє вестиме
І співає колисанку мати.

* *
*

Рось, росисте колосисте жито,
На узгір'ї чебер та полин,
Мед липневий в келихи налито
Підніпровських золотих долин.

Я не часто тут ходив по гаю
І не чув шумливої ріки,
Але клав на душу свою, знаю,
Це роздолля рідне на віки.

На віки оці шумливі хвилі,
Трави ці, що пахнуть медунцем,
І пісні дівочі, серцю милі,
З загорілим молодим лицем.

Плескіт риби на широкому плесі,
Крик хлоп'яти на баскім коні,
Гомін тракторів у емтеесі
Не вмирає в серці довгі дні.

Де шумлять несхилені тополі,
Де ясінь сіяє голуба
І зоря жовтнева в чистім полі —
Як моя незраджена судьба.

Довгі дні стоїть зоря погідна
І вітрів далекі голоси.
І усе це — все Україна рідна,
А за неї й серце віддаси!

* *
*

І співали без відпочинку,
І дивились в нічну блакить
Піонери із дитбудинку
На тій Росі, що вік шумить.

В того мати лягла в відплаті,
В того брата пробив свинець.
В того дід був — фашисти кляті
Спопелили десь нанівець.

Тут на сірім важкім граніті
Полягли їх батьки в бою.
Тільки б діти у добрім світі
Відшукали судьбу свою.

Щоб летіла, як біла птиця,
У віках не лічила діб,
Щоб носила рясна пшениця
Їм на стіл не біду, а хліб.

Щоб струмки і машини в полі,
Спів дівочий, як шум ріки,
Їм давали добра доволі
На віки, на віки, на віки.

Поле дихало, наче м'ята,
Гречки плинув густоючий мед,
А дівчатонька і хлоп'ята
Все дивились вперед, вперед!

* *
*

Ідуть дощі легкі й прозорі
На українському маю.
Берези милі, білокорі
Чекають райдугу свою.

І от вона іде, як треба,
Поміж полів, поміж гаїв,
В руках підносячи впівнеба
Дзвінкоголосих солов'їв.

Струмками застеля дороги,
А там, в степу, поміж доріг,
Підводить трактор перелогі,
Блакить снує петрів батіг.

Ромашка дивиться впівока,
І ланка зна життя своє.
І даль полів гінка й широка
У серце проситься моє.

* *
*

Я дивився в сині очі
Так, як птиця в синій май,
В сні твої ясні, дівочі
Припливав, немов Дунай,

До твоєї будки в полі,
В рокотання тракторів,
До високої тополі,
До осінніх вечорів.

Де була у тебе звичка
Бригадиру дати звіт,
Де звичайна рапортчика
Нам була як цілий світ.

Але ти у агрошколі,
Десь у Києві живеш.
Хоч згадаєш мимоволі,
В гуртожитку спом'янеш?

Чи листа напишеш з ночі,
Чи заснеш, стомившись вкрай?
Я ж згадаю сині очі
Так, як птиця синій май.

* *
*

Йде зоря по стерні,
Сяє колосок
Та за лісом, та за полем
Будить голосок.

Ніби щастя кладе
В листя вирізні.
Ніби зерно розсіває
В чорній борозні.

Може, дівчина йде
Без минулих бід
І високим голосочком
Вишиває слід?

Вишиває й догляда,
Як думки свої,
Біла хусточка тріпоче
На плечі її.

Може, мати іде
І несе між піль
Добру пісню обжинкову
Людам ув артіль?

* *

*

Снопи у широкому полі,
Як золота злитки, лежать.
Над ними у небі поволі
Немеркнучі зорі біжать.

А прийдуть дівчата ласкаві —
Немов оживають снопи,
Волоттям важкі і тужаві,
Зібравшись копа до копн,

Зерном, як янтарне намисто,
В росистому мареві піль.
Колосся дзвенить урочисто,
Дзвенить і шумить звідусіль.

І шапками кіп на просторі
Торкає небес течію,
Як воїни в битві суворі,
Що йдуть за Вітчизну свою.

І стелиться пісня юнача
Отам, де пройшли орачі,
І місяця серпик гарячий
Блищить за комбайном вночі.

* *
*

Запалай, мій вогнику крилатий,
Полум'ям привітним і незлим.
Як мойого серця жар багатий,
У житті не ділепий ні з ким.

Запалай, мій вогнику, іскристо
Над лугів шептання вікове,
Мов кохання, молодо і чисто,
Що у серці б'ється і живе.

Я б тебе, мій вогнику, носила
В темні ночі і в погожі дні,
Я б свою любов на двох ділила,
Щоб дісталась милому й мені.

І вона б, як вогнище, палала
Між лугів і між рясних дібров.
І вона б цвіла не одцвітала,
Білим цвітом знайдена любов.

* *
*

Не в добрій злагоді й розмові
Лягає стежечка крута,

Моєї вірності й любові
Весняний день не одцвіта.

А він іде, не гляне в очі,
Не скаже слова, як колись,
Неначе сумнівні дівочі
Для нього терном повились.

Я обірву терни колючі
В його зеленому саду,
Я сонцем лагідним крізь тучі
Йому на серце упаду.

І хай він ходить на просторі
І слуха щебет солов'я,
Нехай для нього світять зорі,
Життя моє, любов моя.

КОЛИСКОВА

(Перша)

Спи, засни, моя дитино,
Спи, моє маля,
Ніч іде в гаї, в долини,
Трави нахилия.

Хай тобі ця ніч наснитися,
Що в огнях сія.
Будеш завтра в світ дивиться,
Зіронько моя!

Перша ніч твоя почата
В співах солов'я,
Дай же мамі рученята,
Зіронько моя.

Посміхнись до мене, сину,
І зрадію я,
Не хвилину і не днину —
Я навік твоя.

Сплять ліси, поля, криниці,
Шепіт ручая.
Ти відкрий, відкрий очиці,
Юносте моя.

Підеш ти по Україні,
Де життя буя.
Виростає, моя дитино,
Зіронько моя!

КОЛИСКОВА

(Друга)

Спадає з клена зелен лист
Вечірньою годиною,
І солов'їний тихий свист
Гуляє за долиною.

Згасає сонця тепла мідь,
Роса на трави капає,
І вітер сивий, як ведмідь,
Шкребе в віконце лапою.

А через брід — не на біду,
Де зорі мостять кладоньку,
Там я тебе у снах веду,
Мою хорошу ладоньку.

Щоб землю ти пізнав свою
Із колосом, із м'ятами,
Щоб ти не падав у бою
Широкими крилятами.

Засни, синочку, спить сім'я,
Засни, добром привітаний.
Життя моє, любов моя,
Мій голуб необлітаний!

КОЛИСКОВА

(Третя)

Спи, мій сопуля,
Павлишок-пава,
Місяць над полем
Човенцем плава.
Баюньки-бай.

Станеш рибалкою,
Витягнеш щуку,
Зварим на свято,
На нашу розлуку.
Баюньки-бай.

Стеле пшениця
Жовту косинку.
Будь агрономом,
Вирости, синку.

Стане пшениця
Вусом шептати:
Чий це чорнявий,
Хто його мати?
Баюньки-бай.

Зорі, як мітли,
З неба до хати.

Будеш за сторожа
Двір замітати,

В стайні, в конюшні,
Біля гаражу.
Спіть, рученята,
Я вас не вражу.
Баюньки-бай...

Вирощу ладо,
Люлю-забаву,
Серцю на щастя,
Людам на славу.

Будеш багатим,
Дужим та зірним,
Соколом бистрим,
Птахом загірним.

Тучі, як танки,
В небі над нами:
Знайся з синами,
Прощайся з синами!
Баюньки-бай.

Спи, мій синочку,
Я вже догляну,

Пізно приляжу,
Вийду ізрану.
Баюньки-бай!

* *
*

Над полями промені,
Зірка чиста.
На полях пшениченька
Колосиста.

Гей-гей, вся умита,
Теплим сонцем оповита
На полях пшениченька
Колосиста.

А за нею простори
Із дубами,
Білі хмари плавають
З голубами.

Гей-гей, на просторі
За колоссям, наче в морі,
Білі хмари плавають
З голубами.

Там від поля стелиться
Даль широка.

Там чекає дівчина
Синьоока.

Гей-гей, у бригаді,
Де тому хлопчині раді,
Виглядає дівчина
Синьоока.

Там вони зустрінуться
Між дубами,
А над ними сонечко
З голубами.

Гей-гей, із любов'ю
На широкому Подніпров'ю,
Де над ними сонечко
З голубами.

ДІВОЧА

За рікою у росах гаї,
За рікою ділянки мої.
Всі повинуті літом,
Всі завітчані квітом
За рікою ділянки мої.

Вже як вийдемо, станемо в ряд,
А в роботі все в норму та влад,

Від світанку до ночі
Наші руки дівочі
Поле-поленько сполють, як сад.

Не питає ти мене у дворі,
Не шукає ти мене до зорі,
А приходь по роботі
У коханні, в турботі,
Як не вчують, заснуть матері.

Розгадай сподіванки мої,
Що пливуть, як в лугах ручаї.
Хай почують розмову,
Хай співають нам знову
Солов'ї, солов'ї, солов'ї!

ПІСНЯ ПРО КИЇВ

(Лірична)

Білі каштани,
Світлі огні,
Де б не бував я,—
Любі мені.

Київські ночі,
Зустрічі в саду —
В серці, куди не піду.

Там
воно
є
Там воно є.
... Білі каштан
наших
мов!

20. 12. 58.
Рудна ступище
Твоя моя сестра
Світлі, ілюмі,
асно

Пісня про Київ

Білі каштани (мелодія)
Світлі очі
Де б ти була, -
Рідні мові
Люд'ї, мені.

Видбави, мові
Зустрічи скропити у саду
Вам не дасть
Вам не дасть
В серці, куди не їду.

Обри високі;
Сила зм'якшова
Ізв'язь колосів
Вічно мила

Куди суну, мові
проказу у саду
Ю серці, куди
не їду,
Куди суну, мові
Куди суну, мові
Куди суну, мові
Куди суну, мові
Куди суну, мові
Куди суну, мові

Автограф «Пісні про Київ».

Гори високі,
Синь дніпрова,
Молодість наша
Вічно жива.

Київські ночі,
Зустрічі в саду —
В серці, куди не піду.

Ми покохались
Там, де дуби,
В київськiм небі
Два голуби

Кружать, здіймають
Крилоньки свої,
Наче ми в парі, в сім'ї.

Так воно стане,
Так воно є.
...Білі каштани,
Щастя моє.

Рідна столице —
Ти моя весна,
Світла, погожа, ясна.

Київські ночі,
Зустрічі в саду —
В серці, куди не піду.

* *
*

Ранки солов'їні,
Ночі весняні,
Далі подніпровські
Наснилися мені.

Знову цвітуть каштани,
Хвиля дніпровська б'є.
Молодість мила,
Ти серце моє.

Далі неозорі
Ще й рясні сади.
Друже мій далекий,
Ти прийдеш сюди.

Знову цвітуть каштани,
Хвиля дніпровська б'є.
Молодість мила,
Ти серце моє.

Стежки і доріженьки
Ген лягли у даль,
В парі ми любилися
Серденьку жаль.

Знову цвітуть каштани,
Хвиля дніпровська б'є.
Молодість мила,
Ти серце моє.

Нам би ще зустрітися
В солов'їну ніч,
Теплі б зорі київські
Сяли б до віч.

Знову цвітуть каштани,
Хвиля дніпровська б'є.
Молодість мила,
Серце моє.

* *
*

Як на дальнім небосхилі,
Де громи ревуть,
Їдуть хлопці наші милі
У далеку путь.

Гей, гей, гей, дорого дальня,
Гей, гей, гей, сльоза прощальна
Покотилась дівчині з очей.

Грає жайворон ізрана,
В'ється в небокрай.
Ти не плач, моя кохана,
З бою виглядай.

Гей, гей, гей, дорого дальня,
Гей, гей, гей, сльоза прощальна
Покотилась дівчині з очей.

Сяють зорі в стиглім житі
Між гаїв, дібров,
Комсомолец в білім світі
Береже любов.

Гей, гей, гей, дорогу дальню,
Гей, гей, гей, сльозу прощальну,
Що скотилась дівчині з очей.

Крізь завію, крізь порошу,
В дальньому краю,
Пам'ятай свою хорошу,
Дівчину свою;

Гей, гей, гей, дорогу дальню,
Гей, гей, гей, сльозу прощальну,
Що скотилась дівчині з очей.

ТИ ЖДЕШ МЕНЕ...

У дні весняні, дні осінні
Ти, серце бідне, не смутись.
Отут, в низенькій цій хатині,
Моя любов жила колись.

Як проводжала, виглядала,
Як ми журилися в дворі,

Крізь сльози очі твої сяли,
Як день весняний на зорі.

Як подавала воду пити,
Немовби серце віддала.
І знову бачу теплі віти
І рідний сум твого чола.

І сняться очі ті дівочі,
Хай спогад милий промайне.
І все здається: в темні ночі
Ти ждеш мене, ти ждеш мене.

* *
*

Гаї шумлять біля потоку
Так, як шуміли нам завжди.
Прощай, хороша, кароока,
Прощай, кохана, і не жди.

Мені насняться карі очі
І голуба небесна вись,
І тихі ночі, темні ночі,
Де ми любилися колись.

Тепер лягли дороги сині,
І знов шумить осінній гай.
І я скажу слова єдині:
— Прощай, кохана, прощавай!

* *
*

Зацвіла весна,
Та весна красна,
Квітом-цвітом простелилась до села.
У юначім слові,
В зустрічах, в розмові
Полюбила, тільки гордою була.

І моя краса,
Як в степу роса,
Опадає і марніє кожну мить.
Полюбила очі,
В ночі ті дівочі,
Полюбила, та не знала, як любить.

Вийду в поле я,
Стану, гляну я,
Ходить осінь по заросених полях.
І дощами вмиті
Журавлі в блакиті
Відлітають у тривожний дальній шлях.

* *
*

Бринить дощів різноголосся,
Баском прокочується грім
Над молодим тугим колоссям,
Над рідним явором моїм.

А в далині, на виднокрузі
Ідуть до школи школярі.
Червона смолка в тихім лузі
Чекає полум'я зорі.

Бо вже й веселка розмаїта
Пустила стріли з-поза хмар,
Обнявши луг, і гомін літа,
І молодого серця жар.

Отак би ти назад вернулась
І, щиро глянувши з-під вій,
Вся пригорнулась, посміхнулась
І освітила б ранок мій.

* *
*

Од явора снується довга тінь.
І вечір ліг, як воїн на привалі.
І скоро в полі фар палахкотінь
Освітить путь-дорогу далі й далі:

Оту дорогу, по якій ходив
І на якій любив — не долюбив,
Чекав і виглядав тебе єдину,
Свою надію, мов малу дитину,
Твоїм диханням навік полонив.

Прийди тепер! І хоч словечко мов
Від тих палких незраджених розмов,
І посміхнись, і дай смагляву руку
На добре щастя, не на злу розлуку.

А я тобі віддам і шум дібров,
І ліг моїх витку недовгу стежку,
І все, що маю, все, що мати міг,
Небес весняних золоту мережку
Встелю тобі, кохана, біля ніг.

Прийди тепер! Пізнаєм дочиста
Все, що було і з радістю й журбою,
Прийди, я жду. Наш явір вироста,
Отой, що вдвох садили ми з тобою.

* *
*

Ми його посадовили в лузі
Біля Стугни, тихої ріки.
І, маленькі піонери-друзі,
Ми клялись йому рости віки.

Не дорослі, а звичайні діти,
Нам хотілось бачить сонця мідь,
Як він буде листом пломеніти,
Як він буде гіллями шуміть.

Як у нім земна хороша сила
Соками ударить повесні,
Задзвенить, густа, зеленокрила,
Явориним дзвоном в дні ясні.

В тім зеленім неповторнім дзвоні
Я згадаю свій отецький дім,
І кострище, й галстуки червоні
Під високим явором моїм.

* *
*

Важкі вітри не випили роси,
Черлені трави бродять буйним соком,
І вдалині під обрієм високим
Лугів осінніх теплі голоси.

А при багатті хлопці косарі
І комбайнери у спецівках синіх
Вплітають сміх до цих лугів осінніх,
Ведуть пісні під маєвом зорі.

Булькоче, пріє каша в казані,
А клен русявий хилить ніжно віти,
І йдуть в лугах, немов засмагли діти,
І поминулі, і прийдешні дні.

Як хороше, як легко поміж них,
Між цих людей, в труді людей живих,
Між ними жить і поклоняться літу,
Свою турботу, снами не сповиту,
Свої думки у їхні перелить
На все життя, а тільки ж не на мить.

На все життя, з лугами, з берегами,
Із травами, із зорями в воді,
Щоб не спіткаться більше з ворогами,
Щоб не хилитись в горі та біді.

* *
*

Лугів осінніх теплі голоси,
І перепілок бій на сінокосі,
І даль доріг в очах стоїть і досі,
І все те слухай і в душі неси,

Неси, песи і затамуї в собі
Оці вечірні хмари голубі,
Цей спів дівочий — не велику тайну,
Але для серця вічно живодайну.

А що б я був і що б зробити зміг
Без цих людей, без цих ясних доріг,
Без цих вогнів у польовому стані,
Де трактористи-хлопці на світанні,

Пропахнені автолом та бензином,
З вагончика ідуть іздалека,
Де за мотором, як за рідним сином,
Підводиться натруджена рука.

Бери ж собі і все в душі неси,
Де радують тебе на вольній волі
Лугів осінніх теплі голоси
І спів дівочий у вечірнім полі.

О спів дівочий у вечірнім полі,
Лугів осінніх теплі голоси!

* * *

*

За сніжками біло-білими,
За артиллю на горі
Ходять друзі мої з милими
До ранкової зорі.

Пальці в пальці заплітаються,
І видзвонюють стежки,
Голоси перекликаються,
Розмітаючи сніжки.

І мені б туди з розмовою
Поспішати в гожий край,
З ланковою чорнобровою
Гомоніти про врожай,

Закурити з трактористами
І зустріти в тім краю
За сніжками біло-чистими
Світлу молодість мою.

* *
*

Катерині

Що було, не згадуй непривітом,
Що минуло, хай горить, як жар.
Я ж лише хотів гречковим цвітом
Напоїти кіс твоїх янтар.

Не кляни мої тривожні бурі,
Бо у них життя мого блакить.
Я ж хотів лиш в неба взять лазурі,
В непривітний зір твій перелить.

Може, ти була скупа в розмові,
Як під льодом річка у півсні,
Я ж хотів, щоб у твоєму зорі
Жайворонки бились голосні;

Що ж, не вийшло, що ж, нехай розлука,
Знову труд і розшуки доріг.
І весна стобарвна і стозвука
Біля серця стала на поріг;

Знов гречки біліють, пахнуть бурі,
І шумлять дуби у тьмі ночей,
І річки небесної лазурі
Пропливають без твоїх очей.

Ми знову пройдем дальні далі,
Сади посадим молоді.
Ти не жури мене в печалі,
Допоможи мені в труді.

Я, може, десь спіткнуся в дорозі
Чи запізнююся, і тоді
Ти не жури мене в тривозі,
Допоможи мені в труді.

Я, може, встану після бою
В світанки, в сутінки руді,
Ти ж не живи сама собою,
Допоможи мені в труді,—

В труді, у прагненні, у слові,
В любові, при шумній діброві,
Запломеній через світи,
Моє ти серце освіти

І не жалій про дні прожиті,
Про ту хвилину й кожную мить,
Запам'ятай: в полях при житі
Отак світанок пломенить.

Отак дубок гілля похиле
Все хоче зняти на воді,
А біля нього сонце миле
Допомага йому в труді.

* *
*

Любові Забашті

У розливі дзвінкої просині,
В безгомінні ясних світань
Стану я тобі кленом росяним,
А вже ти, як ромашка, встань:

Щоб у мене зоря влюбилася,
А у тебе за брата грім,
Щоб тобі вся земля світилася
Так, як ти у житті моїм.

В сніговії, морозом витими,
У холодну і сиву рань
Я тебе всю закрию вітами,
А вже ти, як ромашка, встань!

Щоб дзвеніла дорога пташкою
І дівчата шептали в сні:

— Бачиш, клен подружив з ромашкою,
Значить, добрій прийти весні!

* *
*

Що в полі могила
З вітром говорила,
Говорила не могила,
А дівчина мила.

Де ти, зоре чиста,
Бачила танкіста,
Де ходила за гаями
Видом промениста?

Чи я ж у недолі?
Я на вольній волі.
Говорила та зірниця
З дівчиною в полі.

Де його забито,
Де землею вкрито,
В стороні отій німецькій
Виростає жито.

Підведись, юначе,
Серце дай гаряче.

Пам'ятай, що в ріднім домі
Хтось по тобі плаче.

...Він устав з могили,
Повен цвіту й сили,
І піженьки-походоцьки
Пішли, як ходили,

Крізь фронті затислі
По Дунаю й Віслі,
До тієї дівчиноньки,
Що в нього на мислі.

* *
*

Я знаю те, що у житті буває,
Коли лугів роздолище безкрає
Буває цвітом. Знаю я також
Шляхів воєнних чорну бездорож,
І серця стукіт, і плачі маляти,
Коли заходиш в темну ніч до хати;

І ту людську, оту ясну надію,
Яку в словах я передать не вмію;
І ті жіночі материнські очі,
Що розпізнали світ в судьбі своїй,

І воїнів промови неохочі,
Бо їм світанком треба йти на бій.

Але я прагну до нових доріг,
До інших радостей, що їх спізнати не зміг.
Я їх спізнаю. І до них в труді
Піду в Каховку, на Дніпро — не в гості,
А станем разом дружні, чесні, прості.

В труді своїм, а не в страшній біді,
Отак, як є, вдягнувши чисту робу,
В минулому танкісти і бійці,
Візьмем землі глибинну добру пробу
Й повернем землю на своїй руці!

* *
*

Дід і мати у тривозі:
Знов безхліб'я, холода...
А підкова на порозі
Тільки щастя вигляда.

Хтось прибив її, круглясту,
Два вухналі у поміст.
Хтось їй дав словесне щастя,
А для щастя — треба зміст.

В давнину важку й криваву,
Щоб нового ждати дня,
Хтось прибив її, яскраву,
З-під гарячого коня.

Дід ішов на заробітки,
Батько йшов осіннім днем.
Мати плакалася: — Дітки,
Що ми маєм, як живем?

І сміялися багаті,
Що надуті, як сичі.
А підкова в нашій хаті
Все світилася вночі.

І тепер у нову днину,
У нові мої літа,
Я віддав її в частину,
Де кіннота проліта.

Хай беруть її до діла,
Може, куту з чересла,
Щоб ясніла і дзвеніла,
Людям щастя принесла.

* *
*

Пронеси мою думу ясну
Крізь світання, і тишу, й порошу,
Так, як я через ночі без сну
Твій незраджений образ проношу.

Тож мені, тільки слово майне,
Що ім'я твоє враз нагадає,
Давній спогад обпалить мене,
Мов у лузі цвітіння безкрає.

Дні хороші і літа мої,
Що забули спочинок і втому,
Все летять, як малі солов'ї,
Все від серця, до тебе, додому.

Де походжено стільки стежок,
Де забути всього ми не в силі,
Де осінній білястий сніжок
Промітає шляхи твої милі.

* *
*

День стоїть, мов кований у злото,
Шлях куриться в далі весняній.

Одійди, непрошена турбото,
Від моїх сподіванок-надій.

Буде радість, будуть щирі гості,
Спокій мій повернеться мені.
Стріну сина на кленовім мості,
Пролетять чекання довгі дні.

Я щодня тебе чекаю,
Довго виглядаю,
Легким цвітом,
Білим літом,
Голубом з Дунаю.

Щоб синовні руки вмілі,
В бою загорілі,
Зерно сіяли на полі
В молодій артїлі.

Щоб тебе любили всюди
Чесно, без огуди,
Щоб твою колгоспну славу
Шанували люди.

Я щодня тебе чекаю,
Довго виглядаю,
Легким цвітом,
Білим літом,
Голубом з Дунаю.

* *
*

Школярі ішли по два в колоні,
Площі сяди, билися гудки,
В весняній небесній оболоні
Вітер вішав сині краватки.

Одмикає школу сивий сторож,
Люлькою димить, ключі хова.
Захотів я з ними стати поруч
І повчитись в школі рік чи два.

Що там думать — ближче, в ногу, в ногу!
Ось тобі і зшитки, і ранець.
В сніжки б'ються, кличуть на підмогу,
Слухаю учителя старого,
Перами міняюсь. Школярець!

* *
*

Підійми моє серце з печалі,
Блискавками до дна просвіти.
Сиві далі, розжеврєні далі
Кличуть знов у далекі світи.

Може, стать мені голубом в літі?
Вийся, голубе, вище лети!
Чи широкою нивою в цвіті
Пролягти для людської мети?

Чи розлитися синню-рікою,
Чи, як злива, що зроджує грім,
Загріміти в своїм неспокою,
У гарячій диханні своїм?

Скажуть люди: не ранки похмури
Оспівав він в загравні літа.
Глянь, як небо цвіте після бурі,
Ні, то серце його зацвіта!

* *
*

Не готовлю нічого для тебе в житті —
Ні затишних кімнат, ні м'якої постелі,
Тільки думи мої, вогняні і веселі,
Та безкраї дороги, далекі й круті.

Не пошлю я гінців передати привіт,
Бо розсідлані коні в моєму загоні.
Тільки клетоти серця палкі та безсонні
Полонять твій ясний незахмарений світ.

Не пишу я листів тобі. Що ті листи?
Бо згорає папір од моєї розлуки.
Крапельину надії і повені муки
Не беруться на пошті тобі донести.

Може, в дальню дорогу послать солов'я,
Хай летить, і щечече, і щастям сія,
І співа на тополі, десь на отчому полі,
Під вікном, як надія моя.

ПАМ'ЯТЬ

Поле, бувало, квітне — одквітне,
Соки буяють в тихому клені,
А понад нами небо блакитне,
А попід нами трави зелені.

Дальня дорога в'ється за обрій,
Мчать поїзди, як завжди, буйногриві.
Думи родилися в злагоді добрій,
Бились серця у єдинім пориві;

Жевріло слово, мов колос від спеки,
Жевріло, билось ясною луною.
Друже мій вірний, друже далекий,
Десь ти за часом і десь за війною.

Десь на розпутті тривожних станцій,
Десь на ночівлях в колгоспній хаті
Бачу тебе в кожушку, в ушанці,
Руки твої на важкім автоматі.

Падали бомби в марево літнє,
Ми залягали при тихому клені,
Все ж понад нами — небо блакитне,
Все ж попід нами — трави зелені.

Лізли фашисти здалеку й зблизька,
Аж захлиналися люття-злобою.
Може, й не треба тобі обеліска —
Колос пшеничний росте над тобою.

Та виходжають дівчата у ланці,
Та рожевіє проміння уранці,
Та пробігає вітер загірний, —
Друже далекий, друже мій вірний!

Що ж говорити? Війна — не забавка,
Мертва й холодна, як сніг у завою.
Он виростає донька-красавка,
Вірна жона залишилась вдовою.

Я їх покличу — твоє заповітне,
Я поведу їх у дні небуденні,
Хай понад ними — небо блакитне,
Хай попід ними — трави зелені.

ЧЕРЕМУХА

Так тебе ще змалку пам'ятаю,
Із юнацьких, з піонерських літ,
Як по наших по дніпровім краю
Ти стелила свій веселий цвіт.

Цвіт отой не з вітерцем летючий,
Наче меду брили золоті,
Важкуватий, сильний і пахучий
Нас п'янив майбутнім у житті.

В ньому бджіл стелилися хорали,
Блискавки над ним хрестили знак.
Ми його по гілочці зривали
І не продавали за п'ятак.

Ну а потім, коли час-недрémuха
Нас повів для доброго труда,
Я почув від інших: — Що, черемуха?
Так воно ж не цвіт, а срунда.

Тільки й того, що п'янить закоханих,
А який у нім, скажіте, зріст,
А яке дихання із епохою?
Незначний, одверто скажем, зміст.

Тільки й того, що хмарини сизі
Понад нею, мов весняний кіш.

От, мовляв, залізо є в залізі,
А у ній металу ні на гріш.

Так собі малі якісь прикметики.
— Бач, стоїть, як в білім молоці,—
Билися в полеміці поетики,
Мов старі безхвості горобці.

І якби ти, гарна, поміж діла
В «Літгазету» десь зайшла сама,
То в цвітінні білім червоніла
І не обібралась сорома.

Але ти одна, ясна і строга,
Над світанком зоряно-крутим,
Над колгоспом сіяла дорогу
Медом, цвітом, дзвоном золотим.

Шоферів вітала з емтессу,
Світло фар сліпуче і руде,
До огнів збудованого гесу
Простягала гілля молоде.

Пам'ятаю, друзові могилу
Ми копали в тиші за селом,
І серця тремтіли понад силу
Під твоїм, черемухо, крилом,

Щоб над ним ти з ласкою привченою
Гомоніла щиро з року в рік,
Щоб йому була ти нареченою,
Бо свою він загубив навік.

Під промінням, хвицею й порошею
У блакитну, у весняну вись
Зацвітай, шуми, моя хорошая,
Виростає, а тільки не хились.

І нехай дівчата русокосії
Під тобою милих стрінуть знов,
І несуть із цвітом твоїм росяним
Вірну і незраджену любов!

* *
*

Не грім гармат, не шум пшепиці —
Течуть в поезії гаї
Із каламутної водиці
Дрібненьких віршів ручаї.

Вони прилизані й завити,
В кінцівці рима вирізна,
Та їх не знає птиця в житі,
Дівоче серце не впізна.

Родились в тиші кабінету,
Бояться нежиті й недуг,
А вітер двигає планету,
Цвіте землі великий луг.

Цвіте, цвіте — не одцвітає,
Стрічає заметь і зиму,
І рим йому не вистачає
Й куденькі вірші — ні к чому.

Тож роблять вірш, немов окрасу,
А він тріщить у трудний час.
Іде з Орипою Некрасов
І з Катериною Тарас.

І поспішають в Старосілля,
А я з'ясую, в чому суть:
Вони дівчатам на весілля
Поєми в придане несуть.

СІНО

І. Гончаренкові

Я з друзями прийшов у ті місця,
Де ще стоять глибокі озерця,
Що, як дівчата, заглядають в очі,
А зараз інші дні та й інші ночі.

Вже не траншеї, не передова,
Медвяно пахне скошена трава,
Земля ж повита сизою росою,
Моєю найріднішою красою.

— Ну що ж, полóвим рибку в добрім щасті!
Взяли з собою всі рибальські снасті,
Щоб риба нам ловилась в різній масті,
Щоб окуні у темній глибині
Ковтали блешні наші срібляні.

А вітер злий, хоч добирайсь до матінки,
А дощ січе крізь наші теплі ватянки.

А може, в цім осіннім лузі
Ми відпочинем, ляжем, друзі;
З рибалок всякий би приліг
Отам, де сіна теплий стіг.

І я приліг,
і снилося мені,
Що я лежу в могильній тишині
І чорні брили вергають на груди
Мені чужі, ворожі, злії люди,
І що я сам не подих — а зима,
І що мене самого вже нема.

І зупинилось серце, як пташина,
І в лузі плаче голуба ожина,

А сивий клен шепоче у журбі:
— Ні, ти живий, зі мною будь тобі.

Та вороги посіли всі на груди,—
Тепер тобі вже не піти між люди,
Тепер твої вже зотлівають кості,
Тепер не станеш в гості на помості,
Ти вже не ти, не подих, ти — зима,
І вже тобі повернення нема!

А я проснувся і розплющив очі,
І я побачив зорі опівночі,—
Не темні брили, клевету і зло,
Не кривду й зраду, підступи
й страждання,—

А рідні зорі в ріднеє світання
І рідних друзів ріднеє чоло.

Вони до мене діло мали чисте,
Вони сінце поклали медвянисте
Мені на груди,— а не чорну, люту,
Оту важку настояну отруту,
І жартома поклали на лице
Легке духмяне молоде сінце.

І я крізь нього знов побачив зорі,
І милу землю, і судьбу свою.
О вірні друзі, стійте ж у дозорі,
Як я за вас усе життя стою!

ТАК БУВАЛО В ЖИТТІ...

Анонімка

Працював, душа не скута,
Не бажав нікому зла,
Добрі, знай, робив діла.

Анонімка, чорна й люта,
Як гадюка приповзла.

І не просто, щоб до хати,
Де моє скрипить перо,
Має інші адресати —
Заповзла на партбюро.

Секретар мене зустрів,
Щиро глянувши з-під брів:
— Все я, друже, розумію,
Розберемося у всім.
Ти зайди до нас, Андрію,
Там на тебе анонім.

І в його тривожнім тоні
Я відчув — не те добро.
Наче був я у полоні,
Чи в бандитському загоні,
Чи в шинку, а чи в притоні,—
Викликають на бюро.

Ніч не спиш — не за роботою,
А пригадуєш з турботою
Діда й прадіда в сім'ї,
Де свої трудили жили,
Де робили, де служили,
Де ті голови зложили
Бідні прадіди мої.
Де ходили в трудні дні
Не в одній отій війні —
І в турецькій, і в японській,
І в германській стороні.
І в Каховці хліб шукали,
Ноги збивши на путі,
Горювали, воювали
Не в анкеті, а в житті.

Все не сказано, не згадано,
Що ж ти брешеш, чорна гадино!
Взять життя б їх день при дні,—
Ти б зотліла на вогні.
А тепер, важку й ворожу,
З прокурором чи в суді
Я спинить тебе не можу
В несподіваній біді.

От і знов пиши заявку,
Переконуй чорну п'явку,

З ким ти знався, з ким стрічався,
Чи з Махном не родичався?

І я ту заявку пишу, заповняю,
І чистий, і світлий, як хвиля Дунаю,
І діда згадав, і побачив крізь сльози
І царські й махновські погроми й погрози,
Як лаявсь денікінець: — Бий і пали! —
Як батьку на спику лягли шомполи.
І шлях свій важкий — Сталінград і Берлін, —
А тій анонімці потрібен не він.
Вона приповзла, я не знаю ізвідки,
А вже у кімнаті зібралися свідки,
І може, і сам анонімщик прийшов,
В доносах протерши сто пар підшов.

І сичить вона гадюкою,
І вилазить крадькома:
Побратаєшся з розлукою,
А добра тобі нема.
А мене ти не впіймаєш,
Ти мене не знайдеш, брат.
Ти адрес моїх не знаєш,
Ти для мене адресат.
А мені немає суду,
Будеш мати собі морок, —
Я тиняюсь поміж люди,
Очерню тебе, браток!

Говорили потім свідки:
— Де взялось воно і звідки?
— Хто писав? Нащо йому?
Ми ж не віримо тому.—
А перед тим і не вігались,
Немов зробив я тяжкий гріх.
Тепер же мирно поручкались
І все перевели на сміх.

А я стояв, обкиданий болотом,
А я все серце віддавав турботам,
І за мої образи немалі
Ридав мій вірш на тихому столі!

ХАНЖА

Двадцять років член я Спілки
І живу по совісті.
Я весь вік не п'ю горілки,
А пишу лиш повісті.
Не читали їх ні разу
З крапками та комами,
Але знаю — вийдуть зразу
Вибраними томами.
Нова повість вийде друком,
І похвалить критик з друком.
Я в житті не схож до цвяшка

І не маю бороди.
На портфелі срібна бляшка
За невизнані труди.
Я в атомний двадцятий вік
Ортодоксальний чоловік!
Я сам працюю, не лежу,
Де треба — правду всім скажу.

Ось учора в п'ять годин
Без сімнадцяти хвилин
Стрів я друга біля двору
В трудову гарячу пору.
Ішов з дівчатком, як король,
Ще й цілувавсь безгоряно.
До вісімнадцяти ноль-ноль
Цілунок ж заборонено!

В той час, як я за працюю,—
Здобув рекомендацію,
Просунув дисертацію,
Сам склавши анотацію
На власну дисертацію,
І в цьому маю рацію.
А він, негідник, у цей час
Обурив поцілунок нас.
Не буду гаяти часу:
Я все, що бачив, рознесу!
У муках я живу тепер,

Не знаю слави куцої.
Я вічний резолюціонер
У вічній резолюції!
Гукають: — До-ре-мі-фа-соль, —
По радіо безгоряно.
До вісімнадцяти ж поль-ноль
Співати заборонено.

Я вчора стрів погожу днину,
Писав заяви, скільки міг.
Прийшов додому. Враз дитину
Сусід виносить на поріг.
А я не знайомий з тією дитиною,
Я, знаєте, пильною виріс людиною.
А звідки взялося мале та зелене?
Мабуть, подарунків чекає од мене?
Куди ж я дарунки вручу по прикметі?
А де ж його дані, скажімо, в анкеті?

Учора сусіда мій справив весілля.
А я напишу: «Він привик до безділля,
Хоч завжди приходить о шостій годині,
А слово ідейне не скаже дружині.
Співали якись суб'єктивні пісні
Про всякі тополі і верби рясні,
Про вишні-черешні, безкласовий цвіт,
А потім співали іще й «Заповіт»!
Якись там слова: як умру — поховати.
Хто сміє у нашій країні вмирати,

Коли всі живі? Та в такому разі я
Усім докажу, що це безобразя!»

Небо ж голубіє неокрає,
Луг, ромашка і дівочий сміх.
Все цвіте і вік не одцвітає,
Що й поцілуватися не гріх.
Зорі в небі, як дівочі сльози,
Сад вишневий, роси на межі,
І дніпровські сині верболози.
А невже потрібно це ханжі?
Він же ходить, шкодить, хрюка,
Зазирає в кожен дім,
Дипломована свинюка
Із портфеликом своїм!
А на тім портфелі бляшка,
А у тім портфелі пляшка,
Він не п'є, а просто лле
В накопленіє своє.
І не сто, а триста грам
З-під подушки хлище сам.
Слиною бризка в шаленстві і злі.
Як же він може ходити по землі?

Зверни, наша Партіє, гнівну увагу
На цього ханжу, кар'єриста, сутягу.
У тебе ж бо совість гостріш од ножа.
Хай подихає ханжа!

* *
*

М. Рильському

Не одну ще дорогу пройду у житті,
Не одну подію душею ізміряю.
В серці людини не в самоті —
В дружбі, в любові
Вірив і вірую.

Вірю у воїна в час розлуки,
Вірю у пісню, як в легіт ріки,
Вірю в людські трудові руки,
Що землю квітчають на довгі віки.

Вірю дитині за партою в школі,
Вірю в травневий ласкавий грім,
В колос пшеничний у чистому полі,
В зорі погожі над домом моім.

Я не наслухався ночі короткої
Струн солов'їних, ростивши сади,
Я не напився тієї солодкої,
Дніпре, мій Дніпре, твоєї води!

Я ще не знався з морями широкими,
Що на каховських поплинуть стежках,

Не обходив молодими кроками
Синіх озер по лужках-бережках.

Шепче мій край, урожаєм багатий,
Кличе дорога легка і крута.
Ти піднімайсь, молодий і крилатий,
Так, як завжди в помилу літа.

Серце, як вогник непогасимий,
Чисті надії неси, мов кришталь,
Вийся, здіймайся, наш голубе сивий,
Вище і вище, і вгору, і вдаль...

Рано вставай, і лети опівночі,
І повертайся на рідні поля.
Глянь, як з тобою співати хоче
Наша рідна і наша погідна,
Наша радянська
Безсмертна земля!

* *
*

Скільки вас, ясних і незабутих,
Молодих, завзятих, дорогих,
Стукають у серце в бурях лютих,
В загравах і далях вікових:

— Одчини, з тобою поговорим!
Чуєш нас? А ми ж твої брати.
Поділися з нами щастям, горем,
Поможи у вічність перейти.

Поклонись дібровам і долинам,
Повернись до юних поколінь.
Розкажи, що ми не йдем, а линею
Через час, і забуття, і тлінь.

Поклонись коханій після бою,
І не треба нам тії хвали.
Ми ж нічого не взяли з собою —
Лиш бинти й шинельки узяли.

Поклонися матері і дому,
Де росли ми, не доживши днів,
Де над нами з весняного грому
Дуб столітній тепло гомонів.

Подивись, бо ми вже не поглянемо,
Поклонись у тихий добрий час
А ще і жонам, і коханим, —
Їх мільйони ожидало нас.

Ми ніде під кулями не гнулись,
Під вогнем прямим і навісним.

Хай простять, що ми не повернулись,
Хай пробачать, як живі живим.

Там, де зорі й тихі краснотали,
Заспівайте у світання час
Не для того, щоб пошанували,
А для того, щоб згадали нас.

В вас, живих, немало є турботи,
А за те, що нас взяла війна,
Нам не треба слави й позолоти —
Тільки б дітям наші імена.

Їм би стежку, та хорошу хату,
Та хорошу звістку із війни.
Ми ж сплатили кров'ю добру плату,
Нашій крові не знайти ціни.

Хай дощі ідуть у тихій зливі
На поля, луги і сіножать.
Наші ж атестати у архіві
Пожовтілі вже давно лежать.

Хай над нами світить ясна зірка,
Навіть та потріскана фанірка,
Людськими сльозами вся полита,
В бронзі монументів не одлита.

І, здається, вніч — ізнов зупинка,
Промайне узориста хустинка:
Над нашими мільйонами,
Над солдатськими медальйонами,
Над пожарами з ожереду,
З бойовищами попереду.

І, здається, в нбчах, на вокзалах,
Ждуть і кличуть всі мої брати:
— Кажуть, ти живий? Так це ж немало!
Поможи ж у вічність перейти,
Поможи ж у вічність перейти.

* *
*

Зацвітай, росянистий мій луже,
Де живуть орачі й ковалі,
Здрастуй, плем'я співуче і дуже
На українській радянській землі.

Хай ірже десь парнасівський коник
І підвозить до слави митців.
Нам би менше поетів-іконок,
Тільки більше б народних співців.

Не від цього худого Пегаса,
Що гарцює на тисячу тем,—

Од великої слави Тараса
Ми живем невмирущим вогнем.

Нам би знищить задвірки й затиння
У моїй і у вашій судьбі.
Тільки б менше того павутиння,
Що сплітають поети собі.

Тільки б знали, як трактор заводиться
І як саду квітчається віть,
Як зерно у колосі народиться
І як шахти поскрипує кліть.

Кожен має в житті своїм дати,
І невдачі, і радісні дні.
Я не можу усіх вас згадати,
Пробачайте, хороші, мені.

Нам не слава потрібна, не тучі,
А ясна неозора блакить.
Вилітайте, орлята співучі,
В мене серце із вами летить.

І від доброго вашого слова,
Без зазнайства, і кривди, і чвар,
Хай зотліє словесна полова,
А спажне поетичний пожар.

Знати радість, в журбі не хилитись
Кожен рік, кожен день, кожну ніч.
Нам би тільки учитись і вчитись,
Як велів незабутній Ілліч.

Зацвітай, росянистий мій луже,
Де живуть орачі й ковалі,
Здрастуй, плем'я співуче і дуже,
На українській радянській землі!

З ДОРОЖНЬОЇ КНИГИ

РАЙДУГА НАД БУКОВИНОЮ

Гуцули, здрастуйте! Отак приходить брат
До трударів, знедолених стократ,
Вони в нужді, і в латах, і в нарузі.
Жнивам буяти? Та які жнива —
У колосочках нива нежива,
І чорний ворон ген на виднокрузі.

Куди він лине? Де зупинить лет?
На башті танка сяє кулемет,
І котять грім оковані гармати.
Ой, крич не крич, а згинеш уночі.
Дивіться, мати вийшла й на плечі
Несе синка свого малого. Мати!

Гуцули, здрастуйте! Я мріяв, не радів,
Ввижався край в навалі холодів,
В крутих узвишсях, в чорній полонині,
Латки я бачив на худих плечах,
Обличчя в зморшках зморені, в очах
Огонь журби, брати мої єдині...

Та ще ялину, зламану в яру,
Та Кобилянську Ольгу, вже стару,

Із ясним словом, з думою, мов птиця.
Що мріялося — сталося. Двигнув мур,
Над баштами, над сталлю амбразур
Горить, як жар, червона зоряниця.

Боець вітає матерів, сестер,
Гривасту хвилю розметав Дністер,
Хитнувши кручами, немов віками.
Дві райдуги у червінькову вись
З Черемошу на Київ підвелись,
Як два мости, воздвигнуті руками.

ЗУСТРІЧ

Ні боярам, ані дукам
Не пройти здалека,
Де шумить столітнім букам
Молода смерека.

Там збираються танкісти
В першому загоні,
Там летять веселі вісті —
Ластівки червоні.

І земля стоїть закута,
Одягає шати.
До Черемошу, до Прута
Загули гармати.

Над роздавленим окопом
Встало сонце щире, —
І гуторять з сивим «хлопом»
Штири командири.

Витирають смагли чола
Од пилюки й поту,
Завдали панам довкола
Доброго клопоту!

Мчали швидко, мчали шпарко
Легіні, та й годі.
— Може, скрутите цигарку
З нами на поході?

— Діду, сядьте попоїсти,
Притомились нині? —
Йдуть бійці і комуністи
Ген по полонині.

Над розваленим окопом
Встало сонце щире,
І гуторять з сивим «хлопом»
Штири командири.

Що боярам — чорним крукам —
Не прийти здалека,
Де шумить столітнім букам
Молода смерека.

В ДОЛИНАХ ЛИМАНУ

В долинах лиману, в старих крутоярах
У сурми подули походні вітри.
Вставай, Бессарабіє, в темних пожарах,
В гіркому убожестві сльози зітри.

Ти небо читала, як зоряну книгу,
До щастя, говорять, згубила ключі?
Докіль тобі їсти глевку мамалигу,
Пелагрою мучитись, кликати вночі?

Змарніла? Стомилась? Ну що ж, подивися,
Зітри кривавицю і спину розправ.
Поглянь, що за птиці у небі знялися,
Черкаючи крильми червневих заграв,

Нещастю твоєму несучи розв'язку,
І помисли інші, і слово нове,
Ти жадібна, певне, на людяну ласку?
То в клопоті їхнім і ласка живе.

Ах, вітре дністрянський, легкий вітровієць,
Танкісти рушають в світанковий час.
Листівки ці пише червоноармієць,
На прізвище Байда, ім'я Опанас.

* *
*

Де лежать поля незримі
У дніпровській стороні,
Ходять хлопці-побратими,
Все наказують мені:

— Ти б вернувся з тої далі,
Там, де Ельба чи Дунай,
Ти б стежки стоптав припалі
Сивим пилом, мов курай;

Ти б із нами сів до столу,
Душу б виспівав до дна,—
Червінькове миле поле,
Незабутня сторона!

Тільки я за вітром-летом
Мчусь, минулого не жаль,
На Карпати, на Судети,
Все угору, все у даль.

І дороги неодвітні,
І стежки чужі оті,
Брили чорні та гранітні
Пролягають на путі.

Сниться жайворонок сивий,
Що до нього змалку звук,
Дуб веселий, гомінливий,
Наче хлопець-фронтвик.

Сниться з вогниками хата —
Де ще стрінутись мені?
Не в Судетах, не в Карпатах,
Не в далекій стороні!

* *
*

Тихий двір і яворина,
Рідний погляд добрих віч.
Дальня вісточка про сина
Стука в двері кожну ніч.

Ти встаєш одна в клопоті,
І немає снам межі:
Син воює в другій роті,
Десь в окопі, в бліндажі.

У окопі, у розвідці,
Чи веселий, чи заслаб?
Може б, я, немов синиця,
Полетіла б, помогла б;

І знайшла б за все на світі,
Не чужий же він, а свій,
По усмішці, у привіті,
Чи по пошті польовій,

Чи дала б попити сину,
Чи звеліла б свій наказ.
Син воює в цю годину,
Йде в атаку шостий раз;

Хоче рану пов'язати,
Автомат знімає з пліч,
І тебе, старенька мати,
Вшосте згадує за ніч.

* *
*

Отакі усі ви, друзі:
Зник і горе покотив,
А мене шукає в лузі
Пісні кинутий мотив.

Ти завжди його водила
У траншею до солдат,
У санбат разом ходила
Й поверталася назад.

І цвіла вода в криниці,
І чиїсь слова чужі
Із мотивом, як синиці,
Ночували в бліндажі;

Був він схожий до хлопчини
З подніпрового села:
У пілотці, в шинельчині,
Як і ти, моя мала.

І тепер мені морока:
Де він ходить поміж нив,
Неширокий, невисокий,
Незагублений мотив?

Чи кликнуть його із ночі
В хату з посміхом незлим,
Щоб твої веселі очі
Засвітилися за ним?

Щоб твою веселу вроду
Я угледів, наче в сні,
Як на дубі в непогоду
Краплі сонця повесні.

* *
*

Голубе мій, голубе,
Птице сизочола,
Полети, мій голубе,
До милого в поле.

А в тім полі, в бліндажі,
Наші хлопці, не чужі,
Десь за Віслою воюють,
Спать лягають на межі.

Полети, мій голубе,
До огнених точок,
Передай, мій голубе,
Милому листочок,

Щоб згадав любов свою
На передньому краю,
Те кохання, те прощання
В темний вечір у гаю.

Голубе мій, голубе,
Звийся над Карпати,
Нічкою осінньою
Повертай до хати.

Буду слухать шум дібров,
Виглядати знов і знов,
Буду в поле висилати
Молоду свою любов.

* *
*

Ті, що не вписані у літопис походу,
У наші рани, в імена старі,
Шукатимуть зв'язків, і нашу вроду,
І помилки, і рідну нашу згоду,—
Листатимуть сухі календарі.

А що розкаже чорна фарба літер,
Пожовклий здавна, вицвілий папір?
Тоді в піснях повіє свіжий вітер
Календарям сухим наперекір.

Де пульс бойовищ тисне і клекоче,
Багряну гриву звихрює війна,
І горобині, неспокійні ночі
Несуть нащадкам наші імена.

* *
*

Тут мур тяжкий і схилені дерева,
Фортеця й камінь кров'ю промовля;
Не спить вночі тривожне місто Лева,
У згарі й димі галицька земля.

Висоти веж, і степу широчини,
І вітру клекіт, спалахи зорі
Чекають тих, хто брами знов відчине,
Коли прийдуть нові каменярі.

А я вже бачу: молоді обличчя,
Ріпник, коваль із молотом в руці,
І через день, немов через сторіччя
Дзвенять на зрубі сині криниці.

Привіт тому, хто не шукав угоди,
З напасником не їв чужий обід,
Хто в темну ніч тортур і непогоди
Шукав наш слід і відшукав наш слід;

Хто помирав у кам'яній комірці,
Не брав кімнат в фашистському дому,
Хто вірив нашій п'ятикутній зірці,
Як вірить син отцеві своєму!

Тому й шумлять під бурею дерева,
В вечірніх загравах, через фронти,
Тому й радіє сиве місто Лева.
— Мої окривджені, мої брати!

* *
*

За далеким бором, за лозою,
Вився ворон з темною грозою,
Вився ворон хитро, в одиночку,
Сів у чистім полі на дубочку.

Та й загледів офіцера вранці,
Та й побачив моряка в шкірянці.
Офіцер на коні-гривачеві,
Не сидиться рівно паничеві.

Патронташ підтягує він вище,
З кобури виймає мавзерище.
А матрос на зброю не багатий,
Є клинок і чесні дві гранати.

Не пуска коня на перегонку,
В праву руку затиска «лимонку».

Офіцер поглянув скісно й туго:
— Здрастуй, здрастуй,— каже,—
наймитюго.

Руки пізнаю твої ослушні,
Чистив ти давно мої конюшні?

— Чистив я недавнечко, три роки,
А забув почистити ваші боки.
Та сія вас не минає чапа,
Повертайте спину, милость ваша!

Я не був давно у вашім домі,
А, здається, ми давно знайомі.
Що це ви білієте від злості,
От прийміть даруночок, вашмості.

Не пуска коня наперегонку —
Чорноморець кидає «лимонку».

Вився ворон хитро, в одиночку,
Знявся в чистім полі на дубочку.
Полетів з дубової гілляти
Офіцерські очі поклювати.

* *
*

Мені наплювати на хитрих,
На тихих в осінніх ночах.
Веселка, овіяна вітром,
В моїх зацвітає очах.

І що я скажу не до ладу —
Пробачить в окопі боець,
Пожарище з нашого саду
Докаже за мене кінець.

І що я не так заспіваю,
Мій друг доспіває в живих
Легендою отчого краю,
Луною полів вікових,

Гіркою судьбою мою —
Її ще згадають живі —
І рідною тричі землею,
Яку ми обмили в крові.

* *
*

Ой яка ж задзвенить гармонія!
Брат Василь візьме на басы.
Квіти сині, ясні й червоні
Чорнобривці важкі з роси.

Мати будуть вгощати сотами,
Мед янтарний, а в нім бджола...
Із забавами та з турботами
Тісно сядемо круг стола.

І рясні золотисті маківки
Понавішує небо в двір.
І хмільні пісні-незаплаківки
Забринять до вечірніх зір.

* *
*

Танкісти, і наводчики, й сапери,—
Увесь завзятий незрадливий світ,—
Ми менш говорим про майбутні ери,
А більше — скільки стоптано чобіт.

Ну що ж, за діло, молоде і праве,
Не всякому життя прожить дано,
Це скаже кров, і спопелілі трави,
І полкове гвардійське знамено,

І всіх доріг смертельні повороти,
Де нам судилось яросно пройти
Огнем скорбот, і клопоту, й роботи,
І нашої людської доброти.

* *
*

Осінь їде на возах-двоколках,
По вибоїнах і по осколках,
По накатах, темних бліндажах,
По душі людській, що жде в окопі,
По дорогах воєн у Європі,
В свисті вітру, в блискавках-ножах.

Стеле синь полотна туманами,
Шле гусей у небо над ланами,
Журавлів замріяні ключі.
Навесні покличе їх додому
Над моря і далеч невідому
Сяйвом зір дніпрових уночі.

І вони, од виснаги худючі,
Через гори, вибалки і пущі
Прилетять у гнізда в зелен май.
Так і ти неси мене, судьбино,
У світанки, в ночі горобині,
В рідний мій, у рідний отчий край.

Від костьолів, готики глухої,
Піль чужих у сніжному завої,

Слів перідних, прощавань не тих...
На супрутнім вітрі серед бурі,
Через вік і маяки похмурі
На розпутті воєн вікових.

За лісами, білими містами
Мати скрикне, припаде устами,
Батьку радість блисне ув очу.
Через сто земель з вогнем загірним
Журавлем худим і непокірним,
Рідний краю мій, я прилечу!

* *
*

Забриніла сміхом невисоким,
Невблаганним сяйвом чорних кіс.
Хто мене з полів і злих потоків
У життя твоє, скажи, приніс?

Трудного, жорстокого на слові,
Дерзкого, та й ще чого бува.
Рівно плине пісня в передмові,
Тихо шепче осені трава.

Ой яка була б ти педотрога
За службовцем — дім з п'яти кімнат.
Радіола, як веління бога,
Грала б на Хрещатику до свят.

В вихідний ходила б десь по парку,
Гордовита, мила і струнка.
Мала б з мужем вільну контрамарку
До театру імені Франка.

А тепер собі зв'язала руки
Сном гірким, еством гарячим — мій!
Де-то я від муки і розлуки
Вбережуся на передовій?

Де-то я під кулю не потраплю,
Вийду хитрий з підступу й вогню?
Де-то я любові світлу краплю
У своїм житті обороню?

Ляж, засни, а я зайду до хати,
Як і вчора, як і в інші дні.
Ще постигнеш в думці мандрувати
По моїх дорогах на війні!

А. Малишко, О. Корнійчук, О. Гончар серед письменників —
гостей III з'їзду письменників України. *Фото 1954 р.*

Л. Дмитерко, А. Малишко, Л. Новиченко. Фото 50-х рр.

* *
*

Три явори з-похід грому
Нахилились низько.
Їдуть вершники додому,
Не далеко — близько.

Той побачив тихі трави,
Той своє подвір'я,
Третій — дівчину чорняву
В тихе надвечір'я.

— Ви заходьте, друзі, в хату,—
Каже третій хвацько.—
Будем батька пригощати
Ромом закарпатським;

Щоб горіли хмелем жили,
Щоб гульба на славу.—
Автомати положили
На широку лаву,

Підтягли ремні суворі
В добрий час дозвілля.
А дівча стоїть надворі,
Дума про весілля.

* *
*

О яворе дальній в обухівськiм полі,
Дорога посивіла, наче вдовиця.
Хоч скільки знавав я і радості й болю,
Прощань і розлук не всихає криниця.

Солдати із фронту вертають додому,
У кожного жінка, у кожного діти.
І небо трипільське над ними з-під грому,
Над ними з-під бурі узористі віти.

А ти, може, вийдеш, мене не впізнаєш,
Поглянеш у вічі: — Ти звідки, солдате?
З яких ти доріг пилюгу підмітаєш,
Чийого шукаєш причілка і хати?

Бо я помужнів, набирався наснаги
На ріках форсованих, в димні світанки,
Шукаючи бурі, і щастя, і зваги,
Минаючи тихі, глухі полустанки.

І все мене батько чекає і кличе,
Хоч днів не спиняються коні шалені,
І матері бачу привітне обличчя,
О яворе дальній, о віти зелені!

* *
*

За тихим степом тліють вечори,
І сивим пилом криється дорога,
І молода зоря золоторога
Сіда, як птиця, в шумні явори.

Хіба ж я мало тих доріг топтав,
Вдихаючи гарячий погар трав,
Ковтаючи махри димки ядучі
На Одері, на Пшемші, і на Случі,
І на десятках рік без переправ.

Збери шляхи мої — і встане даль,
Річки з'єднай — і встане синє море.
Чому ж душа тривогою говорить
І серце б'є, як молотом коваль?

На схід погляну — голос мій дрижить,
І явори хитають головою.
Отам мій світ, моє життя лежить
За обрієм, за даллю, за війною.

Від празьких веж і кам'яних хрестів,
Від звалених бомбьожкою мостів,
З дунайських гирл, з моравських луків,
з грому
Підводься, серце, і лети додому!

Зустрінеш друзів — щиро говори,
Зустрінеш матір — припади к порогу,
Там, де шумлять могутні явори,
Стрічаючи зорю золоторогу.

* *
*

Вечірню сизу даль узором срібним кутю,
Міцний недосвіт б'є, холоне на очах.
Лише дуби шумлять, немов тяжку покуту,
Століття несучи на згорблених плечах.

З'явись, мій світлий дню, світанку мій
рум'яний,
У молодість, в похід налагоджуй човни,
Збирай товаришів у коло полум'яне
Із рідної, своєї сторони.

Щоб сіли ми за стіл і випили за вдачу,
Забувши сніг, і пил, і посвисти свинцю,
Лиш наші добрі дні і нашу кров гарячу
Згадаєм в сотий раз, як велено бійцю.

Як велено бійцю, бо він пройшов півсвіта
Крізь вибухи, жалі і вогненні вали.
Ото йому, як дар, важкі чотири літа
Вечірню сизу даль у зорі заплели.

Снопамі пахнуть осені висоти,
Де хмари йдуть повільно, як воли.
І гречкових медів важкі солодкі соти
В дубових вуликах, як золото, лягли.

Із бронзи ковани довгасті жовті бджоли,
Ввібравши сонця в теплі хоботки,
Летять до вулика, як дітлахи до школи,
В мої далекі звітрені роки.

І сонця сніп тугий лежить на виднокраї,
І місяць поле креслить череслом,
І все пита: — Чого ж тебе немає
Ні з поїздом, ні з вітром, ні з веслом?

Чи полюбились дуже інші ріки,
Чи іншу милу знайдеш в чужині,
Чи інші далі там, багрові й мідноликі,
Наснилися тобі на тій важкій війні?

І я кажу у ніч: — Я буду в отчім домі,
Бо не забув його у безсонь грозову.
Люблю я подих твій, твої димки знайомі,
Страждаю тим, і сню, і, мабуть, тим живу.

* *
*

За теплушками рейки синіють,
Пахне смолками рідна земля.
І сосонка під небом видніє,
Як в зеленій краватці маля.

І гримлять котелками солдати,
П'ють на станції чай з казана,
І веселка над ними картата
Підвелася з Дніпра по Карпати,
Семицвітна, ярка, горяна.

Сто земель я ходив і проходив,
Сто річок перебрів у броди,
Порохами боїв і походів
Закурилися юнацькі сліди.

Бийся, щастя, як спінене море,
Орлім клеткотом, цвітом доріг.
Так ходили, мабуть, Святогори,
Щоб, умившись кров'ю і горем,
Повернутись на отчий поріг.

* *
*

Вечори чебрецями заквітли,
І на серце лягли чебреці.
І гармат розпанахане світло
Вже не блисне тобі на лиці.

Ти із іншої вип'єш криниці,
Інший хліб розламаєш навпіл.
Інші люди, і трави, і птиці
Полонять твій життєвий поділ.

Інше слово бринітиме в хаті,
Як розрада за пройдені дні.
І дороги важкі та горбаті
Лиш насняться трудному мені.

А ще в тебе дитина ростиме,
Щоб шукати батьківські сліди,
Де світанками дивно густими
Зацвітуть молоді городи,

Де ходили колись ми з бійцями,
Інший день, інший вік устає.
І тому я пропах чебрецями,
Щоб зустрінути щастя твоє.

ЛИСТ

Наказали люди, мов, не знаєм,
Де й кого ти будеш зустрічатъ.
За карпатським за високим плаєм
Кречети по заводах кричать;

Синюваті неймовірні далі,
Чорні гори, гострі, як мечі,
І сніги, немов ясні скрижалі,
Все мені ввижаються вночі.

Десь ти там почувеш на чужині,
На далекій, на важкій війні.
Ходить осінь, і купці ожини
Запалали знову, як вогні.

А у мене хліб м'який холоне
І любисток в'яне од досад.
Місяць мій біжить до тебе в гони
І не повертається назад.

І сама стаю на ранню стежку —
Звідки кликають, звідки зустрічать?
Зорі тчуть невидиму мережку,
Кречети по заводах кричать.

* *

*

Як я любила тебе, Іване,
Як я люблю тебе, щоб ти знав!
Серце моє березневе, весняне
Дихає жаром грози і трав.

Хочеш? Його розділю надвоє,
Тільки надвоє — тобі й мені,
Тільки щоб люди знали: з тобою
Я нерозлучна на довгі дні.

Жаль, що не все поділити можна
Так, як любові квітучу віть.
Ніч нероздільна і ніч тривожна
Довго над ліжком моїм стоїть.

* *

*

Все, що надумаю, як забути?
Все посилала б, чим я живу:
Думку пучком молодої руги,
Слово б закутала в синь-траву.

Вислала б серце — ніхто не чує,
Вислати б слово — нащо слова.

Кажуть, і пошта вже не працює
Та, що взивалася польова.

Руку б дала — та куди подати?
Сонце освітлює даль чужу,
Сплять у шухляді старі атестати
У військкоматі, куди ходжу.

І на жорстоких моїх долинах,
І на земних дорогах моїх
Небо у криках ясних журавлиних
Людам віщує і радість, і сміх.

І за тією луною ясною
Бачу дороги твої круті,
Наче ти став ручаєм з весною
І до Дніпра шукаєш путі.

* *
*

Поставимо хату на кручі дніпровій,
Де явір схилився розбій-головою,
Де я поклонився тобі, чорнобровій,
З-під бур, і дощів, і сніжного завою,

Де батько старий перекаже сусіду,
Що син, мов, вернувся і маєм невістку,

Де голуб з небес по вечірньому сліду
Мені приношатиме радість і звістку.

І сам я, мов голуб, к твоєму порогу
Злетів і приживсь до пшениці гіркої,
До зору, до посмішки, до недотроги,
Скільцьований щиро твоєю рукою.

Сухий автомат і шинелю солдата
Повісим на стінці, постелим постелі,
Усе, що я вимріяв знати і мати,
Все буде у хлібі, в осінньому хмелі.

А десь через місяць вночі від клопоту
Звільнюсь, біля уст прихилюсь твоїх близько,
Наснитись мені: викликають у роту,
Постукали в двері, читають по списку.

Бери, мовляв, знову усе по потребі,
Бери автомат, шинельчину — й до полку!
І зорі зелені палають у небі,
І місяць у касці, пробитий осколком.

Хай курява в очі і вітер у скроні,
А ти пробачай, що було поміж нами,
Що я не прижився, як голуб в долоні,
Пригрітий на щастя твоїми руками.

* *

*

За Дніпром широким
Вітер пил мете.
Яблуня висока
Цвітом не цвіте.

Гілля гне зелене,
Хилиться в огні,
Там кохана в мене
В рідній стороні.

Мила, синьоока
Вийде в чорний сад,
За Дніпром широким
Жде мене назад.

І зоря не гасне,
Й вітер не гуде...
Щастя моє ясне,
Де ти ходиш, де?

Дні мої не в святі,
Ночі між заграє.
Батька й матір в хаті
Ворог розстріляв.

Де ті теплі ночі
З піснею в гаю?

Лиш Дніпро клекоче
Про любов мою.

І зоря не гасне,
Й вітер не гуде.
Щастя моє ясне,
Де ти ходиш, де?

ХУСТОЧКА ЧЕРВОНА

Як я проводжала милого із дому,
Не забудь в поході та вертай живим.
І поїхав милий з-під вогню і грому,
Хусточка червона розцвіла за ним.

Хусточку червону я подарувала,
Вишиту барвінком у тривожні дні.
Як я дожидала, як я виглядала, —
Може, прийде звістка радісна мені.

Та не всім, як видно, добрі будуть вісті.
Одлетіло літо, одійшла зима,
Їдуть піхотинці, вершники, танкісти,
А мого між ними, а мого нема.

Тільки десь надвечір, під липневу зливу,
Вийшла за ворота — кінь в полях біжить,

Обірвавши повід, розметавши гриву,
Хусточка червона на сідлі лежить.

Я не похилюся, з горя не заплачу,
Про коня сусідам слова не скажу.
А любов юначу, а печаль гарячу
Хусточкою тою щиро пов'яжу.

Вийду за ворота, стану як тополя,
Хусточка червона в далі голубій.
Хай бійці в дорозі і танкісти в полі
Милих споминають, ідучи на бій.

* *
*

А що в того чорнявого
Є кохана й мати,
Є сестриця-зоряниця,
Чим його вітати,
На Україні в пожарині
Чим його вітати?

Чути голос по діброві,
Пісню солов'їну.
Йдуть солдати чорноброві
На ту Україну.

Їм ні впину, ні спочину,
На ту Україну.

Хоч ні цвіту, ані рожі,
Ні зерна в коморі.
Вечори стоять погожі
Та вишневі зорі.
Україна в пожарині
Та вишневі зорі.

Стала мати коло хати:
— Сину, — каже, — сину,
Як ти бився, як добився
На цю Україну,
Через поле темне й голе
На цю Україну?

Сестра твоя замучена,
А мила в неволі.
Отакі-то заручини —
Босі ж ми та голі.
Земле рідна в пожарині —
Босі ж ми та голі.

Син підвівся: — Мамо, скоро
Буде їм відплата.
Танки йдуть, ревуть мотори —
Бережися, кате!

Земле рідна в пожарині —
Бережися, кате!

Сльози й смутки материні
Син узяв з собою
Та й пішов по Україні
З гнівом, не журбою.
Земле рідна в пожарині,
Уставай до бою!

* *
*

Ми не маєм поля й хати,
Ми далеко од сім'ї.
За плечами автомати —
Все походи та бої.

Помстимося за руїну
У горячому бою,
За Радянську Україну,
За республіку свою.

Там, де Ятрань круто в'ється,
Від пожару в'ється дим,
Партизан з фашистом б'ється,
З чорним ворогом лихим.

А. Малишко, О. Твардовський. Фото кінця 40 — початку 50-х рр.

Сидять: О. Гончар, Н. Рибак, А. Малишко, О. Корнійчук.
Стоять: Ю. Збанацький, С. Олійник, Л. Дмитерко, М. Стельмах,
В. Сосюра. Фото 50-х рр.

Помстимося за руїну
У гарячому бою,
За Радянську Україну,
За республіку свою.

Партизан бува без солі,
Табачку часом нема.
А за ним вітри у полі
Та зав'южена зима.

Помстимося за руїну
У гарячому бою,
За Радянську Україну,
За республіку свою!

А за шим сім'я закута,
Гола й боса просить кар.
Помста грізна, помста люта
Палить груди, як пожеар.

Помстимося за руїну
У гарячому бою,
За Радянську Україну,
За республіку свою!

* *

*

Бийте, коні, копитами в груди,
Пролітайте за вітром, годá.
Хто любив, загубив — не забуде,
Хто ненавидів — теж пригада.

Той, хто бився, — посадить калину
Червопицю, китяжницю-яр.
І нестиме в житті до загину
Серця доброго стукіт і жар.

Слів для правди йому не шукати,
Він товариша в кривду не дасть.
І земля, наче страдниця мати,
З ним поділить журбу і напасть.

* *

*

Слово в мене, як річка у лузі,
І леліє, і гріє, й тече.
Похилились у роздумі друзі,
Посміхнулись мені гаряче.

Сіли рідні навкруг біля мене,
Наче віття рясне і зелене,

І сказали товариші:
— Хліб без пісні — життя без душі.

Хай ненависник мій і обидчик
Позабуде всі кривди оті
І узорами синіми витче
Мої мислі на самоті.

Він побачить зерно — не полову,
Білий цвіт йому в душу війне,
І від того він сказиться й знову
Ще лютіш зненавидить мене.

* *
*

У світанки з покошеним житом,
З голубої, як даль, широти
Білим цвітом над світом відкритим
Хоч на душу мені залети.

Закурілим крилом журавлиним,
Дощовою краплиною в дім
Чи навіки одним і єдиним
Незабутнім прощанням моїм, —

Щоб очей твоїх радощі й болі,
Тихий шепіт заплетених кіс

Я в чужому холодному полі
Дальнім відблиском щастя проніс.

* *
*

Ти моя надія, і відрада,
І розрада, госте непроста.
Як співали сні січневі — лада,
Як сміялись молоді уста.

Ну заглянь із сонцем рано-вранці,
Процвіти на райдугу-дугу
У потертій сивій кожушанці,
В білому беретяку, в снігу.

А в очах людська звичайна втома,
Глибина, не зміряна до дна.
Я один бездомник і сірома
Розумію: ти одна, одна.

Як билинка, може, нецвітушка,
Не знайома радості й гріху.
Пробігають фронтів теплушки,
І стоїть Снігурка на шляху.

* *
*

Поїзди гули на переправі,
Мов шукали горю співчуття.
Сиве небо тліло у заграві,
А дитя сміялося. Дитя!

Простягало теплі рученята:
— Мамо, глянь, мамуню, глянь, диви... —
Била в пекло чортова гармата
Серед почорнілої трави.

Ах, яке ж сьогодні сонце мляве,
Поїзди гули із-за моста.
Там лежало дитинча чорняве,
Посинілі здіпивши уста.

* *
*

Піють півні ранньою порою,
Я забув нічним хвилинам лік,
Розгубив я друзів за війною
Тих, що знав не перший, видно, рік.

Тих, що з камню витискали воду,
В приспівках вели один мотив,

Поклялися в дружбі до походу,
А похід цю дружбу освятив.

Вузлуваті у руках, худючі,
У шинелях, в касках — де й коли
Через танки, через темні пуці,
Через серце в помислах пройшли.

Он зоря тріпоче, як метелик,
Ніжна, тепла, як мої жалі.
Ходить вечір, мрійний мій веселик,
По дніпровій сивій ковилі!

* *
*

Виглядаю, прошу тебе, кличу,
Тільки знаю — не треба жалю.
Всю снагу свою й кров бунтівничу
У гарячий той клич переллю.

Як мені, непокірному й злому,
Через ночі, і дні, і світи
Підійматись, здолавши утому,
І шукати тебе — й не знайти.

Ти із іншими, мабуть, воюєш,
І для тебе затінки тісні.

Мого кличу, напевне, не чуєш,
А нащо тобі серце й пісні?

А бійцям понасниться криниця,
Ранком буде і каша, і чай.
Може, клич мій, як віщая птиця,
Десь розбудить тебе, пробачай.

МАРИНА ІЗ СВАРОМ'Я

Де ти, Марино із Сваром'я, де ти?
Ось я про тебе і маю річ.
Гаснуть у плавнях летючі комети,
Тихо вмирає на заході ніч.

А ти перев'яжеш і не засмутиш,
І ми із тобою як рідні сини.
Танки ладнаються в Борки й на Лютеж,
На Вишгород рвуться наші човни.

А нам би проїхати, пройти і не впасти,
Де дихає ранку ядуча імла.
Яким ти веслом кермувала до щастя,
Якою дорогою нас провела?

Якою клятьбою, чи болем, чи вірою
Заворожила мене на віки?

Дихає ранок імлою сірою,
Свищуть, мов кулі, густі лозняки.

Сниться нам Св́аром'я, Сварог і Сварбог,
Взятий у лещата ворог, як змій.
Ну, протитанкова, ще раз удар-бо,
Нумо, Марино, провести зумій.

Хлопці ж які, неспокійні та браві,
В очі поглянеш — аж сяють до дна.
Триста бійців на твоїй переправі,
Човен і ти — лиш надія одна.

Вийшли. Добрались. Земля як скорина,
Нам у Петрівці, їй в Св́аром'я час.
— Що ж, прощайте, бувайте, Марино,
Будем живі, то заглянем до вас.

Будем живі... Хто вернувся — не знаю.
А з-поміж них насудилось мені
З бою плисти до дніпрового краю
Так, як тоді уночі на човні.

Так, як тоді, у ночах і загравах,
Де обривалось життя, як струна.
Долі питати на всіх переправах,
Може, Мариною зветься вона?

* *
*

Де шумить трава на волі
Між вечоряних заграв,
У широкім чистім полі
Комсомолець помирав.

Кулі мчалися в погоні
Вітру вривень — гаряче.
Перша вдарила у скроню,
Друга вдарила в плече.

Як він падав при долині
В чорнім танковім диму,
Ранки тихі темно-сині
Ще привиділись йому.

Як відкинув смаглу руку
Над мережею доріг —
Світ великий на розлуку
Біля нього рядом ліг;

Ніби вчув смертельну втому,
Ніби сивим став, як дим,
Ніби друзі із райкому
Нахилилися над ним.

Ніби знов шепоче рута
І дзвенить біля ріки
Комсомольська, незабута
Пісня, послана в віки.

І тоді він звівсь поволі,
Ще ступив поміж заграв.

Так в широкім чистім полі
Комсомолець, помирав.

* *
*

Знов підйму я руки робочі
До вітру і сонця, хмар і трави.
Серце моє трудне, не спи опівночі,
Страждай мов каторжне, гнівом живи.

Пий мою молодість, слів моїх трунок,
Тобі ж найдорожче — Вітчизна є.
Мрії завітні я дам в подарунок,
Юнацьке, зелене, багате моє!

Щоб ти розквітло жагучим яр-цвітом,
Глодом червоним та вітром-біжком.
Затрепетало, як пташка літом,
Як пташка літом за синім лужком.

І скажуть недруги злі і вперті:
— Дивися, у нього ще й серце є!
І скажуть друзі: — Воно ж без смерті,
Юнацьке, зелене, багате моє!

* *
*

Не малá, не одиначка
Мрію болем yine,
Третій день пече гарячка
Серце удовине.

А були свої клопоти,
Різні роботи.

Ні термометром, ні льодом
Не зігнать крутую.
Каже лікар — прохолодим,
Каже — порятую,

Зійдуть болі твої нині,
Болі удовині.

Забринить в цвіту долина,
Тучка серед літку,
І згада вночі Марина
Юнь свою — сирітку,

Що вела в житті й сукала,
Як сурову нитку.

Ніч липнева сном почата,
А вдові як чудо —
Заспівають десь дівчата
Аж біля колбуду.

Заспівають десь дівчата,
Не собі, а люду.

І виводять із півслова,
Наче птиці білі,
Килимарниці-ланкові
З нашої артілі:

«Як у полі три тополі...» —
З нашої артілі.

Що гадати й споминати,
Де знайти приміту,
Ти ж не мала стежки й хати,
Ні узора квіту.

Ані доброї розмови,
Щирого привіту.

Овечки в чужій оборі,
На лану — пшениця.

Хліб чужий в чужій коморі,
Небо — чужениця.

Ти була як бідна птиця,
Бідна удовиця.

Кісники ж були червоні,
Заплітали косу,
Юнь твою в журбі, в загоні,
Юнь простоволосу.

Ти панам збирала жито
З доброго покосу.

Не забудь! Давно минулі
Сни, як цвіль на дубі,
Незагулянії гулі,
Любощі нелюбі.

Бубни б'ють, і зорі світять
В кучерявім чубі;

Сподіванки давні й марні
З медвянистим житом.
...Лікар їде з райлікарні
Газиком побитим.

Дні погожі та безхмарні
Налилися цвітом.

Він виймає біля дому
Три халати білі.
З ним інструктор райпарткому,
Голова артїлі.

Треба ж бути, забувши втому,
При своєму ділі.

Поздоровкався уклінно,
Привітався гоже:
— Ну, Марино, як, Марино?
Краще тобі, може?

Я привіз хороші ліки,
Це вже допоможе.

Ліки бережно готус,
Наливає в чарку.
Десять весен — ланковую,
Десять літ — доярку
Підійнять з постелі хоче,
Рятувати хоче,

Тільки ж серце не дівоче,
Очі не дівочі.

Губи зшерхлі почорніли,
Аж пашать долоні,

Пронеслись, прокопотіли
Днів гривасті коні.

Наче сонце в оболоні,
В синій оболоні.

Літо буйне та гаряче
Квітне біля хати,
Голова колгоспу плаче:
— Встань,— говорить,— мати!

Бо без тебе ми неначе
Зелен луг без м'яти.

Зеленіють гори знову,
Тільки чорна нива,
Встань, удово, глянь, удово,
Мати голублива,
Де сіяла бідна вдова,
Мати голублива.

Лісовистою тропою
Смоляного бору
Йдуть корови з водопою,
Ревуть біля двору.

Може, вийдеш та подоїш
У вечірню пору?

Лиски, Ласки, Зоряниці
Випасені, гарні.
Цинкові бряжчать дійниці
В нас на короварні,

А тебе чомусь немає
Із відром в доярні.

Так без тебе трудно, вдово,
Як без хліба в жнива.
Зеленіють гори знову,
Тільки ж чорна пива,

Інші будуть нас доїти,
Ми ж не зробим дива.

І прийшло дівча до хати,
Сиплють роси спадко.
— Як, бабуню, вас підняти? —
Промовля дівчатко.

Світ ясніє за горою,
Створений спочатку.

Привіталась і до ліжка
Підійшла з обідом.
Сонцем виткана доріжка
Слідом, слідом, слідом.

І цвіте її усмішка,
І ясніє видом.

— Це вам борщ, беріть потрошки,
Не втоміться, знаю.
Де ж поставить вам волошки?
Рвала біля гаю!

Ось і хліб, а ось і ложки —
Я вас пригощаю.

Це два колоси налиті
Підняла у житі... —
Удова підводить очі,
Радістю повиті,

І земля шумить врожасм —
Наймиліша в світі.

В ордах туч над головою
Не гулять воронню.
— Як я довго спала, доню,
Як я спала, доню.

Як там ходить вітер буйний
По Дніпру й Задонню?

Хмару чорну і кошлату
Крають блискавиці,

Заходжайте, люди, в хату
До тої вдовиці,

І земля її вітає
Колосом пшениці.

І вдова зорить у вікна,
Як заходить злива.
— Добрі, — каже, — будуть жнива,
Гарні будуть жнива...

* *
*

За дібровою, на нивці,
Вбили зайця два мисливці.
Сіли в лісі під оріх,
Поділили, як на сміх.

— Маєш ніжку? — Маю ніжку,
Щоб не бігав до обніжку.
— Маєш лашку? — Маю лашку,
Сиву шкірку, сиву шапку.

Поділили все як слід,
Буде м'ясо на обід.

Із лісочка йде хлоп'як,
Промовля мисливцям так:
— Я ж вам зайця гпав із лісу,
Спотикався в тумані,
Що ж залишили, гульвіси,
Що ж тепер дасте мені?

- Ти мисливцям ніс мішки?
- Тобі заячі смішки.
- Не обідав, наче в піст?
- Забирай від зайця хвіст!

* *
*

Соловейку, солов'ю
Я приспівочку зів'ю,
Свіжу та барвисту
З золотого листу,

З того листу, що в долині,
На кленині, на калині,
На березовій корі,
На дубочку угорі.

Листя, листя, не шасти,
Соловейка захисти

Од важкого грому,
Вітру бурелому,

Од яркої блискавиці,
Щоб не сліпнули очиці,
Од дощу в світанки білі,
Де знайомилися ми,
Од метілі-заметілі,
Холоднючої зими.

ПІСНЯ КОРЕЙСЬКОЇ ЖІНКИ

Стогне земля вся горяна,
Не плугами поорана,

А кулями та крицею
Ще й полита кривицею.

Іди, сину, долиною,
Попрощайся з хатиною,

Побратайся із горами,
З солдатами суворими.

Іди, сину, за ріками,
Бийся смертно з шуліками,

Іди, сину, яругою,
Бийся смертно з катюгою.

Вмию рану за пущею
Водицею цілющою,

Корейською, іскристою,
Холодною та чистою,

Щоб фашисти годовані,
Нашим горем тавровані,

Лягли трупом, повалені,
Нашим гнівом обпалені!

* *
*

Якби я сто років прожив на світі
Між друзів своїх, як дзвінких солов'їв,
Я взяв би з хмарини ясної блакиті
І в колос пшеничний її заплів.

З'єднав би в єдине долини і скелі
І жив би в роботі у різний час,
Хороші міста і сумні пустелі
Збратав, як Вітчизна навчає нас;

Струмки поєднав би з широким морем,
На сльоту осінню послав голубів,
Березам моїм золотим, білоторим
Подав би в пагілля мужність дубів.

Мандрівцю в бурані знайшов би указку,
Матросу, щоб з моря вернувся знов.
Щоб той, хто суворий, відчув би ласку,
А хто нелюбимий — пізнав любов.

Щоб сяла блакить у весняному небі
Над дубом, над лісом, над шумом нив,
А в чорну посуху, бува, при потребі,
Пшеничне колосся лисніло од злив.

А хлопцю засмаглому, брату-горністу,
Подав би прохання у слові незлім,
Щоб сурма співала мені, комуністу,
Над милим трудом і над щастям моїм.

* *

*

В'ється стежечка шовкова,
Далеч поля виміря,
А над нею малинова
Розгоряється зоря.

Наче скупана в барвінку,
Випливає з-за села.
Жовтий колос із обжинку
В русі коси заплела.

Тиху райдугу вечірню
Опустила до води.
Я люблю тебе, загірню,
Розгоряйся, в даль іди!

Понад лісом, понад морем,
Над шляхом, де спіє сад,
Над життям моїм суворим,
Що не вернеться назад.

* *
*

Піднялась пшениченька
Колосиста,
Заспівала пташечка
Голосиста,

Зашуміла явором,
Наче в зладі,
Там, де милий ходить мій
У бригаді.

Підкажу я хлопцеві
Думку люблю,
Буду ждати вечором
Біля клубу.

Підіймусь пшеницею
Колосисто,
Заспіваю пташкою
Голосисто.

Плаття, наче листяне,
Все зелене.
Хай він стане явором
Біля мене.

ЕПІЛОГ

Коні ржуть на чорнім бойовиці,
Од кошит одлунює лупа,
І стріла хановська люто свище,
Блискавкою путь перетина.

За важким, кривавим вихром голим
Ломлять орди тищину топіль
Понад нашим килиїмським полем,
Над вогнем Каховок і Трипіль.

Там рубався прадід мій із ханом,
Жив би я — і мій дзвенів би крик
За пороховим густим туманом,
Де буркун і вітер-кочовик.

Землю розтривожили мотори,
У труді живе моя рідня.
Як мій прадід, крізь віки і гори,
Я шукаю молодого дня.

На цілинних землях наша сила,
На полях колгоспних — голоси,
Земле рідна, що мене носила,
Що мене життям заколосила,
У майбутній вік перенеси!

І шумить земля мені привітом:
— Хліба? Їж! Води схотів? Попий!
Так іду з народом теплим світом
Радісний і вічно молодий!

ІЗ ЗБІРКИ
«СЕРЦЕ МОЄЇ МАТЕРІ», 1959 р.

ЗАПОВІТНИЙ САД

ЗВЕНИГОРА

Минають весни і літа,
Живе Звенигора крута.

Гарячим сонцем оповита,
Несе віки полум'яні.
Панів злоба несамовита
Її не знищила в огні.
І, гнана чорними літами,
Вона, шматована катами,
Снагу таїла в глибині...

Їй одягали пута куті,
Несли, як трунок, чорну лжу,
На велелюдному розпутті
Смертельну значили межу
І через ґрати у закові,
В криваві дні Залізнякові,
На серце сипали іржу.

Я народивсь не в тій годині,
Не в тій засмученій порі,
Хоч теж в полатаній свитині,
З нуждою сірою в дворі.
І слухав ніжну колискову
І мову матері шовкову
На молодій Звенигорі.

Уже стежки звивались вгору,
Уже зоря у сиву ніч
Зривала протемінь сувору
З гірких нелюдських протиріч.
Мені хлібця давав у домі
Стрункий будьоннівець в шоломі
В революційну буйну січ.

І в'яли смутки і турботи,
Як він повів мене у млі
На ті звенигорські висоти,
Малого хлопчика в селі.
Десятки літ минуло в краю,
А серце б'ється, як згадаю
Той хліб, і радощі, й жалі.

І в інший час важкого діла,
Як битва дні перетяла,
Вона для мене височіла,
Мені надією була.

У сталінградські сніговії
Єднала рани, біль і мрії,
Неначе клекоти орла.

Я не шукав її, мов казку,
Як інші, в злобній самоті,
Не одягав трагічну маску,
Як є невігласи оті;
Вона завжди була зі мною,
Як правда з піснею-луною,
На золотій моїй путі.

Я не губив її, нівроку,
Грудьми стрічаючи біду,
Мою Звенигору високу,
Мою веселку молоду.
Вона мені шляхи росила,
Вона мене в світі носила
В людським, у збратанім саду.

І якщо падав у знемозі,
Хиливсь притомленим чолом,—
Вона вставала на дорозі
Мені цілющим джерелом,
Цвітком і хлібом в добрій згоді,
І закривав мене в негоді
Її червіньковий шолом.

Та не про себе пісня та,
Живе Звенигора крута.

Ув інші дні вже інші кличі,
Та й обрїй інший, ніж колись.
І чесні руки робітничі
Із хліборобськими силелись,
І сталь із колосом пшениці,
Як сріблом куті зоряниці,
У звенигорську сяють вись.

З її глибин, де димка сива,
Там люди, сповнені снаги,
Жароту ярого заліза
Перекували на плуги.
Литвом наповнені опоки,
Немов розжеврені потоки,
Влились в пшеничні береги.

І гук задиханих вагранок,
І домен клекіт на зорі
Залізний кинули багрянок
На молодій Звенигорі.
Важкий вогонь і крицю литу
З'єднавши в міць несамовиту
В новій, небаченій порі.

І за минулого слідами
Мій день змітає прах і тлінь,
І за гречковими медами
Рясних культур первоцвітінь,
В дніпровській руті, і в блакиті,
І в росянистім стиглім житі
Нових століть лягає тінь.

Налиті соком, в'ються віти,
Ще в ніч посаджені глуху,—
Та встали лешінські завіти
На лжу лукаву і лиху,
Вони, як промені багрові,
В людському серці, в пісні, в мові
На українському шляху.

Душа і мова солов'їна —
Мій біль, і сни, й життя моє,
Де та Звенигора — Україна —
Поміж народами встає,
Немов сестра, без сліз і муки
Їм подає ласкаві руки
І серце щедрісне своє,

Добром налите. І не всоте
Мені крізь віхоли й сльоту
Верстать важкі її висоти,
Її доріженьку круту,

І в щасті плакати, й, нівроку,
Стрічать Звенигору високу,
Мою Україну карооку,
Земну любов мою святу!..

* *
*

Здавалось малому, чи снилось малому, не знаю,
Чи, може, легендою стало у нашому краю,

Як Ленін проходив між люди, заходив до хати,
Й водиці йому подавала у клопоті мати,

Й картоплю із хлібом та сіллю — вгощайтесь,
нівроку,—
Було тоді голодно в людях двадцятого року.

Здавалось малому чи снилось, не знаю, малому,
Як Ленін проходив по полю в стерниці сухому,

А жайвір щечече, а сивий будяк посихає,
А жито, як рута, не смута, зеленим вуском колихає.

І провесінь з Леніним, провесінь плеще низами,
І трактором борозну першу ведуть комнезами.

Діди посивілі, як вічність, зійшлися охоче,
І прапор над нашим сельбудом тріпоче, тріпоче.

А в кузні готують чересла вчорашні повстанці,
А в небі зоря озуває червоні сап'янци.

Здавалось малому чи снилось, не знаю, малому,
Пішли мої стежки-доріжки від отчого дому.

Що паростю билось, що врунню було молодю,
На доброму корені стало, не гнуге бідю,

Вогнем обпалилось, громи заховало у кроні,
В саду України схиляючи грона червоні.

І де б не бував я — в розлуці, у стрічі, в роботі,
І де б не ходив я — в легкім чи важкім повороті,

Буває, в задумі, з новою тривогою вранці,
Бувало, в окопчику, в сніжній холодній землянці,

А всюди зі мною, як щастя, як виблиски долі,
Та ленінська посмішка в орному чистому полі,

І провесінь з Леніним, провесінь плеще низами,
І борозну людству виводимо ми — комнезами!

А жито налито, а брості у соках до краю,
Із віком, із сонцем... Було це,— не снилось, я знаю!

ПІСНЯ ПРО ПАРТІЮ

Багато літ мене веде
Трудів дихання молоде.

Долини, гори, чи пороги,
Чи ночі, сповнені журби,—
То слід далекої дороги,
Мосї вірної судьби.

І перші стежечки від хати
В стерні осінній між полів,
І рідний запах рути-м'яти,
І срібні сурми журавлів,
І скрип полоззя на морозі,
Сльота і ранки голубі —
Все заплелося в тій дорозі,
В моїй довіреній судьбі.
Вона, тривожна і огниста,
Своїми помислами чиста,
Клекоче, рве до верховин.
Ім'ям священним комуніста
Я їй поклявся не один.

А нас не облічиш в сотні, бо сотні — краплини в морі,
Бо ми як потоки вічні, уперті й мільйоннозорі.
Збери із усіх вулканів кипучу огнисту лаву —
Дихання нашої Партії відчуєш тоді по праву.
Збери всі вершини світу — хай встане гора скеляста,
То Партії нашої скеля — потуга її мускуляста!

Отак звелася серед світу,
У всіх народів на виду,
І не пураючись привіту,
Й не обминаючи біду.
Я бачив, як війна косила,
Мішала з кров'ю гори зла.
Тоді вона, мільйонносила,
Синів до бою повела.

Теплушок ковані ключі,
І скрегіт сталі, й тягачі,
І зойк землі, й вогонь тополі,
На велетенським збитім полі
Полків залізних сурмачі —
Все стало в імені твоїм:
Життя, і смерть, і рідний дім,
Криваві сльози й жар надії,
Розлуки й літа молодії,
І все, про що не оповім, —

Все заплелось в могутні віти
У ті гіркі тривожні дні,
В великі Партії завіти
На лєнінському знамені.
У ранах, в гніві, злі і вперті,
Ми не хилилися в біді,
Як ти живеш в своїм безсмерті —
То й ми вже виживем тоді.

.

Взялись чебрецем могили, де зорі цвітуть загірні,
Лежать комуністи в полі, мої побратими вірні;
Їх очі — у нашім зорі, серця їх — у наших, знаю,
Вишневі сади із Волги прослалися до Дунаю,
І ленінська правда світить, непаче маяк у тучі,
Брати мої, комуністи, орли мої невсипучі!

Мене хвилює і веде
Трудів дихання молоде.

Якби прожить мені сто літ,
То я, не для війни й походів,
Пішов би в мандри в білий світ,
Поміж людей, поміж народів.
Узяв би друзів доброту,
Любов від матері святу,
Розлук і стріч ясну годину
І хліба-солі скромний дар,
У серце — рідну Батьківщину
І правди ленінської жар.
Пішов би в доки і причали,
В хатини вбогі і старі,
Мене зустріли б, як стрічали
Канадські друзі-шахтарі,
І виноградарі в Мілані,
І безробітні на майдані,
Матроси Швеції суворі,
Рибалки мрійні з давипи,

І незборимі, горді в горі,
Алжирські хлопці-чабаши.

І їх живила б в самотині
Сердечна розповідь моя;
Щоб знали в горах і в долині,
В родині кожній і в хатині
Велике Леніна ім'я!

Ми ним живем. Нащо ж тоді,
Від злоби чорні чи бліді,
Ті жалюгідні ревізори,
Немов кроти, лишивши нори,
Плюються жовчю?

Їм же, бач,
Усе не те — хоч сядь та плач.
Не те у нас зерно в пшениці
І не такі у нас зірниці
У небі світять. І не ті
Шляхи — занадто вже круті;
Не так плануєм працю й гони,
Не так війну вели важку,
А головне — не б'єм поклони
Американському божку!
Гидотне сім'я!

А забули,
Коли гармат гриміли гули,
Коли ми кров лили в бою,

І їх з фашистської сваволі
З-за ґрат звільняли і до волі
Ладнали в збратану сім'ю?

Еге ж, забулося-таки...
Солодкі, мабуть, маслаки
На псарні в пан-американа,
Блюзнірства чорного омана
Для холуїв отих з руки.

А ми за ленінським завітом
В труді, без горя і війни,
Йдемо вперед широким світом,
Свої Партії сини.

Сад шепочеться,
 сталь клекочеться,
 сонце встає полями,
Справа Леніна,
 слава Леніна,
 мудрість Леніна — з нами!
Даль видніється,
 нива спіється,
 ніби зоря поворічна.
Справа Леніна,
 слава Леніна,
 мудрість Леніна — вічна!

МОЯ УКРАЇНО

I

Минає ніч, палає схід,
Нових століть багріє рань,
І України грізний хід
Дзвенить в минулому з повстань;
То з чорних ярем, чорних пут
Лунає крик: — Ми не раби! —
І стеле квітом первонут
Революційної доби.
З кріпацьких днів, з шахтарських міст,
Де боєм збитий небокрай,
На повен змах, на повен зріст
Вставай, судьба моя, вставай!
Нехай простеляться в тобі
Надії, й сни, й нові жнива,
Й двіпровські далі голубі,
Моя Україно грозова!

II

Веди мене до тих доріг,
Як буде вранішня година,
Де я малим було — дитина —
У перший клас до школи біг.
І перших літер світлий жар

Спахне у пам'яті потрошки,
А потім клич мене до дошки
Чи подаруй мені буквар,
Що зветься «Сонечко». Веди,
Я закарбую ті сліди,
І клас, і парту у чорнилі,
Й потерті зошитки малі,
І піонерські, серцю милі,
Тривоги, радощі й жалі,
Юнацьку долю молодую
В залізні літери вкарбую
Й твоє дихання на землі,
Моя Україно!

III

Ти ж веди
Мене в рясні свої сади,
Хай стану явором твоїм,
Гіллячки викину щасливі,
Оберігатиму твій дім
У хвищі, в заметі і в зливі,
З ранковим променем зросту,
З росою в лузі не зів'яну,
Щоб бачить міць твою просту
І душу дивно полум'яну;
Почую поклик журавлів
В блакиті неба, де ростиму,

І над роздолицем полів
Твою красу неопалиму
Побачу в радості. Візьми
І вкинь в ріллю мене зернятом,
І не кропи тоді слізьми,
А тільки дощиком крилатим
Полийсь на груди. В темну ніч
Тепло землі візьму до віч
З твоїм диханням впереміжку,
Де дальня даль неначе дим,
І проросту не на обніжку —
На добру, на людську усмішку
Пшеничним колосом тугим,
Моя Україно!

IV

Солов'їно

Затьохкать дай мені вночі,
Струмків і рік твоїх ключі
Віллються в серце відгомінно.
Тоді з півночі до світанку,
Від пізніх зір до ранніх зір,
Шовкову тиху колисанку
Я простелю у отчий двір.
Дитя вві сні розплющить очі,
І мати вийде як на те,
А милі коси ті дівочі

Любов незнана заплете;
І добрі люди хлібом-сіллю
Зустрінуть радощі мої,
І навіть бубни на весіллі
Затьохкають, мов солов'ї!

V

Заліза дай мені і дай
Снаги залізної у мову,
Там, де шахтарський небокрай
Сталеву стежку пурпурову
Землею стеле. У руді,
У чорних блисках антрациту,
Я чую міць в твоїй ході,
І дзвін, і клекіт спередсвіту,—

То світ ракетний проти бур
І недсяжний шлях у леті,
То жар твоїх температур
Льоди розтоплює планеті.

То ливарі і ковалі
В січневі ночі, в ранки маю
Могутній плуг кують землі
Для дружби, щастя і врожаю.

А я із ніжністю в ці дні
Ввіллось, мов крапля в рідні ріки,

Лиш ти, як мати, дай мені
В кипучім гарті, в цломені
Спаги залізної навіки.

VI

За тих, що впали у бою
Під жар землі і клекіт злий,
Ти душу лагідну свою
В гарячу думу перелий.

Вони лежать біля Дінця,
Біля Трипілля і Карпат,
Боець обличчям до бійця,
Як з другом друг, із братом брат,

Біля Чернігівських лісів,
Де рвались танки й тягачі,
Далекий поклик голосів
Мені ввижається вночі.

І, як живі, в фугасній млі
Тривожать спогади мої
Сини російської землі,
Сини радянської сім'ї,
Вони ж за тебе...

В тиху даль,
В світанках димно-огняних,

Мільйонподужий ревний жаль
Пливе як реквієм по них —

З сердець батьків і матерів,
З душі дітей рида щосил.
...Могутні крони яворів
Ростуть над спокоєм могил,
І колос п'є зелений сік,
І жайвір дзвонить з вишини;
Ти не забудеш їх вовік,
В труді і в святі спом'яни,
Моя Україно!

VII

Де б не йшов
І де б не знав чужі краї,
Я бережу її любов,
Труди і помисли її.

І де б не став я на поріг,
Все сняться ранки золоті,
І дзвін, і даль її доріг
Мені за щастя у житті;

Лугів калинових луна,
І домен жар, і злото жнив,
Блакитних Десен ясина,
Дніпровських заводей заплив;

І в серце плине запах віть,
Пісень глибока оболонь,—
Отак би все життя летить
На твій немеркнуучий вогонь!

VIII

Високі палають Стожари
І радують серце моє,
Народів сім'я багатирська,
Як море, до сонця встає.

Ти чуєш, як хвилі клекочуть
І вже не вертають назад.
Ти бачиш, як сад зацвітає —
Безсмертного Леніна сад.

А в нім, молода і стосила,
У дружбі своїй не одна,
Україна стоїть зорекрила,
Радянська моя сторона.

Поглянь,— то не загриви в небі,
Не клекіт весняний ріки,
То Партії стяги червоні,
Як птиці, летять у віки.

І стелиться дальня дорога,
І сурмами кличе здала.

По ленінських віщих завітах
Підводиться рідна земля.

Й народи стрічають стосилу
В гарячійм труді, не в бою,
Вкраїну мою зорекрилу,
Радянську Вітчизну мою!

ЯК ПРИЙМАЛИ В ПАРТІЮ

Не трава, не зелен сад
В щирім слові стелиться,
Сталінград мій, Сталінград,
Вогняна метелиця.

Ні проїхать, ні пройти,
Кілометрами — фронти.

Між доріг і між застав,
З блисками колючими,
Сивий вік в шинелі встав
Над твоїми кручами.

Стій на смерть, як всі брати,
Час і в партію іти.

Там мене у партію приймали
В партбюро у Красній Слободі,

Де за свідків — бліндажі-завали
Та розбиті баржі на воді.

Не писали в протокол поміток,
Чули серця молоде биття,
Чорне небо й вибухи зеніток
Видали розписку на життя.

Хто батьки? І що мені казати,
Як батьки за тисяччю доріг
У нужді, в безхліб'ї біля хати
Виглядають сина на поріг;

Як чекає мати тої вісті,
Піднімає руки в пламені,
Руки чисті, в праці мозолисті,
Золотисті у минулі дні.

Як старий мій батько сумовито
Все обходить стежку неспроста,
Бо від сина з бою друге літо
Ні листа, ні слова на уста.

Звідки родом?

Встань, моя кохана,
Через бій, через фронтів ряди,
Україно,— серце моє й рана,
Найсвятіша мати, підійди!

Підійди і стань отут між ними,
Непоборна у тяжкій біді,
Підлети не кіньми вороними,
Не човном кленовим по воді.

Не россою в розсвіті дівочі,
Де полів гуде вечірній дзвін,
Тільки громом в партизанські почі,
Тільки мстою спалених руїн.

Тільки гнівом в сиві снігопади,
Де мій день, мов квітка, промайне,
Полум'ям надії і поради
Обпали тривожного мене.

Ти моя порадиця і вчитель,
Біль, і сни, й доріженьки круті,
Ти ж мені — партійний поручитель
Ленінської правди у житті.

Інших я питань не пам'ятаю;
В тій хатині думалось мені,
Як вернуся до свого краю
У дніпровській дальній стороні,

Як зустріне хата необжита,
Батько й мати десь при каганці,
Як колоссям молодого жита
Залоскоче вітер на руді.

І не те щоб святом не відбилось
Чи коханням в золоті волось,
Тільки щоб здійснилось все, що снилось,
В муках квітло і не одцвілось.

Але й те гадав я, чесне слово:
Як уб'ють — то невеликий гріх,
Тільки щоб у серце, щоб раптово,
Щоб і мертвим бути між своїх;

І не впасти зразу під копита
І на землю в лютому бою,
Хоч і мертвим крок чи два ступити
На радянську, нашу, на свою.

І щоб друзі пригадали гірко,
Як, смішному, видилось мені
З красною зорею із фанірки
Ту могилку в полі, в долині...

Бо мені доволі хліба й солі
Там, де смерть кладе свою печать,
Там, де танки стогнуть в синім полі,
Над Заволжям кречети кричать,

Бо мені бомбьожок сиві кросна
Вже звичайні, як дихання трав.
Секретар сказав:

— Одноголосно.

Що ж, вітаю,— і поцілував.
І обняв, поращений, рукою,
Але це вже лірика, либонь.
Скільки літ минуло в неспокою,
А на серці жевріє вогонь,

Може, вогник, як на те казати,
Що не гасне в радості й біді,
Що узяв я з партквитком солдата
В партбюро у Красній Слободі.

І не трави й зелен сад
В щирім слові стеляться,
Сталінград мій, Сталінград,
Вогняна метелиця.

Між доріг і між застав,
З блисками колючими,
Сивий вік в шинелі встав
Над твоїми кручами.

ЗАПОВІТНИЙ САД

Лягли удаць широким світом
Не раз перейдені мости.
Яким же цвітом-неодцвітом
Сорокаліття заплести?

Небес роздолице безкрає,
Світанків юних зорепад,
Шумить, шепоче, виростає
Мій заповітний рідний сад;

Та ще в житті, — в моїй долині, —
Чи дні ясні, чи горячі,
І темні ночі, й ранки сині
На душу просяться мені.

Де люди йдуть на добру раду,
Де сяє щастя, не журба,
Мій заповітний вольний саду,
Народу рідного судьба!

Тебе садили ми колись,
Лиш не хились та не в'ялись!
Твої тополі ген на волі
І врожаї у чистім полі,
Дубів пагілля молоде
І вогнищ маєво руде,
Стежки і роси лугові,
І день встає в своїй надії,
Клепочуть з грозами Росії
Вкраїни грози трудові!

Були ж: зима й холодна хвища,
Війни смертельний, злий удар,

Були вогненні попелища,
Фугасок лютий чорний жар.

Було: землі криваві жили
В напрузі билися роки,
Як ми фашиста придушили
І розтоптали на віки.

Було...
Не вернеться сваволя,
А все ж вчувається мені
Той материнський плач із поля
В святій, у рідній стороні.

І партизанський гнів розплати
В своїм, у спаленім дворі.
Усі важкі, тривожні дати
У тім людським календарі
Мені ввижаються.

Устань,
Зелений саду, не досаду,
Тобі ж несучу я на пораду
Жадливу спрагу сподівань,
Устань, війни своїм крилом,
Пролийсь цілющим джерелом
На серце!

А з твоїх стежок

Я посаджу собі у хаті
Той Білорусі яр-лужок
І Волги падуби крислаті,

І запорізька лита сталь
Тут заклокоче, піби з горна,
На вікна ляже яснозорна
Дніпра-Славутича кришталь,

Мій рідний саду!
І тоді
Я, вже багатий у труді,
У дружбі, в радості, в шуканні,
Іду до тебе па світанні
В гарячі літа молоді;

Твої пісні, твою мету
В сорокаліття заплету!
Рости, пишайся, повен квіту,
Тебе не візьме воєн град,
Радянський, ленінський — для світу,
Для щастя людського й привіту,
Нема кінця твоєму літу,
Наш заповітний рідний сад!

БІЛОРУСІ

Не у снігах, не в важкій завірюсі,—
Сонцем і медом насажено спокій,
Літо цвіте у садах Білорусі,
Літо стоїть на Україні широкій.

Знову я руки тобі простягаю,
Плине до тебе думок моїх ноша,
Здрастуй, долино братерського краю,
Здрастуй, земля білоруська хороша!

Тут мене друзі сердечні чекали,
Низько вклонюся їм щирим поклоном,
В'ється безсмертна дорога Купали,
Коласа голос прокочує дзвоном.

Білоруська земля на границі,
А границі між нами й нема,
Мирні люди, і трави, і птиці,
І вечірніх полів зоряниці,
Як судьба, як свобода сама.

Тракторів золоте рокотання,
Нива зелень-мережку снує,
Та високе безмежне світання
Над борами до сонця встає.

Серце маючи добре і чуле,
Знаєш ти і труди, і бої,
Хай на хвильку загляне минуле
На зелені світанки твої,—

Як вставала ти в грізній прикметі,
В пожарі колихалась блакить,
Всі сніги, всі льоди на планеті
Можна б тим пожаром розтопить!

І гарматні важкі землетруси
Били в душу і в спів солов'я.
Білорусь ти моя білоруса,
Синьоока, як мати моя!

Многострадна! Близька в нас розмова,
Білорусь ти моя, Білорусь!
Хай посвідчать книжки Кулешова
І підтвердить це Бровка Петрусь.

В нас одна судьба
І одна хода,
Як потік гарячий, кипучий,
«...а в поле вярба,
Под вярбой вада»,
Там, де стогне Дніпро ревучий.

Хліб і сіль — навпіл,
Все не оповім.

В бліндажах, сніжком занесених,
Був наш рідний дім.

В'ється вороння
З ранку до півдня,—
Білоруска українцю
Подає коня.

Де Донець хлюпоче дзвінко,
В ніч тривожну, грозову,
Білорусу українка
В'яже рапу горьову.

«...а в поле вярба,
Под вярбой вада».
І одна журба,
І одна хода.

Та ще хліба шмат,
Та ще рідний брат,
Щоб Україну й Білорусоньку
Визволять з-під ґрат.

Як нам світили вогні на розстанку
В ночі тривожні під гул батареї,
Шану складаю Максимові Танку —
Другові й братові юні моєї,

Голос поетів і дужий, і чистий
Б'є мене в груди, як хвиля прибою,
Пимона Панченка слово вогнисте
Взяв я у серце й несу із собою.

Пісня у нас ні для кого не лишня,
Вчимось дивитись не мілко, не вузько;
На Україні Остапова вишня
Жалить, немов Крапива білоруська.

Як ми навчилися жити й дружити,
Ти із мною, і я із тобою,
Колос до колоса стиглого жита,—
Судьби стають однією судьбою.

Серце гаряче повік не вміліє,
Жити нам вічно в одному розгоні,
Нести разом із синами Росії
Партії нашої стяги червоні.

Славтеся щиро, і гори, і трави,
Люди, і птиці, і сонце, і квіти,
Слався, велика, безсмертна Державо,
Славтеся, Леніна вічні завіти.

Вже ніколи важкі землетруси
Не ударять у спів солов'я.
Білорусь ти моя білоруса,
Синьоока, як мати моя!

НАСНИЛОСЬ МЕНІ

Наснились мені березневої ночі
Далекі моря, океани холодні,
І землі чужі, і заплакані очі,
І друзі, що в тюрмах сидять, як в безодні.

Вони мене хлібом своїм частували,
Веселі і горді, хоробрі і чулі,
Вони у годину страшної навали
Життя своє теж підставляли під кулі.

На їхню свободу вдягають вуздечку,
А вже від свободи в тюрму педалечко.

А там їх заводять у камери звичні
І просять сідять на стільці електричні.

Я кожную сльозу підберу поодинці,
Я кожен їх крок в боротьбі й непокорі
Вкладу в свою книжечку в кожній сторінці,
Щоб з сліз піднялись п'ятикутні зорі.

Щоб очі їх чесні світились так само
Ясною — бо ленінська — правдою зорною,

Щоб їх кулаки піднялися лісами
Над світом,

А рядом робочі ту чують істерику,
І книжка між іншими теж не згорає.

— Я їм покажу, як писать про політику!
Тут інші є помисли й задуми вищі! —
А рядом стоять правдолюби — не нитики,
І книжка горить — не згора в огневищі.

Він жар підсипає, він кидає віти,—
Куди мою книжечку в злобі подіти?

В тюрму посадити — так де ж її руки?
Не схопить тюрма і кайданова тиша;
Бо радість людини, страждання і муки
Не візьме підлота найпередовіша.

Куди ж її діти? — І знову в багаття,
Але не чорніє книжчина від шалу,—
Дубів приуральських могутне крилаття
В папері її не боїться підпалу.

І дві палітурки — і ті між прокльону,
Хоч як не шматуй, підпалити не в силі,
Вони з полотна, з білоруського льону,
Що в полі зростили сябри мої милі.

І навіть дві скріпки байдужі до люті,
Бо що їм ті крики й погрози відсталі?

Ніяк не ламаються, гострі й негнуті,
Як шаблі в бою з запорізької сталі.

І тиха книжчина, шматована й бита,
А ворогу все ж не ляга під копита,
А білі сторінки від чорного жару,
Немов голуби, полетіли під хмару

Й між люди, в них очі світилися так само
Ясною — бо ленінська — правдою зорною,
Що їх кулаки піднялися лісами
 Над світом,
 Над віком,
 Над кривдою чорною!

* *
*

Ранком виходжу в луги необжиті,
Роси важкі на зеленій отаві,
Ніжки мої у нетоптанім житі,
Руки маленькі, легкі і ласкаві.

Жито мені говорило уранці:
— Будь же на мене похожим, синочку,
Бачиш, мільйони колосся в багрянці,
Будь же мов колос, не стій в одиночку!

Роси мені шепотіли важучі:
— Будь, як і ми, ти прозорим і чистим.—
Промінь мені промовляв із-за тучі:
— Будь, як і я, ти завжди променистим.

Хвиля мені говорила дніпрова:
— Вдачею будь невгамовний, кипучий...—
Сивий Дніпро викликав на розмову:
— Дужим ти будь у житті, як Ревучий.

Слухаю щебет я ночі короткої,
В снах солов'їних заснули сади.
Я не напивсь ще тієї солодкої,
Дніпре, мій Дніпре,
Твоєї води!

Знов я на землю дивлюсь неокраю,
Знов у людей і у себе питаю:
— Чи я проніс ту снагу і ту силу,
Хвилю дніпрову, що кличе здаля,
Мужність, якою мене наділила
Рідна моя, незрадлива земля?

Рідна земля промовляє мені:
— Ти вже не раз походив у вогні
І в пожарищі в тривожнії дні,
Падав і зводивсь ти в лютім двобою,
Вічно, як мати, була я з тобою,

І якщо сили тобі не ставало,
Я тобі знову ту силу давала.

Ти, мій тривожний, іди у світи,
Я тобі дам і снаги, й доброти!
Та не забудь тиї весни у лузі,
Де тебе подруги ждали і друзі,
Вірним і чесним народу ти будь,
Йди і неси по тривожному світу
Душу, і сонцем, і літом зігриту.
Ти не забудь!
О, ти ж не забудь!

Так і пішов я по білому світу,
Так і живу я по цім заповіту!

СНАГА

Пливе молоде повесіння в вечірній п'янкій прохолоді,
Дуби підвелись чорнокорі в столітній незбагненій
вроді,

І жайвори плещуть у небі у щebetі полю і жити,
І сам я на рідній Україні наповнений сонця-блакиту.

Як хочете — хвилию стану і ген з білоруської пуці
Нестиму до Чорного моря надії мої невсипуці.

Обмию берези смоленські, захлюпаю поміж сагою,
Впаду на турбіни могутні своєю красою-снагою.

Як хочете — стану я лугом і викину квіту вершечки,
Встелю килимами ромашок дороги, стежки
й бережечки,

Щоб в небо вились голуб'ята, щоб доля дзвеніла
багата,
Щоб смолки влітали у коси закохані милі дівчата.

Як хочете — явором буду, і віттям зростуть мої руки,
І серце коріння напоїть щедротою щастя без муки,

Як хочете... Що там хотіти? Усе ж при мені, із собою.
І серця маленького віти з народу сплелися судьбою.

Життя мого крапля гаряча із сонцем ясніє у згоді,
І кроки — нехай неширокі,— але із людьми у поході.

Любов моя, вірна подруго, ходімо в життя ізі мною,
Де рожі мої рум'явлюють і дощик іде стороною.

Хай травень веде по Україні,
Хай далі сивіють загірні,

Хай душі зіллються в'єдино,
Знамену червоному вірні!

КАМІНЬ

Біля артілі нашої в степу,
Де ходять люди, їздять п'ятитонки,
Де курява стоїть у літній день,
Лежить великий камінь посивілий.

А біля нього спіють пшениці,
Важким колоссям хиляться додолу,
Ромашка золотиста зацвіла,
Петрів батіг розплющив сині очі,
Березка тихо повилась по нім,
І все живе над каменем зростає.
Світанком жайвір вдарить у дзвіночки,
І по його сріблястим голоску
Немовби й камінь відганяє тишу.

Нехай не здасться дурневі, що я
Малюю тут чи символ, чи картину,
І ошуканець хай не підведе
Під сивий камінь клевети гіркої,
Тут все простіше: з каменя того
Набити можна щебеню чи буту
У підмурівок хати, чи поміст,
А чи дорогу щебенем встелити.
Та я вчиню по-іншому над ним —

Я заспіваю, і мої слова
Ввіллються в плоть його тверду камінну,
Моє дихання часткою віддам
І припаду до нього серцем чулим.
Щоб він не спав холодний. І тоді
Важким різцем сталевим назавжди
Я закарбую по камінних грудях
Життя мого народу у бою,
В трудах, у ранах, у важкій розлуці,
І в радості, і в щасті, і в поході,
Та ще України віщі зорні очі
І воїнів безсмертні імена
На нім засяють, мов скрижалі чисті,
І материнські сльози горьові
Його нутро камінне пропечуть!

Якщо ж не стачить і страждань, і сліз,
Й вогню того, що кремій спопеляє,
І колір бляклий упаде на камінь,
То я із серця крові наточу,
Щоб камінь був не темним, наче ніч,
А, ніби кров, вогнисто-полум'яним.
І вже здасться, камінь вироста.
Немов у казці. І цвіте на нім
Червоної калини рідний кетяг,
І колосом пшениця похиля,
І він дзвенить, немов струна безсмертна
Людського серця.

Так і ти живи,
Товаришу і друже незрадливий!
Неси у грудях яросний вогонь,
Що навіть камінь може воскресити.

На роздоріжжі йдуть машини вдаль,
І люди розмовляють і сміються,
І жайвір плеще крильми в піднебесі,
І стільки я сердець гарячих чую,
Що навіть камінь мертвий ожива!

ДАНИЛО ОДНОРУКИЙ

Хата стоїть у селі при долині,
Сонце біжить за веселу доріжку,
Бачу ті очі сині-сині,
Рідну, далеку, привітну усмішку.

Знав ти і доброго, і ворожого,
Все за людей турбувався, нівроку,
Батьківська хата — від літа божого,
Так би сказати, з дев'яностого року,
Може посвідчить за ночі осінні,
І за мотори у доброму ділі,
І за налите тужаве насіння
В нашій у першій колгоспній артїлі.
Куркулі, як чорні круки,

Підіймали вий,
Мій Даниле однорукий,
Брате мій земний.
А від хижки, хатки й степу,
Від старих садів
Ми просили до лікнечу
Бронзових дідів.

Не було в нас дошки й класу,
Тільки хата ця,
І розмова без прикраси,
Вірна без кінця.
Та ще крейди біла грудка,
За вікном дуби...
Та на дверях цих писалось:
«Ми вже не раби».
Непогіддя те зимове,
Хвища та зима.
Де панове, де рабове?
Вже давно нема.

Були пани, були раби,
Вже тепер нема...

Ніби навчала їх рідна мати,
Ніби їм ліга згадалися русі,
Сиві діди вже навчались писати,
До букваря припадали бабусі.

Так вечорами і почаями звійпими,
Де нам обрїзи у груди втикалися,
Часом не божим — почаями партійними
Вчили ми їх і самі научалися.

А пізніше — сиві круки
І пожар доріг.
Як ти, брате однорукий,
Руку не вберіг?
Як ти вийшов із полону
До своїх братів
З-під німецького заслону,
З-під важких дротів?

Слав я як другу тобі, не за гроші,
Книги свої, не такі вже й хороші,
Тільки написані у пломені,
Може, й не так, вибачай мені.

Їх палили для омани,
Як твої жалі,
Чорні, люті отамани
З чорної землі.
І летіли спепелілі
Під твої дуби
Сторінки їх чорні й білі,
Наче голуби.

Ти ж стояв у неспокої
Між страшних заграв,
Ти ж єдиною рукою
Попіл пригортав.

Хату будують в селі при долині,
Сонце біжить на веселу доріжку,
Бачу ті очі синії-сині,
Рідну, сердечну, привітну усмішку.

Знову ти в полі днями й ночами,
Знову вітри молоді за плечами.
А дівоча пісня — весноголоситься,
А життя іде,
А нива колоситься!..

НЕЗАБУТНЄ ДЖЕРЕЛО

ВОГНИК

Максиму Рильському

До тих країв щоденно поїзди
Відходять від столичного перону;
Бери тютюн і вірші для їзди,
Хліб-сіль, тарань прив'ялено-солону,
Гачки, й сачок, і вудочки складні,
Та ще нехитро зварену наживку —
І гайда в путь, бо літо в переджнивку
На плесо вод веде погожі дні.

Біліє там будиночок між трав,
Шумний, привітний, не якась обитель,
В ній друг мій любий здавна проживав,
Мудрець — у слові, у піснях — учитель.

Ну, словом кажучи, до тих країв
Свою я душу із піснями вів,
Свої гарячі радості, й надії,
І несповиті думи молодії.
Чи день, чи ніч, чи посвисти зав'юг,
А він мене чекав, великий друг.

Бувало, поле обів'є сльота,
І вже це літа гілка золота,
А ночі підосінньої година
Тебе зустріне з поїзда в ліску,
І ти бредеш по мокрому піску
На вогник той, немов мала дитина,
На вогник той, що жевріє в вікні
І, тіні розганяючи лякні,
Тебе зове, як зірка понад світом,
Теплом людським і затишком-привітом.

А в хаті тій, лиш ставши на поріг,
Що написав чи тільки бачить міг,—
Клади дарунком друзям на помості,
В безжурний сміх Герасименка Кості
Чи в щирю мову, повну, як ріка,
Завзятого Олекси Десняка.

А вже в пізніші літа, по війні,
Тут коло друзів ширшало вдвійні,
Рибалки і співці прості, не пишні,
Вслухалися в слова Остапа Вишні,
В Довженкові роздум'я вогняні.
І сміх, і пісня, й думка незатаєна
Жила, цвіла, як червіньковий діл,
І Катерина рідна Миколаївна
Садила нас, як голубів, за стіл,
Немов журила, й ставила вишнівку
Чи й ще чогось рибалкам у мандрівку.

Неначе вчора, все отак було,
Привіти й жарти мов дзвеніли вчора,
На дворик той весни пливе тепло,
І тихий вечір, і ясінь прозора,

Тут інші люди за вікном живуть,
Та й інші друзі теж, напевне, в колі,
Бо вогник той крізь ночі каламуть
Усе горить, все блимас поволі,
Як я приходжу. Ніби із кімнати
Господар вийде гостя привітати,
Ласкаво-сивий, стане на порозі
І руку дасть мандрівнику, мені.

Хай вам, Максиме, світить у дорозі,
У темний вечір, в хвищі чи в морозі,
Той щедрий вогник з ночі в Ірпені!

ДУБОВИЙ ЦВІТ

Ви побувайте в нас на луговині
У весняній погожій, тихій днині.

Там в листвині рястовані мережки,
В соку ліщина вішає сережки
І навіть камінь сивий наяву
Бере собі зацвітку мохову.

А дуб стоїть, а дуб не хилить віти,
Старого листа не кладе в траві,
Суворим нелинем ще довго буде мріти
Про посвисти зав'южно-снігові,

Як тут морози піднімали жала,
Як тут зима злобилась, і кружляла,
І в'юнились, і слались довгі дні,
А він стояв у мідяній броні.

Прикривши стеблик, ряст і чебру пучку,
Берізки ніжність, пагілля пове,
І навіть у ожини злу колючку
Прикрив грудьми: нехай собі живе.

А вже як дав снагу листку і квітам,
Загладив рани від зимових днів,
Десь уночі скуним, недовгим цвітом,
Немов людей соромлячись, зацвів.

* *
*

Білим рястом, синім-синім лугом,
Вечоровим подихом заграв
Березень за дальнім віднокругом
На колгоспні збори завітав.

І йому за сонце й соковицю,
За луги, за молоду травицю,
За бруньки, що пахнуть медоносно,
За гілля, що вкрило сивий пенъ,
Всі жінки й діди одноголосно
Записали перший трудовень!

* *
*

Ми удвох дивились «Катерину»,
Слухали тяжкі її жалі,
День її недовгий, злу годину
В давнім у Шевченковім селі.

Бідна флейта плакала з Івасем,
Скрипки дві тужили в заметіль,
І пізніш мені здавалось часом,
Що тобі на серце їхній біль

Перелився, кличе і клекоче,
І Катруся просить із села,
Щоб за неї ти життя дівоче
Не в плачі, а в щасті прожила.

* *

*

Ти у всім лишила свій дарунок,
Спогад свій, напевне, по мені,
У березах сік, немов цілунок,
І дихання — в вітрі вдалині.

Щебет сміху — у струмку на схилі,
В гомін плеса край мого села,
Дві коси, як дві надії милі,
В хміль зелений в лузі заплела,

Від очей — в росі твої жарини,
Слід лишила — стежечка крута,
Гіркота колючої ожини —
Теж твого смутку гіркота.

Все твоє: і ці сліди дівочі,
Цвіт, і небо, й нерозрив-трава,
І ранкове сонечко із ночі
За твоєю тінню ожива.

* *

*

Не хвилює серця позолота,
Сухозлотні пристрасті малі.

У любові є своя щедрота,
Як цвіток у матері землі;

Він захоче — проламає камінь
Чи, як мила, в темінь грозову
Ніжними блакитними руками
Обів'є пустелю вікову;

І зорить у піднебесну стелю,
І лужок зарошує щодня:
Я не схожий на суху пустелю,
Але ти — із квіткою рідня.

Бо взяла на себе труд великий —
Всіх розлук, і смутків, і надій
Через серце, мов крізь камінь дикий,
Проростати в щедрості своїй.

* *
*

Ти мені не мати й не сестриця,
Не роздолля погідне моє,
Не далека перелітна птиця,
Що крилечком душу обів'є.

Ти взяла на себе іншу пошу,
Щоб зі мною, трудним у житті,

Щастя й смуток в зливу і в порошу
Вдвох нести на узгорі круті.

Слова й ласки таємничий трунок,
Ніби цвіт малиновий в огні,
Ніби материнський поцілунок,
Деся малому хлопчику мені.

Щастя й біль єднаєш воедино,
Так, як сонце й гілку молоду,
Дай же, дай, любов моя, зорино,
Світ пройти, як стежечку в саду!

* *
*

Як ведеться в роботі в нас,
Білим квітом взялись сади,
Хай засяє великий час
На мої хоч малі сліди.

Росним подихом синіх трав,
З ясним місяцем до воріт,
Клекотінням важких заграв
Від моїх поминулих літ.

І не буде шляху кінця
Сіять щастя, топить біду,

І хтось інший, ясний з лиця,
По моєму піде сліду.

* *
*

Ти забрала все в своїм початку:
Подих трав, омріяних колись,
Кучеряві клени, мов хлопчатка,
За тобою віттям потяглись.

Райдуги малинове вітрило,
Жар грози і подихи дібров,
Те, що мрілось, квітло й говорило,
Все забрала ти, моя любов;

І схвала в посмішку щасливу,
Заплела у погляди ясні,
Так, як нива випиває зливу,
Щоб налити колос повесні,

Щоб заглянуть до моєї хати,
Сонечком осяяти поріг,
Воскресити і віддарувати
Все святе, без чого жить не міг.

* *
*

Я розкопаю високу гору,
Біля пшениці тебе посію,
Неначе квітку блакитнозору,
Моє кохання, мою надію.

Я розхлюпочу в луках озера,
На сиву хвилю знайшовши зладу,
Пуцу, як рибку червоноперу,
Моє кохання, мою відряду,

Щоб зашуміло, як рунь, зелене,
З Дніпром заграло весняно-мило,
Щоб не зів'яло воно у мене,
А хлопцям очі повеселило!

Ударять бубни в вечірню просинь,
Нові весілля згуляє осінь
На українській моїй долині,
Де любі очі, де ночі сині.

* *
*

Глянь: піднімаються грози сині,
Хилять березу — оту босоніжку,

В лузі калині й кожній росипі
Травень гаптує зелену меріжку,

Брості набухли, наповні соком,
Ковшик підставиш — і бризне сила,
Обрієм тихим, яспим і високим,
Ходить любов моя, молодість мила.

Ходить смуглявочка,
Білі рукавочка,
Щастям насичена,
Сонцем косичена;

Жайворів слухає над берегами,
Зорі шукає поміж травою.
Добре, як рідна земля під ногами,
Батьківське небо падає головою!

* *
*

Заспівай мені ту, знайому,
Що співається до весіль,
Де доріженьку невідому
Кучерявить зелений хміль.

Де кохаються наодинці,
Не вважаючи це гріхом,

Де зоря в золотій хустинці
Ходить з місяцем-женихом.

Ще й про ниву ту колоскову,
Про дніпровські мої сади,
Мову матері колоскову,
Шовком вишиту, поведи.

Щоб вона мене полонила,
Душу вивернула до дна,
Як любові твоєї сила,
Як очей твоїх глибина.

* *
*

Інші дні — то й інша стала звичка,
Мірою природи і краси,
Мчить і мчить гаряча електричка,
Обсипає іскрами ліси.

За дніпровим віковичним Низом
Дихає вагранок сиза мла,
І трава, напоєна залізом,
Ще ніжнішим цвітом зацвіла.

Міць землі навек не роз'єднати
Клеветою й вибухом війни,

Там, де хліб і сталь — як два солдати,
Як одної матері сини.

* *
*

Я люблю твої очі у мрії,
Ті, що глянули в душу колись,
В них мої сподівання й надії
Дивним карбом навік запеклись.

Я узяв тих очей таємницю
І зіниці твої золоті,
Наче воду з ясної криниці,
Щоб розхлюпати людям в житті.

І дивились на мене ті очі,
Як веселки, з-під маєва брів,
Тож диханням твоїм опівночі
Я людей у житті обігрів.

І коли ти повернешся знову,
Прочитаєш ти в людських очах
Свою душу легку і шовкову
По стежках, по лужках, по ночах!

* *
*

Взялися медом золоті лелітки,
Дощем умиті, чисті і ясні,
Ось яблуні, оті чотирьохлітки,
Що ти їх посадила навесні.

Бджола бринить на них, вечірній промінь
Барвисту пряжу розіп'яв у ніч,
Немов снує і спогад, і відгомінь
Давно минулих чи майбутніх стріч.

Дівчата йдуть з роботи до спочинку,
Жартують з трактористом. Не дива!
І червень стеле в зелені хустинку
Таку, як ти носила у жнива.

Усе як є. І та ж гармошка мила
Комусь там грає зустріч неважку,
І той же вечір зводить сиві крила,
І тільки стежечка, де ти ходила,
Колючим терном поросла в лужку.

* *
*

Так буває: в радості чи в тузі,
Жевріє на серці не біда,
З весняною повіддю у лузі
Красноталю гілка молода.

Що його й недосвітом глушило,
І сніжком згинало до землі,
Але сонця золоте вітрило
Обгорнуло листячка малі.

І воно бруцькується охоче,
Як не є, знайомиться з життям,
І моя душа над ним тріпоче
Так, як мати над малим дитям.

* *
*

Замело, завіяло стежки,
Закрутило вихором на хаті,
І летять, біліються сніжки,
Як в долині вівці волохаті.

Може, то дрібні твої листи
Піднімає в небо хуртовина?

Поміж нами доля і мости,
Дні і ночі, і любов єдина.

Не смутись, далека, не зважай,
Гожий вечір став над берегами,
Під снігами спіє урожай,
Рута-м'ята сходить під снігами.

* *
*

Ні, ні, цього я людям не повім,
Як ти прийшла до мене в гості в дім
І освітилась посміхом дитяти,
І слід повіяв сном від рути-м'яти,
Як перша ласка у житті моїм.

Ти в ніч оту з собою принесла
Весни дихання краплею з весла,
І вечорів заграви янтаристі,
І шепіт вітру в тополінім листі,
Мій день, мій вік, без імені й числа.

На вікна падав зір зелений рій.
— Ну, здрастуй в хату.— Підійди, зорій!
— Ну, як живеш? — А серце б'є луною,
І світ устав своєю глибиною
В очах твоїх, у посмішці твоїй.

* *
*

Кличуть знов дороги в полі,
І здається все мені,
Що прожив я не доволі
У житейському вогні.

Мало брів у снігопади,
Мало знав холодних злив,
Що не дав я друзям ради
І любов не долюбив;

Що когось образив люто,
Що комусь чинив на зло,
Що було вдовіль осмути
Й мало радості було.

Ти прийшла у дні погожі,
Хай без цвіту й солов'я,
Стала в серця на сторожі,
Як провісниця моя.

Освітила кожен кутик,
Кожну рисочку чола,
Медяного хмелю жмуток
Біля серця заплела,

Подала і хліба й солі,
Цілувала щиро знов.
Щастя рідне, сонце в полі,
Молода моя любов...

* *
*

Тане сніг на березневім вітрі
На обличчі й на твоїй руці,
У калюжах скалочки нехитрі,
Ніби сонця перші посланці,

Блискають, і граються у жмурки,
І шукають теплих узбереж.
Біля мене ти, пемов Снігурка,
Тільки що не танеш, а цвітеш;

І щебечеш, заглядаєш в очі,
І в'ялиш скупі мої жалі
Лісовою казкою із ночі,
Молодою квіткою землі.

* *

*

У законів є свої прикмети,
Як в схід сонця подихи світань,
Як в людини боротьба і злети
На дорозі світлих сподівань.

Все живе не хоче йти до скону;
І трава, і птиця на землі,
І любов по віщому закону
Вічно б'ється в серця в джерелі;

І від неї прибуває сила,
Хлюпаєш її, як ручаї;
Дню великий, земле моя мила,
Не суди за щедрості мої!

* *

*

День побратався нарешті з погодою,
В небо підніс калинові знамена,
І Леонтовичева мелодія
Переливалася до Шопена.

Жайвори кинулись у підголоссячко
Високо й дзвінко за вранішнім часом.
І в трав'яне зеленисте волоссячко
Тракторні луни ударили басом.

Ні, то не просто все в далях видзвонює,
Провесню давши убрання зелене,
Ні, то земля піднімає симфонію
В шану твоєї любові до мене!

* *
*

В нас нема відмітки на папері,
І не каже в паспорті печать
Про світання й ночі сизопері,
Що гарячим спогадом звучать.

Ніби хвиля, сонечком розкута,
Бережки захлюпує круті.
Ти мені — не гріх і не покута,
Тільки щастя, так, як є в житті,

Як повітря, що вдихають груди,
Як у спеку дзвінкова вода,
Вісточка хороша поміж люди,
Пагінка у лузі молода.

Із твоєю чистою любов'ю,
З усміхом, із пахощами кіс,
Мій широкий день у Подніпров'ю,
На півнеба райдуги підніс!

* *
*

Небо гоже, тихе та безкрас,
На вітрах бринять в степу дроти.
В лузі вишня віти простягас,
До весни — місточком перейти.

Хилить, б'ється, мов злетіти хоче,
Пагінкою кожною тремтить,
Ожеледь збиваючи охоче,
І шепоче, й тягнеться в блакить.

Як і ти, через літа розлуки,
Через сні й доріженьки оті,
Так до мене простягала руки
Снігової ночі в самоті.

* *
*

Я забув, що й плачуть з поцілунку,
Що й хороше слово є рідня,
Ждав твоїх очей, немов рятунку,
Посмішки твоєї, наче дня.

Дні за днями і за літом літо,
Три, й чотири, й п'ять предовгих літ.
Буйне серце, снами не сповите,
Погляд твій несло, як заповіт.

Всі мої сподіванки й надії,
Слова цвіт, посіяний колись,
І розлуки, й весни молодії
В погляді твоєму заплелись.

Є в любові гіркота й порада,
Може, в інших — зайва похвала,
А твоя ж людська ласкава звада
Вже мене навек оповила.

* *
*

Знаю, знаю дорікань причину,
І знавці вже радили мені:
— Щось ти, друже, все про Батьківщину
Та про шлях тривожний вдалині.

То в шинелю одягав ти музу,
Вів її в пожари лихоліть,
А тепер, мабуть, про кукурудзу
Віршиками будеш гомоніть.

А знайшов би в почутті ладунку,
Та почув би шепоти дібров,
Та відкрив би серце поцілунку,—
Може б, вийшла пісня про любов?

Мабуть, сам ти не умів кохати
Чи того в житті не спостеріг?..—
Встань, моя любове, біля хати
Сонечком ранковим на поріг.

Встань такою, як у дні розлуки,
Як тополя з весняної мли,
Щоб твої гарячі милі руки
Буйне серце знов оповили.

Може, це було лишень учора,
Серед ночі в тиші грозівій,
Біль і смуток, ласка й непокора
В найсвятішій посмішці твоїй.

Ти просила щиро, без огуди,
В щасті тім ховаючи лице:
— Не неси любов мою на люди,
Не хвалися, любий мій, про це.

Що ж, кричіть, єхидствуйте лукаво,
То для мене справа не нова.
У Вітчизни є на пісню право,
І в любові — ті ж самі права.

Як гірський потік несамовитий,
В них і труд, і щастя, й рідний дім.
І вони в моєму серці злиті,
Як зерно у колосі одним.

* *
*

А на того парня молодого
Вже куються кайдани.
(З пісні)

Він частенько їздив у машині
З молоденьким вітром вперегон,
Де дівчина брала при долині,
Вибирала синьоокий льон.

Чи вона Оксана, чи Марічка,
Ланкова чи прбста у селі,
Тільки льону синювата стрічка
З рук її стелилась по землі.

А над льоном пташка сизокрила,
А у пташки є коханий свій,
А дівчина хлопця полюбила
В льоновій сорочці голубій.

Женихам відмовила від дому,
Троє літ журилися вони,
Лиш одному парню молодому
Закувала серце в кайдани!

* *
*

В нас гуляє квітець у полі,
Насуває зливу поволі,
Розсіває зерна рясні,
Промітає стежку весні;

Там заграли доли ключами,
Ніби сині стрічки обнов,
Там дівчатам сниться ночами
Те, що зветься в серці — любов.

Виглядають пильно віднині,
Чи куряться дальні шляхи,
Де шумлять кленочки в долині,
Як в артілі в нас женихи.

Те чекання довге, безкрає,
Не лишає серця ніде,—
А на плесі рибонька грає,
Стороною дощик іде!

ПІСНЯ ПРО РУШНИК

(З кінофільму «Літа молодії»)

Рідна мати моя, ти ночей не доспала
І водила мене у поля край села,
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя дала.

І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя, на долю дала.

Хай на ньому цвіте росяниста доріжка,
І зелені луги, й солов'їні гаї,
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І васмучені очі хороші твої.

І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші, блакитні твої.

Я візьму той рушник, простелю, наче долю,
В тихім шелесті трав, в щебетанні дібров.
І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю:
І дитинство, й розлука, і вірна любов.

І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю:
І дитинство, й розлука, й твоя материнська любов.

ПІСНЯ НАТАШІ

(З кінофільму «Літа молодії»)

Не збагну я вночі свої думки і сни,
тихі мрії — ласкаві вогні.
То любов молода, наче зірка весни,
розгорілася в серці мені.

Чи на раду свою запросити подруг,
щоб дівочий розвіяти жаль,
Щоб доріжка мені, як ромашковий луг,
зацвітала і кликала вдаль.

Чи сказати йому про любов в самоті,—
я від нього ніщо не втаю,—
І дивитись без краю у очі оті,
що стривожили душу мою.

Щоб зі мною завжди розлучитись не міг
і шукав би у всякій порі,
Так, як місяць у небі шукає доріг
до своєї подруги-зорі!

МИ ПІДЕМ, ДЕ ТРАВИ ПОХИЛІ

Ми підем, де трави похилі,
Де зорі в ясній далині,
І карії очі, і рученьки білі
Ночами насняться мені.

За річкою за голубою
Дві чайки у хмару зліта,
В краю придніпровським
Ми стрілись з тобою,
Веселко моя золота.

Над полем зарошені віти
Зелене верхів'я звело.
У парі з тобою ми будем любити
Усе, що на душу лягло.

І стеляться обрії милі,
І вечір в ясній далині,
І карії очі, і рученьки білі
Ночами насняться мені.

ДЕ ШУМЛЯТЬ ДУБОЧКИ-НЕЛИНИ

Де шумлять дубочки-нелині,
Вітер віє з-за гори,
Там стрічались ми у зелені
Вересневої пори.

Де вечірньою годиною
Ми стрічались залюбки,
Мов зітхають над долиною
Там за нами три дубки.

Бо крізь замети і віхоли,
Що шуміли нам колись,
Ми в далекий світ поїхали,
Ми навіки розійшлись.

І шумлять дубочки-нелині
В тихім шелесті дібров,
Може, в тій узорній зелені
Гомонить моя любов.

ПІСНЯ

З моря по Карпати ще й по синь-Дунай
Устає у щасті наш любий край.
Жаром домни димуть, грізна хвиля б'є,
Україно-мати, сонце ти моє!

Я піду до саду, — а вже в тім саду
Нахиляє вітер вишню молоду.

Я піду до поля, — а вже в тих полях
Хилиться пшениця на всесвітній шлях.

А візьму я сталі — сам стаю мов сталь,
А з дніпровських весен сяю, мов кришталь.

Назбираю з лугу теплої роси,
В серце від народу — щирі голоси;

Бо нема ясніше сонечка в імлі,
Бо нема миліше рідної землі.

ДРУЗЬЯМ ЗА СИНЄ МОРЕ

Пригадаю те життя суворе,
Давні ночі видяться мені,
Грає море,
Грає синє море,
Білі чайки линуть вдалині.

Там шумлять дуби зеленочолі,
Дужий вітер хвилю нажене,
За містами у канадським полі
Милі друзі згадують мене.

Шахтарі, і ливарі, й солдати,
Затамуєм ран минулих біль,
В дружнім колі сядем біля хати,
Як було, поділимо хліб-сіль.

Рідна пісня заплете розмову,
У стареньких висушить сльозу,
Я до вас із України знову
З добрим серцем щастя привезу.

То нічого, що життя суворе,
Інші ранки видяться мені,
Грає море,
Грає синє море,
Білі чайки линуть вдалині.

НАД СУЛОЮ

Квітне небо розмаїте
З-над полтавського села.
Здрастуй, хвиле, здрастуй, світе,
Дорога моя Сула...

Я згадав бої без краю
Із її шумних доріг.
— Пам'ятаєш?
— Пам'ятаю!
— Не забув?
— Забуть не міг.

В нас були з тобою біди
На важкій отій війні.
Я і річка — ми сусіди,
Вірні друзі в інші дні.

Десь шумлять могутні ріки
І малі, немов кришталь,
Ти ж мені одна навіки
Зелениш дніпровську даль.

І ввижається, здається,
Шлях до моря — не біда,
Де лужками хвиля в'ється,
По каменю б'є вода.

Там за ніччю голубою
Світить вечора зоря.
Тож давай удвох з тобою
Пробиватись на моря!

* *
*

Де вечорів настояні меди
І врунь зелена кущиться за обрій,
До тих стежок, не думаючи, йди
І клич мене в своїй надії добрій.

Там кожен дуб за мене відповість
Шумним гіллям напругим проти бурі
І кожна травка в подиху лазурі
Тобі подасть за мене щиру вість.

І труд людський, пісень жаркий потік,
Дніпровські далі весняного скресу
Мойого серця подадуть адресу,
Бо я у них прописаний навек.

ФЕДЬКОВИЧУ

Дощ мине, відлине грім і спека,
За вітрами зійдуть холоди.
В узголів'ї мертвого смерска
Хилиться одна: туди-сюди.

Виросла вигиниста до неба,
Станом рівна, вітами густа.

І хреста тобі зовсім не треба:
За життя важкого ніс хреста.

Не воздвигли монумента люди,—
Хай співець легенько спочива,
За життя йому давила груди
Тяжко, важко брила вікова.

Не шипшини пурпуроволикі
Принесем із темних, курних піль,
За життя топтав він терни дикі,
Плач та біль несучи, плач та біль.

Досить з нього. У гарматнім гулі
Ми приходим з ласкою в очах,
І земля, красуня, в караулі
Вся в цвіту, і сонці, і в мечах!

* *
*

Увечері, де канівські гаї,
Співали голосисті солов'ї,
Співали так, що серце розривали,
Вже натрудивши горлечка свої.

Вони сіреньким билися крильцем,
Вони тремтіли серцем і тільцем,

Що навіть мертве дерево в саду
Черешню обіймало молоду.

А тут стояла вранішня пора,
А тут стояла канівська гора,
І вся вона, у солов'їнім свисті,
Немов летіла у поля росисті.
Під чисте небо над Дніпром і далі, —
І наче ті Тарасові скрижалі
У солов'їних щибетах жили,
В зеленій руті, у барвінку, в м'яті,
Де явори стоять немов на святі,
Немов з'явилися із нічної мли.

Ідуть зі мною друзі всі мої.
Я чую їх ласкаві тихі речі,
А солов'ї сідають нам на плечі,
Співають і співають солов'ї.
І я вже сам у тихе розсвітання
Весь перелився в їхнє щебетання,
Тарасе, чуєш ти мене чи ні?
Я все життя горю в твоїм вогні,
Якщо не так — то вибачай мені.

Я чув, Тарасе, шум твоїх гаїв,
Я бачив ранок, бачив мирні хати,
Де щебетали сотні солов'їв,
А не могли тебе переспівати.

Ми народились не в одній порі.
До тебе йдемо, як до свого дому.
Витьохкують і мертвому й живому
Ті солов'ї на канівській горі.

А літо йде полями і гаями,
І вітер віє, і цвіте блакить.
І як мені з моїми солов'ями
Твоє життя у пісню перелить?

О солов'ї на канівській горі!

ІЗ ЗБІРКИ
«ПОЛУДЕНЬ ВІКУ», 1960 р.

* *
*

Середина двадцятого віку, іди
І постукай людині в незамкнену хату
Не зловісним пожегаром, не криком біди,
І не клетотом бою у ніч розіп'яту.

Сонце краще горить — серединою дня,
Доспівають сади — серединою літа.
Ти ж мені і товариш, і брат, і рідня,
Вік двадцятий, надія, не горем сповита.

Я з тобою навпіл все життя поділю:
Хліб, і сіль, і краплину гіркого жалю,
Краплю щастя — на двох і дихання любові,
Клекіт серця мого розпашілого в слові
У твоє, у столітнє, як хочеш, віллю.

Тільки йди поміж люди, ставай на роботу
І чоло не втирай від солоного поту.
Вік прожити — не ниву пройти гомінливу,
Ну, а ти вже із нами пройди тую ниву!

РЯДКИ ПРО ЛЕНІНА

* *

*

Прийшли до нього в гості ходаки,
У личаках, у армячишках сірих,
Оті, що по Рязанях, по Сибірах
Нужду коптили не роки — віки.

Оті, що знали кайдани, й батіг,
І вітер гніву, що надію сіє,
І їм в очах світилася Росія
Майбутніх здвигів і нових доріг.

Поклали в дар — не золоту парчу,
Поклали хліб — дарунок Іллічу,
Важкий житняк із остюком колочим,
Як знак землі свободам неминучим,
Як плуга знак і як проклін мечу.

І він той хліб, помазаний пірцем,
Поцілував, підняв не для розлуки,
Немовби землю рідну взяв на руки
І не стемнів, а просвітлів лицем!

* *
*

Живучи в паризькому кварталі,
Мріючи про битви в чужині,
Він згадав заволзькі сині далі
І свої дитячі милі дні;

Молоду берізку, повну соком,
З бронзовитим карбом на корі,
З журавлиним вереснем високим,
З кучерявим листом угорі.

Ту, що потім, — горю на заваді, —
Долю приминаючи гірку,
Стала як вітчизна в Петрограді,
Зашуміла на броньовику.

* *
*

Матерії і людства творчий дух.
Землі хода в своїм орбітнім колі
Тоді з'єдналась в свисті завірюх
В один порив, в одну жадобу волі.

І ритм життя, і пошуки сторіч,
І муки щастя, й думи в самотині —

Усе зійшлося на одній людині
З ім'ям простим і людяним — Ілліч.

Нехай не знав я тих грозових літ,
Пізніших днів узнавши кров і піт,
Та він живий веде мене й сьогодні,
І світ, як велет, вставши із безодні,
Його ім'я несе як заповіт.

* *
*

Казали колись, що його обличчя
Змалюють століття в новім портреті,
Як зійде бойовищ важке многоріччя
І рута закільчиться на планеті.

Неправда! Неправда! Бо серце клекоче,
Несе його справу в зелені квартали,
Бо ми його думи і мудрі очі
Отак, як бажалось, — намалювали.

Нам пензлем служила Вітчизна-мати,
За фарби — все небо і зорі, як військо,
І пурпур заграв, і вогонь гармати,
І славне в бою знамено гвардійське.

Була нам палітрою рідна долина,
В труді розпашіла і невсипуча,
Колючого колосу кожна клітина,
Ракетних супутників сила горюча.

Було нам нелегко, щоб Леніна вроду,
І мисль, і вогонь передати у тонах.
Було нам талантом — щастя народу
І ленінське серце, що б'ється в мільйонах.

* *
*

Ні, не солодка випала хліб-сіль,
Не в легку далеч доля споряджала,
Отруйних куль тяжкий носити біль
І недругів пізнати труйні жала.

А шлях долай, зумій ночами йти,
Неси надію гнаним і закутим.
І він вставав, горів над світом лютим
В гармонії любові і мети.

Щоб потім десь, коли минуть бої,
Коли історія могутні зродить звуки,
Кермо народу взявши в тверді руки,
Уздріти славу — й не пізнати її!

* *
*

Час гіркий не в золоті скрижалів,
Ніч совицу банда пойняла,—
Отамани чорних ідеалів,
Мракобісся, підступів і зла.

І нелегко крізь важкі остроги,
Крізь підпілля, кайдани й ліси
Бачить промінь дальньої дороги,
Розпізнати віщі голоси.

І нелегко на чужій чужині,
Недругів долаючи удар,
Воскресити віру у людині,
Нести іскру, що спахне в пожар.

Щоб пізніше, в гомін революцій,
Мудрістю, якій дивує світ,—
Сиву землю, спопелілу в муці,
Повернути до нових орбіт!

* *
*

Дух людської творчості високої,
Дух людської творчості тривожної,

Я ловлю тебе в своїм песпокої,
Припадаю до билинки кожної.

Кажуть люди, що судьба така мені,
Кажуть інші: сам собі видумує,
Щоб рубатись на жорстокім камені,
Щоб з пилинки зацвітати думою.

Знаю добре: даль мені взеленена;
Знаю серцем пісню над колискою.
Кожен хоче схожим бути на Леніна,
Ну, а я? Хоч би одною рискою...

Щоб з тієї rischi незвичайної
Набиратись моці живодайної
І рстити, як судьба така мені,
Цвіт весняний на жорстокім камені!

* *
*

Далеких днів відкотиться луна,
І бронзи тон притишиться, й на плити,
Що ними йшли літа, як слідопити,
Різець нові вкарбує імена;

Все суєтне на вічну ляже тлінь,
І зродить серце пбритми могутні,

З доброти — всі погляди відкриті,
Як роса у молодому житі,
Із любові — всіх народів мови,
Що, мов ріки, скинули закови,

З його правди — праця невсипуча,
Друзям — добра!
Ворогам — колюча!

* *
*

Хай буде так, як він того навчив:
Із іскри — жар, з зерна — важкий налив,
З граніту — шлях, із квіту — теплий мед
І зір людський, що прагне лиш вперед.

Хай буде так, як заповів для нас:
Із праці — щастя, з ночі — світлий час,
Із мислі — подвиг, з мудрості — вогонь,
І подих віку — вітром біля скронь.

Хай буде так, як діяв наш Ілліч:
Усмішка людям. Доброта із віч,
І для людини — щастя повні ріки.
Не відступи
І стій на тім повіки!

* *
*

Змалював би я його не в затінку,
Тільки б там, де квітня міражі,
Як то віп мою стрічає матінку
На старій обухівській межі.

Як вона вгощає пиріжечками,
Ленінові руку подає,
І тополі хиляться вершечками,
І майбутнє встало, як своє.

І Дніпро широкий, мов сторіченька,
Грає, дзвонить на нових ключах,
Матері моєї темна ніченька
Світиться у ленінських очах.

Біля неї я стою дитиною,
І жіноче слово плине вдаль:
День — як осінь, вік — із хуртовиною,
Злиднів тих не жаль. Надії жаль.

Слухає Ілліч слова суворії.
— Будем, мамо, з хлібом за столом! —
І шумлять, шумлять вітри історії
Над його задумливим чолом...

* *
*

Наспівують про нього ласкаві поетики
Шаблоново-плакатних рожевих історій.
Ну, а він, як людина, прожив без патетики,
Не у затінку тихім, а в битві суворій.

Тож давайте про нього всі думи плекати,
Тож до серця повернемо навіть плакати
І змалюєм життя його фарбою різною,
Кожним нервом,
душею,
всією Вітчизною!

* *
*

Дерево, що співає і плодоноситься,
Ріки, що стали дибки перед турбінами,
Земля — хлібодарка і медоносиця
З світанками й почамі горобиними;

Енергія атома, запущена в далі,
Людина й народи в своїй надії
Склали йому славу в могутнім хоралі

Духу,
творчості,
мислі
і дії.

Вчитимем історію не сторінками,
А по кожнім зернятку, що стало другом,
Отак, як зорав її поміж віками
Наш Ленін —
сівач —
велетенським плугом!

ПОЛУДЕНЬ ВІКУ

* *
*

Не ганьте, друзі, за непривітність,
Що ніби часто скупий на слові,
Що в мене інша стає заквітність
І навіть зорі не малинові.

Ні, то у фарбі, в душевнім тоні
І струни, й птиці нові курличуть,
І на житейським моїм пероні
Теплушки інші у далеч кличуть.

І я, напружений їх луною,
І я, відсвіжений далиною,
Немов солдат, що іде до бою,
Найкращу зброю беру з собою.

Щоб вам же, друзі, принести в слові
Ті ж самі зорі, що малинові,
І подих віку з новітнім громом,
Як свист ракети над отчим домом!

* *
*

Вже часто люди почали казати:
На трьох дорогах в нього височінь;
Зелена юнь, а там війна й гармати,
А далі — мир, і жито, й далечінь,
Мовляв — кружляє в певній течії,
Мовляв — вертає на круги свої...

А що ж мені: забуть свої літа,
Ті янтареві, прозорі, дитячі,
Де лан кладе тугі снопи гарячі
І вишнячок в долині зацвіта?

Де сніговиць важуча крутія
Курить, мете шляхи на небокраї,
Сопілка в хаті грає, серце крає,
Тужиль моя і посестра моя...

І де я вперше вичитав слова,
Мої мови золоті скрижали,
І материнську пісню в тихім жалі,
Що й по сьогодні в серці як жива.

Хіба ж, скажіть, у тім моя вина,
Коли у груди вдарила війна?
Я, автомат узявши в тверді руки,

Сльозу ковтав, відчувши біль розлуки,
І гнівом жив, і горе пив до дна —
За хліб, за сіль, за кожен колосок,
І за тремтячий тихий голосок
Дитячої жалоби, за криницю,
Завалену тілами у крові,
За те, що мертві встануть, як живі,
І принесуть тортурів багряницю
На суд людський.

За все я горе пив:
За попіл міст і за ридання нив,

За чорний холод в мерзлому окопчику,
За плях бомбьожок вдаль без вороття,
Де довелось мені, по суті, хлопчику,
Також вбивать — і тим робить життя.

Те все на серці врізалось мені
На довгі літа і на довгі дні.

І встане щастя і загоїть біль,
Я полюбив ранковий шепіт піль,
Мелодію заліза в добрім плузі,
І на рахманнім синім виднокрузі
Зелену рунь, дихання мирне хати,
І гук весіль, і перший крик дитяти
В народженні. І навіть ту сльозу,
Що зве любов, а не війни грозу!

Дерзая і мрій клекоче в серці грім,
І знов дорога, сонце чи негода,
І знову труд, бо я лиш син народу,
Малий листок на дубі віковім!

* *
*

Прибережу для дальніх мандрювань
Бажань і снів незайману натуру,
І крик душі, й вітрів колоратуру,
І мрево вечорів, і подихи світань.

І колосок важкий росистих тучних піль,
В колючих вусах, з стеблом гудзуватим,
Візьму як знак добра убогим і завзятим,
Як спалах золотий без горя й потерпіль,—

І понесу в світи, впаду й зведусь в імлі,
Вестиму щастю лік і не вестиму ранам,
І якщо повернусь, то зацвіту катраном
Біля воріт нових у рідної землі.

* *
*

Не заздрю ницим, і духовно вбогим,
І хитро ситим в сонній тишині —
Нехай вони позаздять тим дорогам,
Тривогам тим, що суджені мені.

Не кваплюсь я на їх дрібну розмову,
На лестощі й на іншу крутію —
Нехай вони моєму заздять слову,
Що радістю чи горем обів'ю.

Його навчила рідна моя мати,
Наливши крові й моці до руки,
Щоб я в жару умів його кувати,
Не розміняв на мідні п'ятаки.

* *
*

Якби мені у серце всю потугу,
Енергію від атома вселить,
Яка людей тривожить кожна мить
І насуває хижу злу зав'югу,—

Я б вибухом важким зірвав підлоту
І лицемірства й зради чорний плин,

Нужду людську гірку, немов полин,
І кривди короновану істоту.

І тим би вибухом троцив би ложе
Безчестя й панування. Гори зла
Моя б потуга із землі змела,
Як знак ганьби, як сім'я зловороже.

А кровопивць, убивць, узявши в руки,
І деспотів кривавих лихолить,
Немов скажених псів, посадовив би в кліть
І виставив на зрище, як на муки.

На роздоріжжі літ полум'яних —
Не для захланних, підлих і лихих —
Сади зростив би людям не в закові,
І серце, повне ласки і любові,
Поставив на сторожі біля них.

* *
*

— Щось, брате, ти про рушничок завів,
Не життєва, сказать одверто, тема.
От якби вже роман або поема —
Ушкварив би вже епохальний спів,

Ото б було!

— Ну, що ж би, всяк було...

Отак воно у пісні зацвіло,
Як склалося. В осінні темні ночі
Той рушничок попавсь мені на очі,

В червоно-чорнім кольорі двійнім
Землі й пожару, туги й перемоги,
Багрець зорі і чорнота дороги
Ночей війни, що вишита на нім.

Його мені подарувала мати,
Щоб я не смів ту землю забувати,
Де їв хліб-сіль і знав солоний піт,
І радощі малі у отчім домі,
І перші смутки, серцю невідомі,
Із багрецем зорі біля воріт.

І я його, мов долю, простелив,
Мов юності далекої відлунок,
Той найдорожчий матері дарунок,
На молодий, грядущих днів, налив.

І ще скажу, тих слів мені не жаль:
Як ним утруся — краще бачу даль.

* *
*

Питатиму доріг у роздумі й неспокою,
Поглянь — дубок малий, а звів круте плече,
Струмок мілкий, а глянь — він річкою широкою,
Набравши глибини, століттями тече.

І ти, напружений, як учень над абеткою,
Шукаєш все, що міг, і те, чого не зміг,
І все, що ти співав, здається лиш чернеткою,
А пісня справжня десь шукає твій поріг.

* *
*

Ніхто не міряв серця глибочінь,
Ніхто не знає меж його, ні краю.
Сьогодні гнів з любов'ю підіймаю,
А завтра із цвітком — війни криваву тінь.

Із смутком — щастя жар, з коханням — біль
розлук,

І тишу, й моря шум, що дихає солоно,
І все кладу, кладу в його маленьке лоно,
Таке беззахисне і дороге від мук.

Та, мов мале дитя, стривожене в біді,
Враз вироста воно і велетнем тоді
Клекоче клекотом погордо-бунтівниче,
Коли Вітчизни біль його на поміч кличе!

* *
*

Радив часто мені Олександр Петрович:
Не малюй мені сонце, як вистиглий овоч,
Покажи мені сонце, що в бурі суворе,
Покажи ту людину, що бурю поборе.

До людських почуттів із снагою й наснагою
Припади вже устами, не міряй баклагою,
Не дрібни собі душу, смуглявий юначе,
Перековуй на слово залізо гаряче.

Сам посивів, як голуб із отчого дому,
Від тривоги і дерзань, від симфонії грому.
І над серцем його, де калина у цвіті,
Сяє сонце України, як щит у зеніті.

* *
*

Не потурай любителям краси
Із запахом гнильці, з усмішкою в помаді,
Вони, як ті старці, у дешевенькій зваді
Готові все продати, що в руки їм даси.

І день для них встає, немов цвілий підвал,
Де жде захмелена наложниця хвостата,
Гундосий джаз, вузенькі штанешята
Та кальвадос, та бугі-вугі шал.

Заокеанської шукають музи!
А по мені — качан із кукурудзи,
Що паливає листячка живі,
Що для свиней згодуємо в хліві,
Мені дорожчий, певно, во сто крат
Усіх джаз-бандів. Отаке-то, брат!

* *
*

Відсій кукіль і відбери зерно,
Посій його й не жди, як зійде ряснотою,
А прагненням своїм і працею крутою
Доглянь і перевір, яке на зріст воно.

І ночі не доспи й світанку не прогай,
Щоб з того зеренця зелена рунь, як гай,
Здолавши лють зими, важкі морозу пута,
Захмелиста й густа, і сонечком розкута
В блакитнім поліві текла за небокрай.

Тоді вже витри піт, любуйся із краси,
Тоді вже знатимеш, який ти хліб їси.

* *
*

Судьба моя, не обійди
Мене, де шлях простелиться,
Де не протоптано сліди
Важкої заметелиці.

Де злива сива, як орда,
Гуде з дощів накрапами
І де людині зла біда
Стискає горло лапами.

Щоб я узяв її собі,
Хоч не вповні, то часткою,
І рвався в далі голубі,
Хоч не орлом, то ласткою.

Судьба моя, не обминай
Мене, бува, турботою,
Ні пилом сивим, як курай,
Ні чорною жаротою.

Ані слізьми, ані людьми,
Ні жалощами-болями,
Ані зірницями з пільми,
Ні полем за тополями,

Ні криком сурми в бездорож,
Де в полі ворон шастає.
А щастя ж як? А щастя що ж?
А може, в цьому й щастя є?

* *
*

Буду я навчатись мови золотої
У трави-веснянки, у гори крутої,

В потічка веселого, що постане річкою,
В пагінця зеленого, що зросте смерічкою.

Буду я навчатись мови-блискавиці
В клетоті гарячим кованої криці.

Чи твоя черемуха-сестриця
Не пускає в гості, друже мій?

Я ж тобі наготував дарунки.
Розповім, бо серцем не втаю:
Хвиль дніпрових луни і відлунки,
Семицвітну райдугу в гаю,

Дніпрогеси в золотій підкові,
І пісень України жар-потік,
І хліб-сіль на тому рушникові,
Що нас двох пов'язує навік.

* *
*

Іди під зорями ярчатими,
Що небо виздоблять разком,
Де свіжа паморозь кричатиме,
Співатиме під полозком.

Іди лихою хуртовиною,
Де сиві котики в гіллі,
І під осінньою годиною
Шукай зерно своє в землі.

Зігрій тугі маленькі парості,
Налиті соком через край,

І не ховай його до старості,
А людям колосом віддай.

* *

*

В путі карбованій душею не змілій
І днів заобрійних нечитаний сувій
Неси у пам'яті, як давні заповіти,
Де рідний сік землі, де голубині віти,
Де яровиста рунь не жовкне від завій.

Впадеш — не засмутишь, згубивсь — шукай-но
слід

І серця не в'яли од випадкових бід,
Бо велелюдний шлях веде в похід великий.
Поглянь: стеблинка й та — ламає камінь
дикий,

Щоб ніжним вінчиком зустріти сонця схід.

* *

*

Осінніх вечорів розмаяне вітрило
Колишеться й пливе під багрецем зорі.
І все, що виспіло, що колос похилило,

Ввібрало сонця жар, з вітрами говорило,—
Живе в твоїй душі, а не в календарі.

Вона й сама, мов кущ, земного спивши соку,
Пильнує дум політ у далечінь високу,
І рветься, як дитя, жагою вся тремтить,
І кожен день життя здається їй за мить,
За півхвилинний бій; а їй же треба злету,
Мов яблуко в саду, обнявши всю планету,
Зігріти, розцвітити, заколосити в порі,
Вітрилом рвати даль під багрецем зорі!

* *
*

Десь із темними ночами, з тихими речами
Встала казка сивоброва в мене за плечами.

— Сядь на килим-вишиванок і помчися в леті! —
А не бачить, що мій вимпел на чужій планеті.

— Постелю я самобранку, їж та пий від горя! —
А не бачить — урожай мій від моря до моря.

— Дам я шаблю-гартуванку на незгоди люті.—
А мені плуги дорожчі, а не шаблі куті.

— Дам любов тобі, Снігурку, очі, мов лазурки.—
А моя любов зі мною, не веди Снігурки.

Не смутись, старенька казко, що така невдача.
Ти зі мною, давня мріє, вигадко дитяча!

Я люблю, як ти воркуєш, як дзвениш ключами,
Заметілями важкими, темними ночами...

* *
*

Не живе ледачий — де кипить робота,
Не кується слово — там, де твань болота,

Не ростуть з граніту — пагінці багаті,
Не вживеться зрада — там, де правда в хаті,

Не снується тиша — в серці молодому,
Не спадають сльози — з весняного грому,

Не бажає мати зла своїй дитині,
Не всихає річка, де трава в долині.

Розкопаю гору та посію рожу,
Для людського щастя — слово дам сторожу,

Пагінці зрощу я в щирому привіті.
А для чого ж, брате, існувати в світі?

* *
*

Осінні вечори прозорі, як янтар,
У запашнім меду та у задумній втомі,
І журавлів ключі у далі невідомі
Виводить в небеса той вересень-владар.

Заліза і зерна злітає тихий дзвін,
І трактори, в ріллі загрузни до колін,
Встеляють світло фар до іншої планети,
І множить в ряспоті земля свої прикмети,
Де інший серця тон і днів новий розгін.

Бери той скарб собі і не давай на злам:
І цвіт, і пісні звук, і щebet немовляти.
Ще виросте мале, ще вилетить із хати
І землю заквітча людським своїм ім'ям.

* *
*

І висушить земля людські гарячі сльози
І бронзовим вінком квітчатиме труди,
Бо душу полонять нові метаморфози,
Де доброта живе — а злу нема ходи.

Зникає чорний тон, яскріє неповторний
Червоно-голубий, отак вже повелось.
Лише рілля в степу, зберігши колір чорний,
Його перелива у золото колось!

* *
*

Стачає у тебе і хліба, і солі,
І спілого колосу в орному полі,
І друзі з тобою, як люднее віче,
Чого ж тобі треба, чудний чоловіче?

До щастя ти прагнув — бери його в гості,
Ти зросту хотів — наливайся у зрості,
Любов і надію єднай воедино.
Чого ж тобі треба, смішна ти людино?

Залізо і камінь, людина і птиця,
І дальня дорога, і тиха криниця,
І ночі, й світанки шептали юрбою
«Чого тобі треба? Бери із собою».

Хіба в тім виною світанки і ночі,
Що знову жадобю повпняться очі,
Щоб серце палити, стояти як треба,
Обличчям — до бурі, очима — до неба!

* *

*

Бува єдина мить дорожча многих днів,
Наплине вибухом, зітре і межі, й грані,
І винесе тебе в простори на світанні,
Обпалить, як вогонь, щоб сам полум'янів.

Але в однім, скажу, не помиляйся ти,
Бо многі дні ішли в роботі як брати,
Напругі і важкі, гарячим потом вмиті,
Щоб сонце осягти в отій високій миті!

* *

*

У літах, де масво зелене,
Де небес глибока течія,
Ти не раз приходила до мене,
Посестро, поезіє моя.

У літах, на дальніх перегонах,
У ночах, на збитому льоду,
Пізнавав у незвичайних тонах
Подих твій, усмішку і ходу.

В дні щасливі і в часи розлуки,
В доброті, не мавши крихти зла,

Всі мої боління брала в руки,
Все мов зростання берегла.

Щоб не брів на стежки випадкові,
Падав і підводивсь — на круті,
Щоб ніколи я у ріднім слові
Не кривив душею у житті.

І твоїм диханням обігрітий,
В совісті твоїй набравши прав,
В світ великий, снами несповитий,
Я летів, мов серце розривав.

Ти прости мені, як добра мати,
Що вливає синові снаги,
За мої гріхи — їх небагато, —
За мої несплачені борги,

За мої тривоги необжиті
В клекоті, у зорях, в ніч німу.
І якби ще бог ходив у світі,
Я б тобі моливсь, а не йому!

* *
*

Я не знаю, де я похилюся,
Кожен жити б до ста літ хотів,

Скільки буде ведено дискусій
Про конфлікт наук і солов'їв.

Я не знаю, у якій-то призмі
Випромінює душа розгін
І які відтінки в реалізмі
Зачарують критиків загін.

Тільки знаю — з долею крутою
Я несу життя своє мале,
Щоб не стала пісня сиротою,
Хоч тепер і сиротам не зле.

Хай бере громів весняну покоть,
Райдугою встелює межу.
І тоді поміж людей на покуть
Я її на свято посаджу.

Молоду, весняну, чорноброву,
Повну сил і ярових суцвіть,
Як захоче — хай шука основу
Для науки наших довголіть.

* *

*

У твоїм диханні всі початки
Тих доріг, що полишили слід

Літ минулих радості і згадки,
Що жили й не обминали бід.

Кожна квітка в цвіті ясно-рожна,
Жар лугів і хвилі течія,
Блиски грому, і стеблинка кожна,
І, звичайно, молодість моя.

То твоїх мелодій віщі згуки
І твоїх орбіт ясні вогні,
Мов дитя, беруть мене на руки,
У майбутні, у високі дні.

На широких нашій Подніпров'ю,
Де пливуть світанки голубі,
Я б лише назвав тебе любов'ю,
Але й та вклоняється тобі!

* *
*

В війни годину, в нічку зловорожу
Побачив я, чого забуть не можу.

В розбитій хаті, у самотині,
Висів портрет Тарасів на стіні,
І рідні очі, і уста закуті
Порубані шаблями в дикій люті.

Колись царі йому бажали долі —
Труїли душу трутою неволі,
Лишень живим не встигли розп'ясти!
Тепер же Гітлер порубав для мсти.

Удар навбик — і рана на чолі,
Удар по скроні — чорний, понад силу.
І тільки очі — як живі, в жалі
Усе пильнують ту Україну милу.

А вечором дівчатка молоді
Взяли портрет — зарадити біді,
І все зробили, як сказати, на славу:
На полотні зняли іржу криваву,

І їхні руки, і меткі, і любі,
Зашили рани. І портрета в клубі
Поставили. І я одвіяв жаль,
Бо справжню пісню — не рубав сталь!

СКАРГА РОМАШКИ

Всі бурчать наді мною, глузуючи тяжко,
Від критичних басів до газетного альту:
— Знову в пісні ромашка?
Куди ти, ромашко?
Ну-бо стань в стороні і не лізь до асфальту!

Тут без тебе мороки стача до півночі,
І в поемах, і в прозі б не трапилось маху,
А воно ще цвіте і розплющує очі,
А воно ще пищить — ботанічна невдахо!

Ну, а я ж бо не дуже, а я собі збоку,
Так стою собі тихо й дивлюсь на людину,
Тільки трішки поп'ю із весняного соку,
Тільки крапельку сонця на очі накину.

І куди ж мені дітись з планети широкої?
Тут у мене і вітер, і сонце, і друзі.
Всі живуть, наче люди, а я у неспокої,
Без житлової площі у темному лузі...

Хоч би ніяку зелену свою без остуди
Десь поставить на чорні і мерзлі граніти.
Я проб'юся корінням, я вийду між люди,
Щоб у вашому щасті цвітком пломеніти!

* *
*

Є в любові буденна проза,
Молода і, як світ, зелена,
Не з ноктюрнами Берліоза,
Не з пасажами із Шопена,

А з ранковою далиною,
Ходить росами, б'є луною,
В будці тракторній, поміж жита,
Чорнобривцями перевита.

Не боїться любов розлуки,
Не дається печалі в руки,
Синім зором зорить у далі,
Хоч за це ї не дають медалі.

Ми із нею давно у згоді,
Хоч не хвалимось на народі,
І вона біля мого дому
Топче стежечку, двом відому.

Може, вам зустрічалась нині
Синя райдуга у долині?
То любов моя йде з привітом
Над ночами, над білим світом!

* *
*

Не докоряй мені на самоті,
Що в мене серце попелом припало,
Що в мене ласки і уваги мало,
А дні ж, мовляв, колись були не ті.

Ні, то не так, то травень упочі
Розвішав кленам китиці барвисті,
І зорі сіли в молоденькім листі,
І забриніли в грайбищі ключі.

Я в них почув ті ж тони золоті,
Що полонили і моря, і сушу,
Твою любов, твою ласкаву душу,
Твою красу в травневій чистоті.

* *
*

Заспівай, як кажуть, наостанку,
Щоб цвіла мелодія в устах,
Про вечірні роси на рум'янку,
Про літа на сходжених мостах.

Щоб любов, навіки серцю мила,
Простягала пагінки рясні,
Що тебе, мов ластівку, прибила
До моєї бурі навесні.

До моїх доріг, де сила й злада
Від чужих ворожо-злих обмов,
Завжди в смутку чується відрада,
Завжди з болем знається любов.

То ж вона одна, не випадкова,
Гожим літом ходить по мостах,
І бринить мелодія шовкова,
І горить рум'янок на устах...

* *
*

Тихе літо знов насниться.
Даль, і синь, і все як є,
Соловейко — сіра птиця
Пісню-золото кує.

Заплітає в пісню ниті
Із струмків, лугів, дубів,
З вечорової блакиті
Заклинає голубів.

І росою дзьоб полоще,
Мов готується до свят,
І шукає житлоплощі
Для малих солов'їнят.

Їм витьохкує тоненько
І приховує жалі...
Сіра грудочка маленька
З серцем матері землі!

* *
*

II. Майбороди

Знову дороги лягли поміж нами,
Знову любов як веселочка чиста.
Де ти, мій друже, проходиш полями,
Де тобі світить зоря промениста?

Ми подружили, до праці охочі,
Ми побраталися в добромu ділі,
Як ми співали осінньої ночі —
Карії очі та рученьки білі!

Добре, що серце не знає омани,
Добре, що наші дороги кипучі.
Хай над тобою ті білі каштани
Вічно цвітуть, як дніпровські кручі.

Хліб тобі здасться черствішим без мене,
Пісня про хліб — то зовсім не зле-бо.
Дерева нашого листя зелене
Знає, де корінь і де його небо.

* *
*

Отут, на узліссі, в минулій війні
Горіли колись партизанські вогні.
Земля цього місця, улігшись під хмару,
Смолистим багаттям розпечена з жару,
Дзвеніла й гула, ніби дзвін вдалині.

На місці отут, як минули жнива,
Поставила хату собі ланкова
На тому узліссі, де тліли кострища,
Де слались морози і хльоскала хвища,
А в хаті привітній прикмета жива:

Земля під помостом дзвенить уночі,
Суха й розпашіла, як срібні ключі,
І темної ночі у вікна з привітом
Вогні партизанські відсвічують світлом,
Щоб бачили поле женці й орачі.

Жарини багаття з лісів і проваль
У далях вечірніх горять, мов кришталь,
І навіть розтоплюють сніг на порозі,
Щоб світло було ланковій на дорозі,
Широкій, колоссям повитій удаль...

* *
*

За тим селом, де в полі бліндажі
Колись гули залізною луною,
Щебече дощик, сіє стороною,
І мак горить, і колос на межі.

Отут колись смугляві дітлахи
Виносили водицю на шляхи
В сорочечках подертих, без обновки,
Пив генерал з бійцями із коновки.

Із дітлахів' — зросли як слід сини,
Із бліндажів — пшениця в довгій ниві,
Не малюки, дівчата чорнобриві
На весілля нас кличуть восени,

І хлопці женяться, на щастя добрих літ.
Багрянні яблука спадають до воріт,
Комбайни, як живі, клеочуть токовищем,
І йде життя в своїм законі віщім.

* *
*

Дитя родилось. Звісно, як дитя,
Пицало, слів не вміло промовляти,

Його поклала у колыску мати,
З якої п'ять синів пішло в життя.

Пішло в життя — на сталь варить руду,
Тесати камінь, розщепляти атом,
Горіти в мрії, яблуням крислатим
Прищеплювати силу молоду.

Зростає же, шостий — щастя володар!
Лети й неси тепло цієї хати
І рідне слово, що навчила мати,
Усім народам як найкращий дар.

* *
*

Падуби, закуті в панцири зимові,
Під замети стали в сніговій обнові.

М'язуватим тілом підійнявши кроння,
Розметавши в небі чорне гайвороння.

Солов'ї над ними щебетали літом,
Атомна ракета пролетіла світом.

Молоденький місяць став шляхи верстати,
Щоб могла людина рік його дістати.

* *
*

На обрії сніжок, мов килим, опада,
Де чорні дерева — немов мечі в лазурі,
І в тишині оцій нові нуртують бурі
І лінії кладе високих днів гряда.

І прагнень віщій знак несуть погожі дні,
Його взнає нараз душа твоя нескута
У тому, як зітха під білим снігом рута
І поїзди метуть відлуння вдалині;

У тому, як сніжок завихрено бринить
І чорнобрива ніч за тихою стіною
Тобі готує шлях з димками і з луною,
Де чорні дерева вдивляються в блакить.

* *
*

Останній снігур у вікно заліта.
Збирайся, товаришу, днина не та,
Коли заметілі кружлялися люті,
Морози стріляли в холоднім салюті,
Весна березневі сніжки підгорта.

Вже сонце приходить не раз на обід,
Рілля у полон перехоплює лід,
Дуби обнялись, не стоять в одиночку,
І квітень вдягає вишневу сорочку,
І трактор басує з ремонту як слід.

І тільки того не дізнає снігур,
Що я в заметілі ходив поміж бур,
Важкі сніговії рипіли бичами,
Світанки, як друзі, були за плечами,
Щоб я не забув про весняну лазур,

Яка розіллється і вдаль потече,
І вкриє промінням своїм гаряче
І птиць, і людей, і траву в оболоні,
І дуба столітнього сивого в кроні,
Що другом мені прихилився на плече!
...Останній снігур у вікно заліта.

КІНЬ

Хтось розсипав овес у небесній лазурі.
Кінь по-своєму думає думи безкраї,
Як возив революцію в посвістах бурі
На Дніпрі, на Дону, на широкім Дунаї.

Як, хребет надриваючи, тягнучи плуга,
Чорні ріллі копитив на яре й на жито.

Придалася врожаєві кінська потуга,
І зітхати ще рано. Життя не прожито.

Хоч уже й заклинаються різні поетики,
Що пора, мов, забути цю дику тварину,
Що у кінськім хвості щось замало патетики,
А йому наплювати. Він знає людину.

Тільки інколи ревність просвічує в зорі,
Бо не встиг усе поле зорать для планети,
Бо не серце його калатає в моторі,
Бо відстав на хвилину від вітру й ракети!

* *
*

Для добрих друзів відчиняю дім
І маю серцю щирю нагороду,
Хоч деякі із них в житті моїм,
Як в'ялий лист, обсипались в негоду.

Не та їх мати, певно, сповила,
Чи підростали не на тому корені,
Не за діла судилась їм хвала,
А в лестоцях лягли вони підкорені.

Немов грибок, що полюбляє цвіль,
Немов сльота осінньої години.

І днів нових змінjali буйний хміль
На злісний скрип сухої деревини.

А то й на добре! Знаю неминуче,
Де твердий шлях, а де багно смердюче.

* *
*

Залетіла сива пташка, сіла край порога.
— Полетімо, друже, в вирій, саме час-дорога.

Сіре небо, жовті трави, в холоді озера.
— А на кого ж я залишу, пташко сизопера,

Землю-матір, жар калини, клени пелехаті,
Недороблену роботу у великій хаті,

Ту дорогу, пилом криту, ген на видноколі,
І любов мою, й надію, як тополю в полі?

Ти сіренька та маленька можеш всюди жити,
Не таке ж моє гніздов'я, щоб його лишити.

Я мостив його літами, зберігав без краю,
Я світив над ним зірниці з Волги до Дунаю!

* *
*

Не віддавайсь дрібненькій суеті
І не міняй шляхи свої круті
На стежечку вузеньку, пилом криту,
Хоч би при ній цвітінням оповиту
Знайдеш принаду в тихій самоті.

Он в самоті калину розпізнай,
Що наливає грона переспілі,—
Червоним соком стигла вповнокрай
Бажає кетягом квітчати коровай
На людних весіллях із нашої артілі.

ХЛІБ

Я навіть чую, як він дихає,
Зеленим зводиться лицем,
Щоб серце радувать не крихою,
Не перецвілим сухарцем

І не закальцем із шкуринкою,
А наливає сік і цвіт,
Щоб золотистою стеблинкою
Оповивати цілий світ.

Щасливим, радісним і змученим
Він є основою основ,
І короваєм на заручини
Благословляє сам любов.

На місяць, піччю горобиною,
Зійде людина в синій млі
І покладе його хлібиною,
Як дар від матері землі.

* *
*

Не забувай за отчий свій поріг,
Але й кермуй політ за обрії незнані —
І мислі, і часу закони неблаганні
Неси в будучину, на плетиво доріг.

В сердечнім річищі, де пристрастей потік,
Є інший жар, і цвіт, і тони, і відміна,
Розряд, і струм, і пісня солов'їна,
І серце з атомом карбують нині вік.

Лиш одного не сподівайся ти —
Не жди, не клич собі спокою й самоти,
Бо день нових звитяг встає на оболоні,
І стискуй молота в натрудженій долоні,
Де твій народ кладе дорогу до мети!

ПІСНЯ ЗАРОБІТЧАН

(З кінофільму «Таврія»)

Розгуляйся, Дніпре, з-за туману,
Дай мені своєї щастя-долі,
З молодими зорями ізрану,
З синіми вітрами в чистім полі.

Вже ж мені влеклися заробітки,
Вже ж мені на думці малі дітки,
У клопоті, на чужій роботі,
В ночі сиві, на далекій ниві.

Полети, вутице сизокрила,
Хай не стеле постіль моя мила,
З Таврії чекаючи додому,
Горе ж мені, хлопцю молодому!

Ой поля широкі та колючі,
Де роблю я, поту не втираю,
Дрібен дощик з ярової тучі,
Смутен вітер з України-краю...

А над краєм журавлі з лиману,
А в долині хвиля з-за туману,
А Дніпро клекоче ген поволі,
Як і я, шукає щастя-долі!

ДІВОЧА ПІСНЯ

(З кінофільму «Таврія»)

Запливай же, роженько весела,
По тихій воді.
Полюбила,
Серця не питала
В літа молоді.

Розмовляла темними почами,
Бачила вві сні
Тільки того
Хлопця молодого
Посмішки ясні.

Як він зірве з роженьки в долині
Квіття молоде,
Та й пригорне,
Та ще й поцілує,
В хату проведе.

А вже ж того хлопця-чорнобровця
Повели у світ.
А вже з тої
Рожі молоді
Обірвали цвіт...

ВЕЧІРНІ ВОГНІ

(Пісня)

Наснились твої молоді, темно-карі,
Як юності пройдені дні,
Де линуть на хвилі
І сяють у хмарі
Вечірні далекі вогні.

Трипільські долини, закурені кручі,
Моя і твоя далина,
І хвилі ревучі,
Й бажання жагучі,
І з ними ти в серці — одна.

Одна у розлуці, в весняному чарі,
Ти будь як надія мені,
Де линуть на хвилі
І сяють у хмарі
Вечірні далекі вогні.

Загляну у очі, зустріну в привіті,
А ти, як намріялась, знов
Цілуєш у смутку
І кличеш у світі
Свою незабуту любов.

Оту, що печалить твої темно-карі,
Що сниться ночами мені,
Де линуть на хвилі
І сяють у хмарі
Вечірні далекі вогні...

ВЧИТЕЛЬКА

(Пісня)

Сонечко встає, і в росі трава,
Біля школи в нас зацвітають віти.
Вчителько моя, зоре світова,
Де тебе питать?
Де тебе зустріти?

На столі лежать зошитки малі,
І роботи час проганяє втому.
І летять-летять в небі журавлі,
І дзвенить дзвінок
Хлопчику малому.

Скільки піросло й полетіло нас
В молодій весні, в колосистім полі,
А у тебе знов та ж доріжка в клас,
Той же явір наш
Під вікном у школі.

Двох синів твоїх узяли фронти,
Бо на рідний край впала чорна злива.
В партизанську ніч посивіла ти,
Як в тяжкий мороз
Непожата нива.

Знов щебече юнь і цвіте трава,
Пізнаю тебе в постаті несхилий.
Вчителько моя, зоре світова,
Раднице моя
На Україні милій!

* *
* .

Куди не йду дорогами —
Ти щастям і тривогами
У серці б'єш, відлунюєш,
Як молода снага.
Поля твої просторяться,
Вечірні зорі зоряться,
Земля моя, краса моя,
Вітчизно дорога!

Встаєш, цвітеш за роками
Пагіллями високими,
Душа моя, мов ластівка,

Твої стрічає дні,
В огні твоїм підноситься,
В зерні твоїм колоситься.
Земля моя, красо моя,
Літа полум'яні...

І не візьмусь осмутою,
І сам завітну рудою,
І сам твою доріженьку
Стопчу у даль віків;
Ти Іллічем гартована,
В своїм безсмерті кована,
Любов моя, красо моя,
Земля більшовиків!

ВЕСНЯНИЙ ПРОЛОГ

Зеленим вітром набухання, гарячим вітром громобою,
Життям і паростю в напрузі встає планета за тобою.

Вона розгойдана судьбою, з плеча зриває люті пута,
Вона шумить материками, із кривди чорної розкута.

Не видно краю даль-Дунаю, родючій хмарі на Сахарі,
І синь очей у комуніста вплелася негру в темно-карі,

І чорношкірий, жовтошкірий пролиту кров змива
на скроні,

І квіт кубинської долини ляга китайцю на долоні;

І крик знедолених в неволі, як пісня, став за праве
діло,

І плач віків зроста в хорали, що наше серце породило.

Із пут — плуги куються в полі, з мечів — робочі
рукояті,

Із тюрем, знаних на тортурах, — лежать гнойовища
багаті.

Із зради попіл дотліває, як зла гадюка наодинці,
З насильства — тавра на минулім, з колонізаторів —
звіринці.

А дім Вітчизни виростає і гонить тучі понавислі,
І сад цвіте, і прапор має, живий від ленінської мислі.

Зерно й вогонь, і серце й пісня несуть будучини
прикмету,

Зелений вітер життєдаю колише колосом планету!

* *
*

Цей світ весняний, ця різьба
Ранкових променів у листі,
І ярих дощиків сівба,
Й пташині тони голосисті,
Усе дзвенить в одній струні,
Усе з'єдналося в мені,
Як дзвони вічності в рочисті.

Всьому свій час: світанку й дню,
Труду, любові, мрії, квіту,
Зерну, що з прорості вогню
Дає колосю міць налиту,
Та все злиюване в один
Життя широкий, щедрий плив,
Стає добром для всього світу.

Є зміст у злеті голубів,
В диханні трав, налитих соком,
І пурпур в золоті дубів
Весну віщує над потоком,
Та во сто крат в людині зміст,
Що підвелась на повец зріст,
Не вбогим серцем одиноким.

Вона мурує, і кус,
І розкриває неба шати,

І все, що створене, своє,
Готова щедро приношати
Держанням, подвигом своїм,
В одне надбання, в отчий дім,
Що возвела Вітчизна-мати.

І цвіль, і тлінь, і суєту
Забудь — на гору йдеш круту,
Доріг і мрій пізнавши зваду,

І в першій кроці — знай мету,
В тривозі першій — май відраду.

* *
*

Прапор червоний був серед бою,
Там, де атаки несамовиті.

Він почорнів, як людина, журбою
З того, що друзі упали вбиті.

А за Дніпром, де Україна мила,
Ярий багрець сивина покрила.

А за Дунаєм, у смертнім гулі,—
Вісім осколків, чотири кулі...

Тільки дровко у руці не холоне,
Все, що за правду,— вічно червоне!

Заграви впали на нього з блакиті,
Важко-червоні вогні вагранки,

Зорі багряні, росами вмиті,
Віку двадцятого красні світанки.

Дивляться з нього в темнії ночі
Мудрістю мрійні ленінські очі.

* *
* .

Під кайла скрегіт і під дзвін лопати
Взялась людина джерела шукати.

Дробила камінь, різала корчі,
Світанком — труд і труд важкий вночі,

Корунд, і глина, і валун-граніт
З людської праці орошались в піт.

А їй казали: — Що то є за діло?
Тобі з натуги тіло почорніло,

І чорна ніч колишеться травою,
І чорне небо вже над головою,

І чорне все... Роботи тут навік! —
Та враз ударив джерела потік,

І вгледіла людина у воді
Свої гарячі очі молоді.

І вгледіла, що в оболонь налиту
Лягає небо, сповнене блакиту!

Як добре знать від джерела людині,
Що небеса не чорні є, а сині.

* *
*

Ген за лісом, за морем
Щастя билося з горем.

Горе чорні та сизії
Виставляє дивізії.

Всі печалі — піхотно,
Всі пожари — поротно,
Сльози — ділить на взводи,
Рани — в перші походи,

На криваву мороку —
Ставить атомку збоку.

А вже щастя ніколи
Людам очі не коле:
Виставля на пісочок
Із зерном колосочок.

Люто вдарили в хмари
Всі печалі-пожари,
Сльози, рани і атом —
Горе буде зерням!

А зернята поволі
Лиш розсипались в полі,
Встали ранком пад красм
Стоколосим врожасм!

НОВОРІЧНА ДУМА

Погожий день загляне
в дім,
Те, що згадав я, розповім.

Зверну зі шляху на стежки
Мого дитинства на Україні,
Метуть, звиваються сніжки,
І вечори прозоро-сині

Дзвенять підківками чобіт
Біля засніжених воріт.

І я, було, тоді дитина,
Жив по своїм календарю.
Нового року вечорина
Веде світанкову зорю,
І вже біжить юрба хлоп'ят,
Торбинки латані — до п'ят,
А в них пшениця-яровиця,
Бери у пригорщі словіль,
На посівання — лиш пшениця,
А на підсівку вже кукіль...

І відчиялись теплі хати,
Благословіте посівати!
І посівали сівачі
На тихе покуття вночі.

А там — Мамай, за ним — Голгофа,
«Авроры» залпи у вогні,
І поруч з богом Саваофом
Будьонний скаче на коні.
І вже здавалось господині,
І малюкам здавалось нам:
Зросте врожай на десятині,
Що нарізає комнезам;
Що на людській широкій ниві
Жита вколосять буйний сік,
І нещасливі — вже щасливі
Зустрінуть рік, а може, й вік.

Пішли удаль дитинства дні,
Та як то хочеться мені
Вернуть ті замети кошлаті
І посіванки в мирній хаті
На щастя в рідній стороні;
Щоб людям посмішка в лиці
Була, як тихі промінці,
І щедро б сипалась пшениця,
З ялинки капала б живиця
І застигала на руці...
А шлях звертає в іншу сторону,
Колись бойовищем поорану,
Поорану, поволочену,
Кривавицею сполочену.

Отут ішов машин потік,
Гули гармати-важики,
Отут заглянув Новий рік
В засніжені бліндажики.
Сидів із нами на межі,
Бійців назвавши — братики!
І пив горілку в бліндажі
У півтора накатики.

І в нього, в нас — одна біда,
Бо шлях не слався рутою,
Одна їда, одна хода
Понад Дніпром-Славутою.

І в нього, в нас — одні жалі,
І рани й біль — не нове ще,
І цей кривавий шмат землі
Нам свято й пристановище.

І з серця, піби із заков,
Немов лавина в кратері,
Росла обпалена любов
До Батьківщини-матері.

До сліз її, її доріг,
Під попелом, під вітами,
І все, що міг ти і не зміг,
Ставало заповітами.

І вже сухар був не сухар,
Шкуринка — не шкуринкою,
І вже фугасний злий пожар
Здавався нам іскринкою...

Ні, не забудеться повік
Ласкаве ймення братика,
І той солдатський Новий рік,
І ті в снігу накатики
В моєму серці!..

В серці тім живе
Добра і мрій жадання вікове,
Даліке горе зціпило вуста,
А день встає. А щастя вироста.

Я вийду в поле, в мрево вечорів,
Як новорічна настає година,
Зерно пшеничне диха, мов дитина,
В важкій ріллі, під шубами снігів.

Дерзька, напружна, як сочиста юнь,
У корневищі сплетена і гожа,
Закільчиться, з земного зійде ложа
Густа, рясна і золотиста рунь;
І потече за дальні міражі,
Захлюпає, заплеще яр-потокom,
На клекіт сіл, понад Дніпром широким,
На ті стежки, де снили бліндажі.

І там за даллю, де горить мета,
Розкрий-но серце на нові літа,
На час горінь, на подвиг без відплати,
І кров, і душу — все віддать зумій,
Бо в тебе є земля — як рідна мати,
І є народ. І йди на подвиг свій!

П Р И М І Т К И

До четвертого тому Творів Андрія Малишка ввійшли вірші із збірок, що виходили друком у 1956—1960 роках.

ІЗ ЗБІРКИ «ЩО ЗАПИСАНО МНОЮ», 1956 р.

Збірка побачила світ 1956 р. у видавництві «Радянський письменник». При підготовці нашого видання автор додав у цей розділ вірш «У тиші вечора тривожній...».

ВІТЧИЗНІ

Судети — гори на північно-західному кордоні Чехословаччини.

«ПІЗНАЮ ТЕБЕ ЗНОВ, ЯК ДИХАННЯ...»

Де зросли наші гордії Зої... — Йдеться про Зою Космодем'янську (1923—1941), Героя Радянського Союзу, комсомолку-партизанку, страчену німцями.

«МИ ЙОГО ПОСАДОВИЛИ В ЛУЗІ...»

Стугна — права притока Дніпра, протікає у Київській області.

«У РОЗЛИВІ ДЗВІНКОУ ПРОСИНІ...»

Забашта Любов Василівна (нар. 1918 р.) — відома українська поетеса і прозаїк, дружина А. Малишка.

«НЕ ГРІМ ГАРМАТ, НЕ ШУМ ПШЕНИЦІ...»

Старосілля — село Київської області, Києво-Святошинського району.

СІНО

Гончаренко Іван Іванович (нар. 1908 р.) — український радянський поет.

В ДОЛИНАХ ЛИМАНУ

Пелагра — хвороба, що виникає внаслідок нестачі в організмі вітаміну РР (нікотинової кислоти).

«О ЯВОРЕ ДАЛЬНІЙ В ОБУХІВСЬКИМ ПОЛІ...»

Обухів — районний центр Київської області, де народився А. Малишко.

«ЗА ТИХИМ СТЕПОМ ТІШЮТЬ ВЕЧОРИ...»

Пшемша — ліва притока Вісли.

Случ — права притока Горині (остання впадає у Прип'ять), протікає по Хмельницькій, Житомирській та Ровенській областях.

ЛИСТ

Плай — гірська стежка (обласне).

МАРИНА ІЗ СВАРОМ'Я

Сваром'я — село Києво-Святошинського району, на лівому березі Дніпра.

Борки — найімовірніше, мова йде про село Бірки, Києво-Святошинського району.

Лютіж — село на правому березі Дніпра, на північ від Києва; з Лютізького плацдарму почалося визволення столиці України у 1943 році.

Сварог — один з головних богів у міфології східних і західних слов'ян (спочатку бог Сонця, а пізніше — покровитель ковальства, шлюбу, родини).

Сварбог — можливо, поет має на увазі бога війни, вогню Сварожича — сина Сварога.

Петрівці — найімовірніше, йдеться про Нові Петрівці — село на північ від Києва, недалеко від Лютежа.

ЕПЛОГ

Килиїмське поле — південно-західна частина України (район м. Кілії).

ІЗ КНИГИ «СЕРЦЕ МОЄЇ МАТЕРІ», 1959 р.

Збірка вийшла з друку 1959 р. у видавництві «Радянський письменник».

ЗВЕНИГОРА

Звенигора — тут синонім України.

МОЯ ВКРАЇНО

Оболонь — низовинні заболочені луки. У Малиш-ка здебільшого вживається як широка рівнина.

ЯК ПРИЙМАЛИ В ПАРТІЮ

Красна Слобода — село на лівому березі Волги навпроти Волгограда.

НАСНИЛОСЬ МЕНІ

Сябри — друзі, приятелі (з білоруської).

ВОГНИК

Герасименко Кость Михайлович (1907—1942) — український радянський поет і драматург, загинув на фронті.

Десняк Олекса Гнатович (1909—1942) — український радянський письменник, загинув на фронті.

Катерина Миколаївна — дружина М. Т. Рильського.

Ірпінь — станція і місто Київської області; тут ідеться про дачу М. Рильського в Ірпені.

ІЗ КНИГИ «ПОЛУДЕНЬ ВІКУ», 1960 р.

Збірка побачила світ 1960 р. у видавництві «Радянський письменник». Вихід книги був приурочений до Декади української літератури і мистецтва у Москві.

«РАДИВ ЧАСТО МЕНІ ОЛЕКСАНДР ПЕТРОВИЧ...»

Олександр Петрович — О. П. Довженко (1894—1956), видатний український кінорежисер і письменник.

«НЕ ПОТУРАЙ ЛЮБИТЕЛЯМ КРАСИ...»

Буги-вуги — популярний у 50-х роках на Заході і в Америці танець. Відзначався шаленим темпом і антиестетичністю рухів.

«АХ, ЯКІ ВИШНЕВІ ТІ СВІТАНКИ...»

Прокоф'єв Олександр Андрійович (1900—1971) — видатний російський радянський поет, приятель А. Малишка і перекладач його творів.

«Є В ЛЮБОВІ БУДЕННА ПРОЗА...»

Берліоз Гектор (1803—1869) — французький композитор романтичного напрямку.

«ЗНОВУ ДОРОГИ ЛЯГЛИ ПОМІЖ НАМИ...»

Майборода Платон Іларіонович (нар. 1918 р.) — український радянський композитор, друг А. Малишка, автор музики до багатьох пісень поета, в тому числі до «Пісні про рушник», «Колгоспного вальса», «Білих каштанів» та ін.

НОВОРИЧНА ДУМА

Мамай — тут йдеться про популярні на Україні народні картини про козака Мамаю.

Голгофа — місце поблизу Єрусалима, де за євангельською легендою було розп'ято Христа; тут — картина на цю тему.

Саваоф — одна з назв бога у біблії.

СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ

1

А. Малишко.
Фото 50-х рр. Фронтиспіс.

2

Автограф «Пісні про Київ». Стор. 65

3

А. Малишко, О. Корнійчук, О. Гончар
серед письменників — гостей III з'їзду
письменників України. *Фото 1954 р.* Стор. 128—129

4

Л. Дмитерко, А. Малишко, Л. Новиченко.
Фото 50-х рр. Стор. 128—129

5

А. Малишко, О. Твардовський.
Фото кінця 40 — початку 50-х рр. Стор. 144—145

6

Сидять: О. Гончар, Н. Рибак, А. Малишко, О. Корнійчук.
Стоять: Ю. Збанацький, С. Олійник, Л. Дмитерко,
М. Стельмах, В. Сосюра. *Фото 50-х рр.* Стор. 144—145

7

Автограф «Пісні про рушник». Стор. 239

З М І С Т

ПОЕЗІЇ 1956—1960

ІЗ ЗБІРКИ

«ЩО ЗАПИСАНО МНОЮ», 1956 р.

«Я не жив ці літа за глухою важкою стіною...»	7
Леніну	8
«Я його лиш бачив на портреті...»	9
«То не ніч весела новорічна...»	10
Дитинство	11
«Не забуду я бійців одвагу...»	13
Вітчизні	14
«Де здіймаються гори Карпати...»	16
«Не вітер підводить світання...»	17
«Пізнаю тебе знов, як дихання...»	19
«Ти пролягла дорогами...»	21
Пісня про рідну землю	22
«Від Карпат, де стеляться лужечки...»	24
«На Красній площі відблиски зорі...»	25
«Там, де шлях лежить і гнеться колос...»	26
«Над лугами ворси кружить...»	28
«Ворожила мені індіанка...»	29
«Вже шумлять дубочки-нелині...»	31
«Я ночі не знав отакої...»	32
«Ізнову над лугом прозорим...»	33
«Три тополі в орнім полі...»	34
«У типі вечора тривожній...»	36

«Я в помислах своїх не одинок...»	37
Про сина	38
Птиця	41
«Хороший дню пішов почин...»	43
«Мамо, я хочу поговорити з вами...»	44
«Хиляться колосом вибалки русі...»	47
«Я не написав того, що є найкраще...»	47
«Рось, росисте колосисте жито...»	49
«І співали без відпочинку...»	51
«Ідуть дощі легкі й прозорі...»	52
«Я дивився в сині очі...»	53
«Йде зоря по стерні...»	54
«Снопи у широкому полі...»	55
«Запалай, мій вогнику крилатий...»	56
«Не в добрій злагоді й розмові...»	56
Колискова (<i>Перша</i>)	57
Колискова (<i>Друга</i>)	59
Колискова (<i>Третя</i>)	60
«Над полями промені...»	62
Дівоча	63
Пісня про Київ (<i>Лірична</i>)	64
«Ранки солов'їні...»	67
«Як на дальнім небосхилі...»	68
Ти ждеш мене...	69
«Гаї шумлять біля потока...»	70
«Зацвіла весна...»	71
«Бринить дощів різноголосся...»	72
«Од явора снується довга тіль»	73
«Ми його посадили в лузі...»	74
«Важкі вітри не випили роси...»	75
«Лугів осінніх теплі голоси...»	76
«За сніжками біло-білими...»	77
«Що було, не згадуй непривітом...»	78
«Ми знову пройдем дальні далі...»	79
«У розливі дзвінкої просині...»	80

«Що в полі могила...»	81
«Я знаю те, що у житті буває...»	82
«Дід і мати у тривсзі...»	83
«Пронеси мою думу ясну...»	85
«День стоїть, мов кований у злото...»	85
«Школярі ішли по два в колоні...»	87
«Підійми моє серце з печалі...»	87
«Не готовлю нічого для тебе в житті...»	88
Пам'ять	89
Черемуха	91
«Не грім гармат, не шум пшениці...»	93
Сіно	94
Так бувало в житті... <i>(Анонімка)</i>	97
Ханжа	100
«Не одну ще дорогу пройду у житті...»	104
«Скільки вас, ясних і незабутих...»	105
«Зацвітай, росянистий мій луже...»	108

З дорожньої книги

Райдуга над Буковиною	111
Зустріч	112
В долипах лиману	114
«Де лежать поля незримі...»	115
«Тихий двір і яворина...»	116
«Отакі усі ви, друзі...»	117
«Голубе мій, голубе...»	119
«Ті, що не вписані у літопис походу...»	120
«Тут мур тяжкий і схилені дерева...»	121
«За далеким бором, за лозою...»	122
«Мені напловати на хитрих...»	123
«Ой яка ж задзвенить гармонія!»	124
«Танкісти, і наводчики, й сапери...»	125
«Осінь їде на возах-двоколках...»	126

«Забриніла сміхом невисоким...»	127
«Три явори з-попід грому...»	129
«О яворе дальній в обухівським полі...»	130
«За тихим степом тліють вечори...»	131
«Вечірню сизу даль узором срібним куто...»	132
«Снопам пахнуть осені висоти...»	133
«За теплушками рейки сипіють...»	134
«Вечори чебрецями завітлі...»	135
Лист	136
«Як я любила тебе, Іване...»	137
«Все, що надумаю, як забути?»	137
«Поставимо хату на кручі дніпровій...»	138
«За Дніпром широким...»	140
Хусточка червопа	141
«А що в того чорнявого...»	142
«Ми не маєм поля й хати...»	144
«Бийте, коні, копитами в груди...»	146
«Слово в мене, як річка у лузі...»	146
«У світанки з покошеним житом...»	147
«Ти моя надія, і відрада...»	148
«Поїзди гули на переправі...»	149
«Піють півні ранньою порою...»	149
«Виглядаю, прошу тебе, кличу...»	150
Марина із Сваром'я	151
«Де шумить трава на волі...»	153
«Знов підійму я руки робочі...»	154
«Не малá, не одиначка...»	155
«За дібровою, на нивці...»	162
«Соловейку, солов'ю...»	163
Пісня корейської жінки	164
«Якби я сто років прожив на світі...»	165

«В'ється стежечка шовкова...»	166
«Піднялась пшениченька...»	167
Епілог	168

ІЗ ЗБІРКИ
«СЕРЦЕ МОЄЇ МАТЕРІ», 1959 р.

Заповітний сад

Звенигора	170
«Здавалось малому, чи снилось малому...»	175
Пісня про Партію	177
Моя Україно	182
Як приймали в партію	189
Заповітний сад	193
Білорусі	197
Наснилось мені	201
«Ранком виходжу в луги необжиті...»	204
Снага	206
Камінь	208
Данило однорукий	210

Незабутнє джерело

Вогник	214
Дубовий цвіт	216
«Білим рястом, синім-синім лугом...»	217
«Ми удвох дивились «Катерину»...»	218
«Ти у всім лишила свій дарунок...»	219
«Не хвилює серця позолота...»	219
«Ти мені не мати й не сестриця...»	220
«Як ведеться в роботі в нас...»	221

«Ти забрала все в своїм початку...»	222
«Я розкопаю високу гору...»	223
«Глянь: піднімаються грози сині...»	223
«Заспівай мені ту, знайому...»	224
«Інші дні — то й інша стала звичка...»	225
«Я люблю твої очі у мрії...»	226
«Взялися медом золоті лелітки...»	227
«Так буває: в радості чи в тузі...»	228
«Замело, завіяло стежки...»	228
«Ні, ні, цього я людям не повім...»	229
«Кличуть знов дороги в полі...»	230
«Тане сніг на березневім вітрі...»	231
«У законів є свої прикмети...»	232
«День побратався нарешті з погодою...»	232
«В нас нема відмітки на папері...»	233
«Небо гоже, тихе та безкрає...»	234
«Я забув, що й плачуть з поцілунку...»	234
«Знаю, знаю дорікань причину...»	235
«Він частенько їздив у машині...»	237
«В нас гуляє квітець у полі...»	238
Пісня про рушник (з кінофільму <i>«Літа молодії»</i>)	240
Пісня Наташі (З кінофільму <i>«Літа молодії»</i>)	241
Ми підем, де трави похилі	242
Де шумлять дубочки-нелини	243
Пісня (<i>«З моря по Карпати ще й по синь-Дунай...»</i>)	244
Друзям за синє море	244
Над Сулою	245
«Де вечорів настояні меди...»	247
Федьковичу	247
«Увечері, де канівські гаї...»	248

ІЗ ЗБІРКИ «ПОЛУДЕНЬ ВІКУ», 1960 р.

«Середина двадцятого віку...» 251

Рядки про Леніна

«Прийшли до нього в гості ходяки...»	252
«Живучи в паризькому кварталі...»	253
«Матерії і людства творчий дух»	253
«Казали колись, що його обличчя...»	254
«Ні, не солодка випала хліб-сінь...»	255
«Час гіркий не в золоті скрижалів...»	256
«Дух людської творчості високої...»	256
«Далеких днів відкотиться луна...»	257
«Це гілля, що плодом колихає...»	258
«Хай буде так, як він того навчив...»	259
«Змалював би я його не в затінку...»	260
«Наспівають про нього ласкаві поетики...»	261
«Дерево, що співає і плодо- носиться...»	261

Полудень віку

«Не ганьте, друзі, за непривіт- ність...»	263
«Вже часто люди почали казати...»	264
«Прибережу для дальніх мандру- вань...»	266
«Не заздрю ницим, і духовно вбогим...»	267
«Якби мені у серце всю потугу...»	267
«Щось, брате, ти прс рушничок завів...»	268

«Питатиму доріг у роздумі й не- спокою...»	270
«Ніхто не міряв серця глибочінь...»	270
«Радив часто мені Олександр Петрович...»	271
«Не потурай любителям краси...»	272
«Відсій кукіль і відбери зерно...»	272
«Судьба моя, не обійди...»	273
«Буду я навчатись мови золотої...»	274
«Ах, які вишневі ті світанки...»	275
«Іди під зорями ярчатими...»	276
«В путі карбованій душею не змілій...»	277
«Осініх вечорів розмаяне вітрило...»	277
«Десь із темними ночами, з тихими речами...»	278
«Не живе ледачий — де кипить робота...»	279
«Осінні вечори прозорі, як янтар...»	280
«І висушить земля людські гарячі сльози...»	280
«Стачає у тебе і хліба, і солі...»	281
«Бува єдина мить дорожча многих днів...»	282
«У літах, де маєво зелене...»	282
«Я не знаю, де я похилюся...»	283
«У твоїм диханні всі початки...»	284
«В війни годину, в нічку зло- ворожу...»	285
Скарга ромашки	286
«Є в любові буденна проза...»	287
«Не докоряй мені на самоті...»	288
«Заспівай, як кажуть, наостанку...»	289
«Тихе літо знов насниться»	290

«Знову дороги лягли поміж нами...»	291
«Отут, на узліссі, в минулій війні...»	292
«За тим селом, де в полі бліндажі...»	293
«Дитя родилось. Звісно. як дитя...»	293
«Падуби, закуті в панцири зимові...»	294
«На обрії свіжок, мов килим, опада...»	295
«Останній снігур у вікно заліта»	295
Кінь	296
«Для добрих друзів відчиняю дім...»	297
«Залетіла сива пташка, сіла край порога»	298
«Не віддавайсь дрібненькій суеті...»	299
Хліб	299
«Не забувай за отчий свій поріг...»	300
Пісня заробітчана (<i>З кінофільму «Таврія»</i>)	301
Дівоча пісня (<i>З кінофільму «Таврія»</i>)	302
Вечірні вогні (<i>Пісня</i>)	303
Вчителька (<i>Пісня</i>)	304
«Куди не йду дорогами...»	305
Весняний пролог	306
«Цей світ весняний, ця різьба...»	308
«Прапор червоний був серед бою...»	309
«Під кайла скрегіт і під дзвін лопати...»	310
«Ген за лісом, за морем...»	311
Новорічна дума	312
 Примітки	 317
Список ілюстрацій	322

АНДРЕЙ САМОЙЛОВИЧ МАЛЫШКО
Сочинения, т. 4
(На украинском языке)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор *Л. С. Малахова*

Макет та художнє оформлення
В. В. Машкова

Малюнки *В. Є. Перевальського*

Художній редактор *І. М. Гаврилюк*

Технічний редактор *Ю. З. Троїк*

Коректори *А. В. Кудрявцева,*
Н. О. Маслова

Книжкова фабрика «Жовтень»
республіканського виробничого
об'єднання «Поліграфкнига»,
Київ, Артема, 23-а.

БФ 28796. Здано на виробництво 15/IX
1972 р. Підписано до друку 11/XII 1972 р.
Папір № 1. Формат 60×108¹/₃₂. Фізичн.
друк. арк. 10,375. Умовн. друк. арк.
12,45+3 вкл. Обліково-видавн. арк. 10,351.
Замовл. 688. Ціна 1 крб. 18 коп.
Тираж 20 000.

У2
М20

М $\frac{0743-054}{M205(04)-73}$ Інф. лист — 72

UNITED STATES GOVERNMENT

1

UNITED STATES GOVERNMENT

2

UNITED STATES GOVERNMENT

3

UNITED STATES GOVERNMENT

4

UNITED STATES GOVERNMENT

5

UNITED STATES GOVERNMENT

6

UNITED STATES GOVERNMENT

7

UNITED STATES GOVERNMENT

8

UNITED STATES GOVERNMENT

9

UNITED STATES GOVERNMENT

10

UNITED STATES GOVERNMENT

